

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

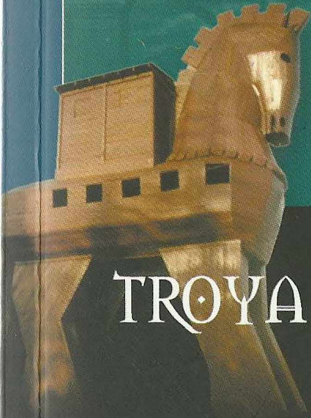
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TROYA VE TROYALILAR

(TROYALILAR TÜRK MÜDÜR?)

Prof.Dr. Ekrem MEMİŞ

TROYA v e TROYALILAR

(TROYALILAR TÜRK MÜDÜR?)

PROF. DR. EKREM MEMİŞ

Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ

17 Mayıs 1956'da Niksar'da doğdu. İlk ve orta tahsilini adı geçen yerde, lise tahsilini ise Turhal'da tamamladı.

1974 - 1975 öğretim yılında A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde Yüksek Öğretime başlayan MEMİŞ, 1978 yılında adı geçen fakülteden mezun oldu. Hiç ara vermeden Yüksek Lisans ve Doktora programlarına devam eden Memiş, 28 Mart 1983 tarihinde "Tarih doktoru" oldu.

Yüksek Lisans ve Doktora programlarına devam ettiği 1978 - 1983 yıllarında Ankara'da tarih öğretmenliği de yapan Ekrem MEMİŞ, 1984 yılında bu görevinden ayrılarak Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'nda Dr. Araştırma Görevlisi olarak vazifeye başladı. Adı geçen kurumda bir yıl çalıştıktan sonra, 17 Nisan 1985'de Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'na Yardıma Doçent olarak atanan MEMİŞ, Merkezi Yabancı Dil ve Bilim sınavlarını başararak 2 Kasım 1987'de Doçent oldu. Ekrem MEMİŞ, Aralık 1993'te de, adı geçen fakültenin söz konusu Anabilim dalına profesör olarak atandı.

Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ, 28. Temmuz 2004 tarihinde Selçuk Üniversitesindeki görevinden ayrılarak Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölüm Başkanlığı görevini üstlendi.

Dekan, Dekan Yardımcılığı, Bölüm Başkanlığı ve Anabilim Dalı Başkanlığı gibi idari ve akademik görevlerde de bulunmuş olan Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ'in "İSKİTLERİN TARİHİ, Konya 1987", "ESKİÇAĞ TÜRKİYE TARİHİ, 1. Baskı, Konya 1989, 2. Baskı, Konya 1995, 3. Baskı Konya 2001, 4. Baskı, Konya 2002, 5. Baskı, Konya 2003", "TARİHİ COĞRAFYAYA GİRİŞ, Konya 1990", "GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ORTADOĞU - ANADOLU İLİŞKİLERİ, Konya 1992", "ESKİÇAĞ TARİHİNDE DOĞU - BATI MÜCADELESİ, 1. Baskı, Konya 1993, 2. Baskı, Konya 2001", "TÜRK KÜLTÜR TARİHİ, 1. Baskı, Konya 1996, 2. Baskı, Konya 1998, 3. Baskı, Konya 2003", "FİLİSTİNLİLERİN KÖKENİ VE TARİHİ, Konya 1996", "ORTADOĞU SORUNLARI VE TÜRKİYE, Konya 1995", "TARİH METODOLOJİSİ, 1. Baskı, Konya 1989, 2. Baskı, Konya 1995, 3. Baskı, İstanbul 1996", "GENEL TARİH, 1. Baskı, Konya 1997, 2. Baskı, Konya 1999, 3. Baskı, Konya 2002", "TÜRK DÜNYASI TARİHİ, 1. Baskı, Konya 1995, 2. Baskı, Konya 2000, 3. Baskı, Konya 2002", "KAYNAYAN KAZAN ORTADOĞU, Konya 2002", "ESKİÇAĞDA TÜRKLER, Konya 2002" isimli kitapları ile ulusal ve uluslar arası dergilerde yayınlanmış pek çok makalesi ve tebliği vardır.

İngiltere, İtalya ve Mısır gibi ülkelerde alanıyla ilgili araştırma ve incelemelerde bulunmuş olan Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ, Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinin yayınlamış olduğu bir çok bilimsel derginin yayın kumlu üyeliğini yürütmektedir.

Evli ve iki çocuk babası olan Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ, İngilizce ve Almanca gibi Avrupa dillerinin yanı sıra bilim dili olarak da Hititçe'yi bilmektedir.

TROYA ve TROYALILAR

(TROYALILAR TÜRK MÜDÜR?)

PROF. DR. EKREM MEMİŞ

CİZGİ
• KİTAPBEVİ

Çizgi Kitabevi Yayınları: 113
Bilim - Toplum - Siyaset: 14

Dizgi Ofset

Şubat, 2005
© Çizgi Kitabevi
1. Baskı

JSBN 975 - 8867 - 5 - 3

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CiP) -

MEMİŞ, Prof. Dr. Ekrem
TROYA VE TROYALILAR
(TROYALILAR TÜRK MÜDÜR?)

ANAHTAR KAVRAMLAR
- key concepts -
1.Troya, 2. Troyalılar, 3. Akalar, 4. Etrüksler
· Troy, Trojans, Achaeans, Etruscs -

ÇİZGİ KİTABEVİ
Mimar Muzafer Caddesi
62/D-KONYA
Tel: 0332.353 66 - 353 62 66
Fax: 0332.353 10 22
www."cizgikitabt."VI.com

*((Bu kitabı, Anadolu'111m ilk millî
kahramanı HEKİ'●R'a ithafediyorum."
Prof. Dr. Fkrem MEMİ:;!*

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar

ix

Önsöz

xi-xii

Giriş

1

BİRİNCİ BÖLÜM

Coğrafi Mekan

3- 8

İKİNCİ BÖLÜM

Kaynaklar

9-44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Heinrich Schliemann ve Troya'nın Keşfi

45-49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hitit Metinlerindeki Wiluşa Troya mı?

51 - 57

BEŞİNCİ BÖLÜM

Akalar'ın Kökeni ve Ahhiyava Sorunu

59- 74

ALTINCI BÖLÜM

Troya Hakkındaki Efsaneler

75 - 105

YEDİNCİ BÖLÜM

Troya Savaşları ve Troya'mn Çöküşü
107 - 123

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Etrüsk Kavminin Oluşumunda Troyalıların Rolü
125 - 13:1

DOKUZUNCU BÖLÜM

Troyalılar Türk Müdür?
135 - 143

ONUNCU BÖLÜM

Avrupalılar Kökenlerini Neden Troyalılara Dayandırmak
İstiyorlar?
145 - 158

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Troya Filmi Üzerine Küçük Bir Değerlendirme
159 - 165

Sonuç

167 - 169

Harita

171

Bibliyografya

173 - 178

İndeks

179-190

Kısaltmalar

AJA	American Journal of Archaeology, Baltimore
An.St.	Anatolian Studies, Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara, London
CAH	Cambridge Ancient History, Cambridge
D.T.C.F.D.	Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara
JCS	Journal of Cuneiform Studies, New Haven
KBO	Keilschrifttexte aus Boghazköi, Berlin.
Kil	Kleinasiatische Forschungen (Yayınlayanlar: F. Sommer - H. Ehelolf), Wiemer 1930.
KUB	Keilschrifturkunden aus Boghazköi, Berlin.
MDOG	Mitteilungen der Deutschen Orient - Gesellschaft zu Berlin.
MVAeG	Mitteilungen der Vorderasiatisch - ägyptischen Gesellschaft, Leipzig.
RA	Revue d'Assyriologie et d'Archaeologie Orientale, Paris.
REHE	The Records of the Early Hittite Empire, İstanbul (1970).
RHA	Revue Hittite et Asianique. Organe de la Sodete des Etudes Hittites, Paris.
SMEA	Studi Micenei ed Egeo - Anatolici
ZA	Zeitschrift für Assyriologie und Verwandte Gebiete, Leipzig /Bedin.

ÖNSÖZ

Bugüne kadar yüzlerce kitap yazıldı Troya üzerine. Anadolu'muzun İzmir kentinde doğduğu anlaşılan Homeros, İlyada adlı ünlü destanında Troya'yı, Troyalılar'ı, Akalar'ı, güzeller güzeli Helene'yı, Troya'nın çapkın prensi Paris'i, Akaların yenilmez kahramanı Aklilleus'u, Troya ordularının başkomutanı Hektor'u, dünya tarihinin belki de ilk aldatılmış kocası Sparta kralı Menelaos'u, Aka krallarının önderi Mykenai kralı Agamemnon'u, Troya'nın onurlu kralı Priamos'u, Aka krallarının en kurnazı Odysseus'u ve Troya kentinin ünlü surlarını anlata anlata bitiremez.

Tarihin ilk Boğazlar Savaşı olarak kabul edilen Troya Savaşları, aynı zamanda tarihte Doğu ve Batı dünyalarını karşı karşıya getiren ilk büyük mücadeledir. Diğer bir deyişle Troya Savaşları, Eskiçağ'ın Birinci Dünya Savaşı'dır.

Bir tarafta Doğu dünyasını temsil eden Troyalılar ve müttefikleri, diğer tarafta ise Batı dünyasını temsil eden Akalar ve müttefikleri, var güçleriyle saldırılar birbirlerine. Homeros'a göre tam on yıl sürer Troya Savaşları. Fakat Homeros, İlyada'sında bu savaşın son 51 gününü anlatır.

Neydi bu savaşın gerçek nedeni? Troya prensi çapkın Paris, Sparta kralı Menelaos'un karısı güzel Helene'yi kaçırdı diye mi kopmuştu kıyamet? Yoksa işin içinde başka şeyler mi vardı?

Batı dünyasını temsil eden Akalar, gerçekte kimlerdi? Bugünün Yunanlıları ile herhangi bir bağlantıları var mıydı? Hitit çivi yazılı metinlerinde zikredilen Ahhiyavalılar ile Homeros destanlarındaki Akalar aynı kavim miydi? Hitit metinlerinde adı geçen Viluşa Krallığı'nın merkezi Viluşa

kenti ile Troya Savaşları'nda sık sık sözü edilen İlios ya da İlion kenti arasındaki bağlantı neydi?

Bütün bunlar bir yana, Troyalılar Türk müydü? Neden Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet ve Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk Troyalıları bizden saymışlardı? Gerçekten bizler Troyalılar'ın torunları mıyız?

İtalya'ya şehir kültürünü götüren ve Roma medeniyetinin temellerini atan Etrüskler'le Troyalılar'ın herhangi bir akrabalığı var mıydı? Niçin birçok Avrupa milleti köklerini Troya'da arıyordu?

İşte bütün bu soruların cevabını elinizdeki kitapta bulacaksınız. **Ve eminim ki, bu kitabı okuduktan sonra bana teşekkür edeceksiniz.**

Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ
Kasım-2004
Afyon

GİRİŞ

Bugüne kadar yüzlerce kitap yazıldı Homeros hakkında. Troya'nın keşfinden beri yüzlerce kitap da Troya hakkında yazıldı. Fakat biz Türkler, ne yazık ki, yakın zamanlara kadar Troya'nın ne demek olduğunu bir türlü anlayamadık. 1988 yılında Alman arkeoloğu Manfred Korfmann başkanlığında uluslar arası bir ekip tarafından yeniden başlatılan ve hala devam eden yeni Troya kazıları aklımızı başımıza getirdi. Bu kazılar sayesinde Troya'nın sıradan bir kent olmadığını anladık.

2004 yılının Mayıs ayında gösterime giren Troya filmi ise ilgimizi iyice artırdı. Günümüzden yaklaşık 3200 yıl önce bu topraklar üzerinde bir dünya savaşının cereyan ettiğini nihayet anlayabildik.

Böyle bir çalışmayı gerçekleştirirken amacımız Troya'yı ve Troyalıları yeniden hatırlatmaktı aslında. Fakat iş çıkırından çıktı ve Troyalıların Türk olup olmadıkları sorusu gündeme oturdu.

Biz 11 bölümden oluşan bu çalışmamızda Troya'yı, Troyalıları, Akalan, Troya Savaşlarını, Homeros'u, Troyalıların Türk olup olmadıklarını, yazılı ve arkeolojik kaynakların ışığında ele almaya çalıştık.

Öyle sanıyoruz ki, bu çalışmayı okuduktan sonra, Troyalıları hakkında kafanızda oluşan pek çok sorunun cevabını bulmuş olacaksınız.

Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

COĞRAFİ MEKAN

Troya denildiği zaman aklımıza gelen ilk şey, kuşkusuz Troya Savaşları olacaktır. Bilindiği üzere bu büyük mücadele, Kıt'a karası Yunanistan'la Batı Anadolu kavimleri arasında cereyan etmiştir. Bu nedenle, bu iki bölgenin coğrafi durumlarını ayrı ayrı ele almak yerinde olacaktır.

1. BATI ANADOLU'NUN COĞRAFİ KONUMU

Batı Anadolu Bölgesi coğrafi bakımdan Ege bölümü ve İç Batı Anadolu bölümü olmak üzere ikiye ayrılır.

Ege Bölgesi'nin kıyıları, kuzeyde Edremit Körfezi'rinin kuzey kıyılarından (Baba Burnu'ndan) Marmaris Körfezi'nin doğusundaki Karaağaç Körfezi'ne kadar uzanır. Bu kıyılar yalnızca Türkiye'nin en girintili ve çıkıntılı kıyıları değil, dünyanın da en çok şekillenmiş kıyılarından biridir. Kuzeyden güneye doğrubaşlıca girintiler Edremit, Çandarlı, İzmir, Kuşadası, Mandayla, Hisarönü ve Karaağaç körfezleri, en önemli çıkıntılar da Ayvalık, Foça, Karaburun, Bodrum ve Reşadiye (Marmaris) yarımadalarıdır. Bunlardan başka daha bir çok yarımada, burun, körfezcik ve koy vardır. özellikle yarımadalar önünden batıya Ege Denizi ortalarına ve Yunanistan kıyılarına doğru yüzlerce adadan oluşmuş diziler ve kümeler yer almıştır.¹

Batı Anadolu Bölgesi'ndeki dağlar, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerindeki dağların tam tersine denize dikey olarak uzanmaktadır. Bölgenin en önemli dağları; Bozdağlar, Aydın

¹Talip Yücel, *Türkiye ile Komşu Ege Adaları*, Ankara, 1978, s. 6
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://ranney.org>

Dağları, Menteşe dağları ve iç kesimde Kütahya ve Uşak arasında yer alan Alaçam Dağları'dır. dağların büyük bir bölümü doğu - batı istikametinde uzanmaktadır.²

Bu dağların arasında Manisa, Aydın, İzmir, Büyük ve Küçük Menderes gibi verimli ovalar yer almaktadır. Bu ovalara; Kaikos (Bakırçay)³, Hermos (Gediz)', Kaystros (Küçük Menderes)' ve Maiandros (Büyük Menderes)' gibi büyük nehirler tarafından sulanmaktadır.

İklim gelince; bölgenin kıyı kesimlerinde tipik bir Akdeniz iklimi görülmektedir. Yani, kışlar ılık ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kurak geçer. İç kesimlerde ise tıpkı Orta Anadolu'da olduğu gibi, kara iklimi hüküm sürer.⁷

Doğal bitki örtüsü bakımından kıyılar ve iç kesimler arasında önemli ayrılıklar görülür. Kıyılarda ve alçak ovalarda yaz kuraklığına uymuş, genellikle sert, küçük, reçineli veya tüylü yapraklarıyla her mevsimde yeşilliğini koruyan maki, yabani zeytin, keçi boynuzu, defne, mersin, zakkum ve koca-yemiş gibi Akdeniz Bölgesi'ne has bodur bitkiler bulunur. İç kesimlerde ise kızıl ve karaçamlarla, meşe ve akçalılardan meydana gelmiş karışık ormanlar yer alır.⁸

Batı Anadolu Bölgesi, tarihi devirlerde doğudan ziyade batıyla yani Kıt'a karası Yunanistan'la temasa gelmiştir. Troya⁹,

²Sırrı Erinç, Türkiye Coğrafyası, İstanbul, 1972, s. 111

³ Herodotos, Herodot Tarihi, Çev: Müntelam Ökmen, İstanbul, 1973, VII, 42; O.R. Gurney, Geography London, 1959, s. 96'da Kaikos'u Hitit metinlerindeki Şcha nehri ile idantifiye eder.

⁴ Herodotos, Herodot Tarihi, I, 55, 80; V, 101

⁵Herodotos, V, 100

⁶ Herodotos, I, 18, 161; II, 10, 29; III, 122; V, 118; VII, 26, 30, 31

⁷ Sırrı Erinç, a.g.e., s. 112

⁸ Sırrı Erinç, a.g.c., s. 115

⁹ C. Blegen, Troy and the Trojans, London, 1963, s. 140-147
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Miletos", Efesoslu ve Möskebi¹² gibi önemli Batı Anadolu kentlerinde yapılan kazılarda hiçbir Hitit keramiği bulunmadığı halde, bol miktarda Myken (Aka) keramiğine rastlanması, bunun en açık kanıtıdır.

Batı Anadolu kıyıları denizciliğe ve balıkçılığa çok elverişli olduğu halde, buralarda ilk yaşayan kavimlerin, bu nimetten yararlanma yoluna gitmemeleri ilginçtir. Öyle görünüyor ki, verimli topraklara sahip olan bu kavimler, deniz ticaretine bağlı bir hayattan ziyade, tarıma dayalı bir yaşantıyı tercih etmişlerdi.

2. KİT'A KARASI YUNANİSTAN'IN COĞRAFİ KONUMU

Yunanistan, Anadolu ile İtalya arasında yer alır. Tıpkı Anadolu gibi, üç tarafı denizlerle çevrili olan Yunanistan (doğusunda Ege Denizi, batısında Adriyatik Denizi, güneyinde Akdeniz), Kuzey, Orta ve Güney Yunanistan olmak üzere üç ana bölgeye ayrılır. Kuzey Yunanistan çok dağlıktır. Bu bölgenin başlıca yükseltilerini Balkanlar ve Rodoplar oluşturur. Orta Yunanistan'daki en önemli dağlar ise Pindus dağlarıdır. Peloponez (Mora) Yarımadası da denilen Güney Yunanistan'daki dağlar ise Kuzey ve Orta Yunanistan'dakilere oranla biraz daha alçaktır.

Genel bir değerlendirme yapıldığı takdirde, Yunanistan'ın son derece engebeli bir ülke olduğu görülür. Dağlar denize dikey olarak uzanmakta, derin koy ve körfezler her taraftan kıtanın içine girmektedir. Avrupa haritasına bir göz atıldığında

¹⁰ AJA 68, 1964, s. 162

¹¹ AJA 68, 1964, s. 157

¹² Yusuf Boysal, Miletos ve Troya, Kitap X, Kitap X, Kitap X - <https://rantey.org>

da, kıyıları Yunanistan'ınki kadar girintili ve çıkıntılı başka bir ülke daha olmadığı kolaylıkla görülür. Ekime ve dikime elverişli yerler ise daha ziyade ülkenin doğu kıyılarında uzanan ve Ege Denizi'ne bakan ovalardır.

Memleketin büyük bir bölümünün geçit vermez dağlarla kaplı oluşu, bu dağlar arasındaki vadilerde yaşayan kavimlerin birbirleriyle ilişkide bulunmalarını, daha doğrusu onların bir araya gelip merkezi bir devlet kurmalarını engellemiş, bu da doğal olarak bir partikülarizmaya¹³ yol açmıştır.

Ülkenin tanına elverişli topraklarının sınırlı olması, burada yaşayan kavimleri çok erkenden geçimlerini denizlerde aramaya sevk etmiştir. Gerçekten, Yunanistan'da oturan Akalar, MÖ 2. Binyıldan itibaren Akdeniz'deki ticaretin canlı bir üyesi olmuşlar ve kısa zamanda zenginleşmişlerdir.

Yunanistan'ın en önemli iki akarsuyu, Vardar ve Meriç nehirleridir. Her ikisi de Ege Denizi'ne dökülen bu nehirler, geçtikleri yerlere hayat verirler. Gerçekten, söz konusu nehir vadilerindeki nüfus, diğer bölgelere göre daha yoğundur.

Yunanistan'ın iklimine gelince; güneyde ve kıyı kesimlerinde yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı bir seyir takibeden Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. İç kesimlerde ise karasal iklim hakimdir.

Yunanistan'm yetiştirdiği ürünlere gelince; ovalık kesimlerin en önemli ürünleri pamuk ve turuncgillerdir. Ayrıca, tütün, üzüm ve zeytinyağı da üretilir.

Gerçekten, üzümünden elde edilen şarap ve zeytinden elde edilen zeytinyağı, en eski devirlerden itibaren Yunanistan'ın başlıca ihracat ürünleri olmuştur. Günümüzde dahi Yunanistan

¹³Partikülarizma, coğrafıyarcaların anlamına gelmektedir.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

tan, zeytinyağı üretiminde başta gelen ülkeler arasında yer almaktadır.

Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız coğrafi özellikler, ülkenin kültürel gelişimi üzerinde de etkili olmuştur. Nitekim, bu ülkenin doğuya yani Ege Denizi'ne açılan vadi ve düzlükleri, Anadolu'dan gelen etkilere maruz kalmış ve bu nedenle çok erkenden birtakım yüksek kültürlerin beşiği olmuştur. Fakat şurasını hemen belirtelim ki, Anadolu'dan Yunanistan'a yapılan kültür cereyanları doğrudan doğruya değil, fakat Ege adaları vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Çünkü iki kıta arasında Ege adaları adeta basamak taşları gibi serpilmiştir. İşte bu durum, uygarlık bakımından önde giden Anadolu'dan Kıt'a karası Yunanistan'a doğru bir kültür akımına yol açmıştır.¹⁴

Özetleyecek olursak, Batı Anadolu ile Kıt'a karası Yunanistan'ın coğrafi şartlarının farklı oluşu, her iki tarafta yaşayan kavimlerin, hayatlarını farklı şekillerde kazanmalarına yol açmıştır.

İki ülkenin coğrafi özelliklerini ana hatlarıyla ortaya koyduktan sonra, şimdi de konumuzla ilgili kaynakları gözden geçirelim.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAKLAR

Konumuzla ilgili kaynakları yazılı ve arkeolojik kaynaklar olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

A. YAZILI KAYNAKLAR

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Troya Savaşları Doğu ve Batı dünyalarının tarihteki ilk büyük mücadelesidir. Bu mücedelede Batı dünyasını Akalar, Doğu dünyasını da Troyalılar temsil etmektedir. Dolayısıyla yazılı kaynaklar bahsinde Troya, Aka, Ahhiyava, Viluşa isimlerinin geçtiği vesikaları gözden geçireceğiz.

Yazılı kaynaklarımızı da kendi arasında tekrardan gruplandırmamız icabetmektedir.

a) ÇİVİ YAZILI HİTİT METİNLERİ

1. KUB XIV, 1 cat. 89 (Madduwattaş Metni)

Madduwattaş metinleri ilk defa A. Goetze¹ tarafından neşredilmiştir. Daha sonra Sommer² ve Huxley³ de bu metin üzerinde çalışmışlardır. Bu metinlerden birinde "**majestelerinin babası**" deyimi geçtiği için, A. Goetze, eserinde bu "**majestelerinin**" 111. Arnuvanda, babasının da IV. Tuthalya olduğunu söylemiş ve böylece söz konusu metinleri tarihlemeye çalışmıştı. Bu görüş 1968'e kadar kabul edilmiş, fakat daha sonra Cyrus Gorden, şimdiye kadar IV. Tuthalya zamanına konulan

¹ A. Coetzee, MVAeG 32 (1928), s. 36-37 ve 140

² F. Sommer, Die Ahhiyava Urkunden XIX, 1932, s. 329-349

³ G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford, 1960, s. 9

annallerle ilgili metinlerin birinde⁴ geçen "**Hurri**" kelimesine dayanarak, bu metinlerin IV. Tuthalya zamanına ait olamayacağını, çünkü L Şuppiluliuma'nın Kizzuwatna meselesini kökünden hallettiğini, yani bu toprakları Hitit İmparatorluğu'na kattığını ve artık bir Hurri meselesi kalamayacağını söyleyerek, söz konusu metinde geçen "**majesteleri**" ile I. Arnuvanda'nın, "**babası**" ile de il. Tuthalya'nın kastedilmiş olduğunu ileri sürmüştü. Daha sonra Houwink Ten Cates de aynı meseleyi başka bir açıdan ele almış ve bu metinde Hititçe bakımından gramatik arkaizmalar bulunduğunu belirtmişti. İşte bunun üzerine Alman Hititoloğu Prof. A. Kammenhuber⁶, bu metinleri yeniden ele almış ve yapmış olduğu tetkikler neticesinde Hititçe'yi Eski, Orta ve Geç Hititçe olmak üzere üçe ayırmış ve bu bölümleri de tekrar kendi arasında eski ve yeni diye iki ayrı grupta toplamıştı. Nihayet en son olarak Onofrio Carruba⁷ da, bu vesikaların paleografik ve linguistik açıdan MÖ. 13. yüzyıla ait olamayacağını, bilakis bu metinlerin Orta devletin son zamanlarına (yani MÖ. 15. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın başlarına) ait olduğunu ileri sürmüştür.

Görülüyor ki, otoritelerin büyük bir kısmı Madduwattaş metinlerini çeşitli açılardan tetkik ederek il. Tuthalya zamanına tarihlemektedirler. Fakat yukarıdaki Madduwattaş metninde (KUB XIV, 1), Mukuşuş isimli bir kişinin adı geçmektedir. E. Forrer⁸, Karatepe bilingüel kitabesi daha keşfedilmeden

⁴ KUB XXIII, 14: Bossert, Asia, İstanbul, 1949, s. 9

⁵ Houwink Ten Cate, REHE, İstanbul, 1970

⁶ A. Kammenhuber, ZA 57 (NF 23) 1965, s. 179, n. 13 ve Die Arier, 31 - 32; 37 - 38; 41 - 42; 45 n. 13; 101 n. 311

⁷ O. Carruba, Beiträge zur Hittitischethitischen Geschichte I, SMEA 18, 1977, s. 140

⁸ E. Forrer, Klio XXX, 1937, s. 177

evvel bu ismin. Lidya kralı Mopsos veya Moksos'la idantifiye edilebileceğini belirtti. Lidyalı tarihçi Xanthos⁹ ve Nicolaus Damascenus¹⁰ da eserlerinde Mopsos'un Troya savaşlarından sonra güneye indiğini, Pamfilya ve Kilikya'da kendi adını verdiği şehirler kurduğunu anlatırlar. Buna dayanarak bazı tarihçiler¹¹, Mopsos'un, Madduwattaş metnlerinde adı geçen Mukşuş ile aynı şahıs olduğunu ileri sürdüler. Dolayısıyla bu eşitlik kabul edildiği takdirde Madduwattaş da Mukşuş (Mopsos) ile çağdaş olacak ve her iki şahıs da Troya Savaşları sırasında yaşamış olacaktı. Oysaki, otoritelerin büyük bir kısmının Madduwattaş metnlerini II. Tuthalya zamanına tarihlediklerini ve dolayısıyla onun da söz konusu Hitit kralı zamanında yaşadığını kabul ettiklerini yukarıda belirtmiştik. Bu çelişkiyi şöyle izah edebiliriz: Madduwattaş metninde geçen Mukşuş'un adı ile Grek tarihçilerinin eserlerinde sözünü ettikleri Lidya kralı Mopsos'un adı sadece tesadüfi bir isim benzerliği olabilir. Üstelik Forrer, bu konu üzerine yazdığı makalesinde, Mopsos'un Madduwattaş metninde geçen Mukşuş'la idantifiye edileceğini değil, edilebileceğini ileri sürerek elastiki bir ifade kullanmıştır. Durum böyle olunca, A. Goetze'nin fikrini bertaraf ederek yukarıda sözü edilen "**majestelerinin babası**" tabiri ile 11. Tuthalya ve oğlu I. Amuvanda'nın kastedildiğini kabul ediyor ve Madduwattaş metnlerini biz de II. Tuthalya dönemine tarihliyoruz.

Metnimizi bu şekilde tarihledikten sonra, şimdi de bu metnin muhtevasına bakalım. Önyüz 1 - 5, 39 - 41, 60 - 65, ve

⁹ Xanthus, FGH III C, 765, n. 8 ve FGH III C, 765, n. 17

¹⁰ Nicolaus Damascenus, FGH II a, 90, n. 16

¹¹ Houwink Ten Cate, The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera during the Hittite Period, *Journal of the American Oriental Society*, 1961, 81, 1-10

Arkayüz 84 - 90 , Attarişşiyaş adındaki Ahhiyavalı adamın fenalıklarından bahseder.¹² E. Forrer¹³, onun Mykenai kralı Atreus ile idantifiye edilebileceğini ileri sürer. Fakat hiçbir yerde onun "**Ahhiyava kralı**" olduğu zikredilmez ve isimlerin fonetik benzeyişi de fazla değildir.

Bu metinden anlaşıldığına göre Madduwattaş Ahhiyavalı Attarişşiyaş'ın önünden kaçarak Hitit sarayına sığınmış ve Hattuşaş'ta iyi muamele görmüştü. Üstelik il. Tuthalya, memleketini kurtarması için ona askeri yardımda bulunmuştu. Madduwattaş böylece topraklarını tekrar ele geçirmişti. Fakat Attarişşiyaş ikinci kez Madduwattaş'a saldırmış ve topraklarını zaptetmişti. Bunun üzerine Hitit kralı iki generalini Attarişşiyaş üzerine göndererek onu mağlup ettirmişti. Ancak dikkate şayandır ki, Madduwattaş bu defa düşmanla işbirliği yapmış ve Attarişşiyaş'ın Alaşya" üzerine yapmış olduğu sefere iştirak etmişti.¹⁵ Fakat buna rağmen, II. Tuthalya kendisini affederek elimizde bulunan antlaşmayı yapmıştı.¹⁶

2) KUB XIV, 2 Rs. III 6- 9

Bu vesikatta, Şuppiluliuma'nın zevcelerinden birini, il. Murşili'nin annesi olan kraliçeyi, Ahhiyava memleketine sürgün ettiği bildirilir. Bu vesikadan şu neticeler çıkmaktadır:

1. Kraliyet ailesi mensuplarına sürgün cezası verilebiliyordu.
2. Bu gibi sürgün cezasına çarptırılanların, Anadolu dışında yani deniz ötesinde bir yere gönderildiğini Urhi - Teşup

¹² O.R. Gurney, The Hittites, Landon, 1952, s. 51

¹³ O.R. Gurney, a.g.e., s. 51 vd.

¹⁴ Alaşya = Kıbrıs için bkz: O.R. Gurney, a.g.e., s. 52

¹⁵ G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford 1960, s. 9

¹⁶ A. Goetze, Madduwattas, MVAeG 32, 1928, s. 1-178

örneği ile de bilmekteyiz. O halde, Ahhiyava deniz ötesinde bir yer olmalı idi.

3) KUB XIV, 3 (Tavagalavaş Mektubu)

Bu metin ilk defa E. Forrer¹⁷ tarafından ele alınmış, daha sonra F. Sommer¹⁸ tarafından Almanca'ya çevrilmiş ve yorumu yapılmıştır. "**TAVAGALAVAŞ MEKTUBU**" adı verilen bu vesika, bir Hitit kralı ile bir Ahhiyava kralı arasında yapılan diplomatik bir yazışmadır.¹⁹ Metni çok bozuk olan mektup, bir Hitit vasali olan ve Lukka²⁰ memleketlerine akınlar yapan Piyamaradu²¹ ile ilgilidir. Onun faaliyetleri Hitit muntıkası dışında kalan, fakat kesinlikle Ahhiyava kralının etki sahası içinde bulunan bir şehirden, Millavanda'dan²² yapılıyordu. Mektuptan anlaşıldığına göre, Piyamaradu Millavanda şehrinde isyan ediyor ve ayrıca Lukka memleketleri üzerine aralıksız saldırılarda bulunuyor. Bunun üzerine Hitit Büyük Kralı, Ahhiyava kralından Piyamaradu'nun yakalanmasını rica ediyor. O da, Atpaş isimli bir komutanını görevlendiriyor. Fakat Atpaş Millavanda'ya geldiği zaman Piyamaradu'nun bir gemiyle kaçtığını öğreniyor. Mektubun bundan sonraki kısımları bizi direkt olarak ilgilendirmez.

Bu vesikadan şu bilgileri elde ediyoruz:

¹⁷ E. Forrer, Forschungen I, 190 ff., Berlin 1926

¹⁸ f. Sommer, Die Ahhiyava Urkunden I, 1932, s. 2 - 194

¹⁹ G.L. Huxley, a.g.e., s. 1

²⁰ Lukka = Likya için Bkz: Garstang - Gurney, Geography, London 1959, s. 106 ve H. Bossert, Asia, İstanbul 1946, s. 27

²¹ Yaptığımız araştırmalar sonucunda **radu** soneki taşıyan isimlerin de Luwice olduğu anlaşılmıştır. Örneğin Hilaradu, Tarhundaradu, Abiradu, SUM-ma-ra-du gibi. O halde, Piyamaradu ismi de radu soneki taşıdığından Luwiler'den olmalı idi. Bkz: B. Landsberger, JCS VIII, 1954, s. 126 n. 302

²² Millavanda = Miletos için bkz. Huxley, a.g.e., s. 11

1. Millavanda şehri herhalde sahilde bir şehirdi ve bu kent, bir taraftan Lukka memleketi ve diğer taraftan Şeha nehri memleketi ile hudut komşusu idi. Bunlardan Lukka memleketinin Klasik çağlardaki Likya ile aynı olduğu kesin olduğuna göre²³, Millavanda, Klasik çağlardaki Miletos'un yerine son derece uygun düşer.
2. II. Murşili zamanında, Millavanda sahil şehri Ahhiyava kralına ait idi. Nitekim, Miletos'taki Mykenai (Aka)suru, kazılarla ortaya çıkarılmıştır.
3. II. Murşili'nin annallerinden öğrendiğimize göre, Arzava kralı Uhha-zili, Ahhiyava kralına güvenerek Hitit kralına isyan etmişti. Buna göre Lukkalar, Arzava saldırısından kurtulmak için, Hitit kralına sadakatle bağlanmak zorunda idiler.

Tavagalavaş mektubunun tarihi, içerisinde Atpaş ve Piyamaradu'yu zikreden bir başka vesikaya, KUB XIX, 5'e bağlıdır.²⁴ Söz konusu vesikanın müellifi, Şeha nehri memleketi kralı Manapa-Dattaş olup, II. Murşili'nin 4 idare senesinden Muvattali iktidarının başlarına kadar yaşamıştır. Gurney", buna dayanarak Tavagalavaş mektubunun müellifinin ya II. Murşili ya da Muvattali olması gerektiğini ileri sürmektedir.

4) KUB XIV, 15 I 23-26

Bu metin üzerinde hem Sommer²⁶ hem de Huxley" çalışmışlardır. Söz konusu metin, II. Murşili annallerinin bir bölü-

²³ H. Otten, JCS XV, 3, s. 112'de aksi görüştedir.

²⁴ O.R. Gurney, The Hittites, Landon 1952, s. 49

²⁵ O.R. Gurney, a.g.e., s. 50

²⁶ F. Sommer, Die Ahhiyava Urkunden XIV, 1932, s. 307 - 339

²⁷ G.L. Huxley, a.g.e., s. 6

münü kapsamaktadır. Satır 23'de Arzava kralı Uliha-ziti, onu takibeden satırda ise Ahhiyava kralı ile beraber Millavand: zikredilir. Uhha-ziti ismi, II. Murşili ile Şeha nehri memleketi kralı Manapa-Dattaş arasında yapılan antlaşmada tekrar geçer. 28 Söz konusu antlaşma metni hasar gördüğünden, hiçbir netice çıkarılamaz. Fakat satır 24, Tavagalavaş mektubunda olduğu gibi. Millavanda ve Ahhiyava arasındaki yakın bir münasebete işaret eder. Bu vesika, il. Murşili'nin 2 idare yılının sonu veya 3. idare yılının başlarına tarihlenmektedir.²⁹

5) KUB XXIII, 11

Bu vesika Bossert³⁰ tarafından kısmen neşredilmiş ve Almanca'ya tercümesi yapılmıştır. Söz konusu vesikada Hitit kralı II. Tuthalya, 22 şehirden müteşekkil Aşşuva konfederasyonuna karşı kazanmış olduğu zaferden bahsetmekte ve müteakip satırda düşman şehirlerinin bir listesini vermektedir.³¹ Bu şehirler şunlardır:

- 1 [KUR URU Lu] - u q - qa
- 2 KUR URU Ki-is-pu-u-va
- 3 KUR URU U-na-li-ia
- 4 [.....]
- 5 KUR URU Du-u-ra
- 6 KUR URU Hal-lu-va
- 7 KUR URU Hu-u-va-al-lu-si-ia
- 8 [KUR URUK] a-ra-ki-s[a]³²
- 9 KUR URU A-da-du-ra

²⁸ J. Friedrich, Hethitische Texte IV, MVAeG 34, 1930, Heft I, s, 6 - 7

²⁹ G. L. Huxley, a.g.e., s. 6

³⁰ H. Bossert, Asia, İstanbul 1946, s. 27 - 28

³¹ H. Bossert, a.g.e., s. 27 ve Garstang-Gumey, Geography, s. 105

³² İlk hecenin okunusu: sümbelidir. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

10. [KUR URU D]u-un-t[a]
11. KUR URU Pa-ri-is-ta
12. [.....]
13. [KUR URU] i-va-a
14. KUR URU Va-ar-si-ia
15. KUR URU Ku-ru-up-pi-ia
16. [KUR URU ... J-lu-is-sa (?)
17. [KUR URU] A-la-at-ra
18. KUR HUR SAG pa-hu-ri-na
19. KUR URU Pa-su-hal-ta
20.
21. KUR URU U-i-lu-si-ia (Vilusa)
22. KUR URU Ta-ru-i-sa (Troya)

Bu mehin önemi, söz konusu 22 şehir arasında Troya ile idantifiye edilen Taruisa³³ ve İlion ile idantifiye edilen Vilusia³⁴ kentlerinin bulunmasından ileri gelmektedir.³⁵ Ayrıca listenin başında bulunan Lukka memleketinin Klasik çağlardaki Likya ile aynı olduğu, bugün hemen herkes tarafından kabul edilmektedir.³⁶ Burada dikkati çeken husus konfederasyonun liderliğini yaptığını sandığımız Aşşuva şehrinin listede yer almayışıdır. Öyle sanıyoruz ki, Aşşuva, listede silinmiş bulunan 4, 12 veya 20 numaralı yerlerden birine yazılmış olmalı idi.

Homeros'un İlyada adı destanında ise Troya ittifakını oluşturan kavimler şöyle sıralanmıştır³⁷:

³³ E. Forrer, MDOG 63, 1924, s. 6; GL. Huxley, a.g.c., s. 34

³⁴ H. Bossert, Asia, s. 32 vd.; O.R. Cumey, The Hittites, s. 57; Garstang - Gurney, Geography, London 1959, s. 105, 107, 122.

³⁵ Garstang-Gurney, Geography, s.106

³⁶ G.L. Huxley, a.g.e., s. 33

³⁷ Homeros, İlyada, 1.815-875. Çev: Azra Erhat, A. Kadir, İstanbul 1975.

1. Troyalılar (Taruisa)
2. Dardanaie'liler
3. Zeleia'lılar
4. Apaisos'lular (Apaşa)
5. Praktios'lular
6. Sestos'lular
7. Abydos'lular
8. Larissa'lılar
9. Trakya'lılar
10. Paion'lar
11. Paphlagonia'lılar
12. Alizon'lar
13. Mysia'lılar
14. Frigya'lılar
15. Maionia'lılar
16. Karia'lılar (Karakisa)
17. Likya'lılar (Lukka)
18. Kikon'lar

Görüldüğü üzere, Hitit vesikasında (KUB XXIII, 11) şehir isimleri verildiği halde, İlyada'da (Homeros listesi) kavim isimleri verilmiştir. Zaman bakımından aradaki farka rağmen, Hitit kralı il. Tuthalya'ya karşı isyan eden Aşşuva birliği listesi ile Akalar'a karşı mücadele eden Troya ittifakı listesine bir göz atıldığında, adı geçen ittifakları oluşturan memleket ve kavim isimlerinin bir takım benzerlikler arzettiği görülür. Örneğin Aşşuva ittifakında yer alan Troya, Karia ve Likya isimleri, Homeros'un İlyada il. Kitap'ta vermiş olduğu Troya ittifakında da geçer. Troya ittifakında, Aşşuva ittifakına katılan memleket isimlerine benzemeyen kavim isimleri de mevcuttur. Dardana'lar, Abydos'lular, Pelasg'lar, Paphlagonia'lılar,

Mysia'lılar, Maionialılar, Zeleialılar vs. gibi. Fakat gerçek olan bir şey varsa, adı geçen bütün bu kavimlerin kuzeyde Troya'dan güneyde Likya'ya kadar uzanan Batı Anadolu Bölgesi'nde yer aldıklarıdır. Örneğin Dardana'lar İda dağı'nın yani bugünkü Kaz dağı'nın eteklerinde, Zeleialılar da yine İda dağı civarında otururlar. Larissalılar oniki Aiöl kentinden biri olan Larissa'da, Paphlagonialılar Bartın suyu civarında, Mysialılar Bursa ile Çanakkale arasında kalan bölgede otururlar. Maionia memleketi ise Lidya ile doğusundaki bölgenin eski adıdır.³⁸

Troya ittifakında, Aşşuva birliğinde görülmeyen üç müttefik ismi geçer. Bunlar; Traklar, Paionlar ve Kikonlar'dır.³⁹ Adı geçen bu kavimler, Trakya'da yaşamaktadırlar.

Görülüyor ki, isim bakımından çok az benzerlik göstermelerine rağmen, Aşşuva konfederasyonunu teşkil eden üyelerle, Troya ittifakını meydana getiren üyeler hemen hemen aynı bölgede yani Batı Anadolu Bölgesi'nde oturmakta idiler.

6) KUB XXIII, 13

II. Tuthalya annallerinin bir parçası olan bu metnin önyüz 1. satırında, Batı Anadolu'daki Şeha nehri memleketinden bahsedilir.⁴⁰ Önyüz 2'de ise söz konusu memleket halkının gurur duyduğu bir şeyden bahsedilmekte ve şöyle denilmektedir: "Majestelerinin büyük babası Arzava memleketlerini **zaptettiği zaman onları yeminle bağlamamıştı.**" Bu ibarede geçen büyük babanın il. Murşili olduğu açıktır. Nitekim il.

³⁸g Herodotos, Herodot Tarihi, Çev: Müntekim Ökmen, İstanbul 1073, s: 597-639.

³⁹ G.L. Huxley, a.g.e., s. 36.

⁴⁰ Garstang-Gumey, Geography, s. 93-97.

Murşili'nin Seha nehri memleketi kralı Manapa-Dattaş ile yaptığı antlaşma elimizdedir.⁴¹ Bu nedenle, söz konusu fragmanın yazarı da il. Murşili olmalıdır.⁴² Fakat bu metinde (KUB XIX, 49 ve 50) geçen antlaşma şartlarının, KUB XXIII, 13 Önyüz 2'deki: **"O, Arzava memleketlerini zaptettiği zaman bizi yeminle bağlamamıştı."** cümlesi ile ters düştüğü görülür. Gerçekten, J. Friedrich'e göre A ve B olmak üzere iki nüshadan ibaret olan bu antlaşmanın bir yerinde (paragraf 5 / 63 - 67): **"İşte ben sana Şeha nehri memleketini ve Appawia'yı verdim. Bu senin ülken olsun. onu koru. Eğer sen Hattili bir kimseyi veya bir Hatti hududunu kötülükle alırsan, yemini ni bozmuş olursun"** denilmektedir. Antlaşmanın son kısmı ise bütün antlaşma metinlerinde görülen mutad bir lanetleme formülü ile sona erer: **"Eğer sen Manapa-Dattaş, Şeha nehri memleketinin halkı ve Appawia insanları, bu sözleri dinlemezseniz ve gelecekle torunlarınız ve ahfadınız, büyüklerle beraber bana sadakatsizlik yaparsanız veya tabletin bu sözlerini bozarsanız, bu yemin sizi çarpsın."**

Görülüyor ki, KUB XXIII 13'de anlatılanlarla Manapa-Dattaş antlaşmasında (KUB XIX, 49 ve 50) anlatılanlar birbirine uymamaktadır. İki metin arasında böyle bir karşılaştırma yaptıktan sonra, tekrar asıl metnimize (KUB XXIII, 13) dönelim.

Metnimizin Önyüz 5. satırında Şeha nehri memleketinin bir isyanından söz edilmekte ve satır şöyle devam etmektedir: "nu-za-kan LUGAL KUR Ah-hi-ia-u-va EGİR-pa e-ip-ta". Sommer⁴³, bunu fiili aktif anlamda kullanarak: **"Ve Ahhiyava**

⁴¹J. Friedrich, MVAeG 34, I, 1930 (Verträge II, s. 1-41).

⁴²E. Forrer, MDOG 63, 1924, s. 5 ve F. Sommer, a.g.e., s. 316.

⁴³F. Sommer, a.g.e., s. 317.

memleketi kralı geri aldı" şeklinde tercüme etmiştir. EGİR-pa, "**geri**" anlamına gelen appa, E-ip-ta ise, "**almak**" anlamına gelen ep kökünden gelir. Page⁴⁴, buradaki fiilin geçişli (transitiv) mi yoksa geçişsiz (intransitiv) mi kullanıldığına dair bir açıklık olmadığını söylemekle beraber, söz konusu cümleyi tıpkı Sommer gibi, "**Ahhiyava memleketi kralı..... (yı) geri aldı**" şeklinde tercüme etmektedir. Huxley⁴⁵ ise bu pasajın "**Ahhiyava kralı geri çekildi**" veya "**O, desteğini geri çekti**", yahut da "**Ahhiyava kralı, (eski bölgesini, yani Millavanda'yı) geri aldı**" gibi çeşitli şekillerde yorumlanabileceğini ileri sürmektedir.⁴⁶ Ahhiyava kralının geri çekildiği metinden kolayca anlaşılmaz. Page⁴⁷, onun Şeha nehri memleketi kralının yaklaşması üzerine geri çekilmiş olduğunu ileri sürerken, J. Mellaart⁴⁸, Ahhiyava kralının Şeha nehri memleketi kralı U-naradu'ya karşı savaşırken, Hitit kralı IV. Tuthalya'nın kendilerine yaklaştığını gördüğü için geri çekildiğini iddia eder.

Ahhiyava sorunu ile ilgili olarak, bu metinde önemle üzerinde durulması gereken husus, Ahhiyava kralının bizzat Anadolu'ya gelip gelmediği meselesidir. Sommer'e göre⁴⁹, Ahhiyava kralı Anadolu'da bulunmaktadır. Schachermeyr⁵⁰

⁴⁴D. Page, *History and the Homeric Iliad*, Los Angeles 1959, s. 28, n. 25.

⁴⁵G.L. Huxley, a.g.e., s. 7.

⁴⁶A.Ü.D.T.C.F. Hititoloji Kürsüsü emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Hayri Ertem ve Prof. Dr. Yaşar Coşkun da söz konusu pasajda geçen fiilin hem transitiv hem de intransitiv olarak kullanılabileceğini bizzat belirttiler (1980 yılında). Kendilerine burada teşekkürlerimi sunarım.

⁴⁷O. Page, a.g.e., s. 29.

⁴⁸J. Mellaart, *Anatolian Studies* 5 (1955), s. 83.

⁴⁹F. Sommer, a.g.e., s. 317.

⁵⁰Schachermeyr, *Hethiter und Achaer*, Mitt. Atar. Gesellschaft 9, Leipzig (1935), Heft 1/2 s. 86 n.l.

ise bu görüşe katılmayarak, Ahhiyava kralının kişisel olarak Anadolu'da mevcut olamayacağını ileri sürer. Oysa ki biz, metnimizin Önyüz 5. satırında geçen "**Böylece Şeha nehri memleketi(onunla?) savaştı. Ve Ahhiyava kralı geri çekildi**" ibaresine dayanarak, Ahhiyava kralının kişisel olarak Anadolu'da bulunduğunu kabul etmek zorundayız.

7) KUB XXVI, 91

Bu metin üzerinde kısmen Sommer⁵¹, kısmen de Huxley⁵² çalışmışlardır. Söz konusu metin bir Hitit kralından bir Ahhiyava kralına gönderilmiş uzun bir gön_m_alma mektuudur. Bossert⁵³, adı geçen metnin iki yerinde (Onyüz 7 ve Onyüz 14) Aşşuva memleketinden ve Aşşuva kralından bahsedildiğini söylemektedir. Burada Aşşuva ve Ahhiyava'nın komşuluğuna veya rekabetine dair imalar vardır. Arkayüz 10'da geçen l(S. TU KUR mi-x o-x)'i Sommer⁵⁴ Millavanda olarak tamamlar.

Bu metin üzerindeki önemli çalışmalardan birini de R. Ranoşekss yapmıştır. Fakat adı geçen bilim adamı eserini Polonya dilinde yazmış olduğu için anlayamıyoruz.

Önyüz 8'de mektubu gönderenin yada alanın büyük babasına ait referans hasar görmüştür. Bunu takiben satırda da bir Tuthalya adı görülür. Bu Tuthalya adı, Aşşuva ismi ile birleş-

51 F. Sammer, a.g.e., s. 268-274. Şimdiye kadar Tuthalya ve Amuvanda annallerinin IV. Tuthalya ve III. Amuvanda'ya ait olduğu zannediliyordu. Şimdi ise annallerin II. Tuthalya ve oğlu L Amuvanda'ya ait olduğu anlaşıldı.

52 G.L. Huxley, a.g.e., s. 4.

53 H. Bossert, Asia, İstanbul 1946, s. 24.

54 F. Sommer, a.g.e., s. 4.

55 R. Ranoşek, Orjentalistyezyn IX, 1993, s. 43; fakat yeni olarak O. Carruba, SMEA 18 (1977).

tirilirse, II. Tuthalya tarafından M.Ö. ca. 1400'lerdeki Aşşuva'nın tahribinin (KUB XXIII, 11, 2. sütun 33'de) burada bir ima olduğu kabul edilmelidir. Bu nedenle metin, II. Tuthalya'dan sonraya ve muhtemelen il. Tuthalya'nın oğlu ve halefi I. Arnuvanda idaresine tarihlenmelidir.⁵⁶

Önyüz 5'de mektubu alan kişiye **"biraderim"** diye hitap edilir. Huxley'e göre⁵⁷, KUB XXVI, 91'deki mektubu alan eğer Ahhiyava kralı ise, mektupta **"biraderim"** denilen kişi de odur. Bu kişiye **"biraderim"** diye hitabedilmesinden onun muhtemelen Batı Küçükasya'da önemli bir şahıs olduğunu anlıyoruz. Dolayısıyla MÖ. 14 - 13. yüzyıllarda Ahhiyava memleketinin de önemli devletler arasında yer aldığı kendiliğinden anlaşılmaktadır.⁵⁸

8) ALAKŞANDUŞ ANTLAŞMASI

Viluşa adının geçtiği ikinci metin, Hitit kralı Muvattali (il. Muvattali) ile Viluşa kralı Alakşanduş arasında yapılan anlaşmadır.⁵⁹

Hitit kralı Muvattali'nin Troya bölgesinde yer alan Viluşa memleketi kralı Alakşanduş ile yapmış olduğu bu antlaşma, Hitit siyasi tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu antlaşma, Mısır devleti ile yapılacak olan meşhur Kadeş muharebesi öncesinde Hitit devletinin yapmış olduğu siyasi nitelikli hazırlıkları gözler önüne sermektedir. Söz konusu

⁵⁶ G. L. Huxley, a.g.e., s. 4'de burada geçen Tuthalya'yı IV. Tuthalya olarak kabul eder.

⁵⁷ G.L. Huxley, a.g.e., s. 5

⁵⁸ Garsting-Gurney, a.g.e., s. 104-108

⁵⁹ Viluşa kralı Alakşanduş ile Muvattali arasında yapılan antlaşma için bkz. Güngör Karauğuz, Boğazköy ve Urartu Çivi Yazılı Belgelere Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinleri, Çizgi Kitabevi Yayın, Konya 2002, s. 139-148.

antlaşma metni, John Garstang ve O.R. Gurney tarafından The Geography of the Hittite Empire, Landon 1959, s. 102-105 arasında İngilizce olarak yayınlanmıştır.

Alakşanduş antlaşmasının tarihi giriş kısmında şu ifadeler yer almaktadır:

1. Kahraman, Büyük Kral, Murşili'nin oğlu, Fırtına Tanrısının sevgilisi, Büyük Kral, Hatti Kralı, Güneş Muvattali şöyle der:
2. Vaktiyle, atam Labarnaş, Arzava memleketlerine ve Viluşa memleketine (karşı savaştı) ve onları yenmişti. O günden bu yana, Arzava düşman oldu. Fakat Vihisa memleketi hiçbir zaman Hatti'den ayrılmadı, onlar uzaktan Hatti krallarına sadık kaldılar.., \p Tuthaliaş, Arzava'ya girdiği zaman, O, Viluşa'ya ;irmedi, çünkü • (Viluşa), ona (Tuthaliaş) sadıktı.., \ e büyük babam Şuppiluliuma geldiği ve Arzava'yı yeniden z.-ıptettiği zaman, Viluşa kralı Kukkuşiş sadık kaldı. Bu yüzden O (Şuppiluliuma), onun (Kukkuşiş) topraklarını istila etmedi.
4. Ve Arzava kralı Hatti'ye karşı yeniden düşmanlık gösterdiği zaman... ve babam (Murşili) Arzava'yı istila etti; fakat Viluşa kralı yine sadık kaldı ve yar• dım gönderdi. O (Murşiliş) Arzava memleketini (Piyama - İnaraş'a), (Mira) ve Kuwaliya memleketini (Maşhuiluwaş'a) verdi; Şeha nehri memleketi ile Appawiya memleketini (Manapa - Dattaş'a verdi) ve Hapalla memleketini (Targaşnalliş'e) verdi.
5. Fakat Kuk(kuniş'in hiç varisi olmadığı için, O, seni Alakşanduş evlatlığına aldı.
6. Bozuktur.

7. Bozuktur.

8 (Güneş) (seni Viluşa'da) kral yaptı.

Muvattali dönemine ait olan bu antlaşmadan anlaşıldığı kadarıyla, Hititler'in Troya bölgesi ile olan ilişkileri, Eski Devlet krallarından Labarna dönemine kadar geriye gitmektedir. İşin ilginç tarafı, Hitit kralları ile Viluşa kralları arasındaki ilişkiler hep dostane olmuştur.

b) HOMEROS DESTANLARI

Dünya tarihinin ilk Boğazlar Savaşı olarak da kabul edilen Troya Savaşları hakkındaki en doyurucu bilgileri, Anadolu büyük ozan Homeros vermektedir. İlyada ve Odysseia'nın Homeros tarafından kaleme alındığına inanılmaktadır. Buna rağmen Homeros'un kim olduğu, ne zaman ve nerede yaşadığı, adı geçen destanların gerçekten onun kaleminden çıkıp çıkmadığı, uzun süre münakaşa edilmiştir.

Homeros'un Troya Savaşlarıyla (MÖ 1240 - 1230) çağdaş yaşadığını kabul edenlerin yanı sıra, bu olaydan az sonra vukubulan Dor Göçleri⁶⁰ zamanında yaşadığını kabul edenler de vardır.⁶¹ Bazıları ise onun MÖ. 750-550 yılları arasına tarihlenen İkinci Kolonizasyon devrinde yaşadığını benimsemektedirler.⁶² Herodotos⁶³ ise onun, kendisinden dört asır önce yaşadığını söylemektedir. Buna karşılık Theopompos⁶⁴, Homeros'un Troya Savaşlarından 500 yıl sonra yaşadığını ileri sürmektedir. Homeros'un yaşadığı devir hakkındaki görüş-

⁶⁰ Dor Göçleri için bkz: A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 93-97.

⁶¹ The Oxford Classical Dictionary, Oxford 1970, s. 524.

⁶² Philostratos, Eikones 194/6.

⁶³ Herodotos II, 53.

⁶⁴ Theopompos, Hist. Ap. Clem. Al. Strum. I, 117.
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

lerden akla en uygun olanı Theopompos'un görüşüdür. Çünkü O, Homeros'ın, Troya Savaşlarından 500 yıl sonraya tarihlenmektedir ki, bu da aşağı yukarı MÖ 750'lere tekabül etmektedir.⁶⁵

Şimdi de Homeros'un vatanı hakkında bilgi vermeye çalışalım.

Homeros'un doğup büyüdüğü yer de Antik çağın münakaşa konusu olan meselelerinden biri idi. Çünkü Homeros, söz konusu destanlarında kimliğinden hiç söz etmiyordu. Homeros'un vatanı olarak yedi kent adı ileri sürülmüştür. Bu kentlerden beşi Anadolu'da, ikisi ise Kıt'a karası Yunanistan'dadır. Fakat onun vatanı olarak daha ziyade Chios (Sakız Adası) ve Smyrna (İzmir) kabul edilmektedir. Bize göre, bu iki seçenektan ikincisi, yani İzmir seçeneği daha kuvvetli görünmektedir. Çünkü, Homeros tarafından meydana getirildiğine inanılan İlyada⁶⁶ ve Odysseia⁶⁷ adlı destanların, dil bakımından, daha ziyade İonik unsurları ihtiva etmesi, onun vatanı olarak İyonya'ya işaret eder ki⁶⁸, bu da, onun vatanının İzmir (Smyrna) olması gerektiğine şüphe bırakmamaktadır. Destanlardan anlaşıldığına göre şair, Batı Anadolu Bölgesi'nin coğrafi durumunu Peloponez'inkinden çok daha iyi bilmektedir. Üstelik Peloponez'i istila eden Darlar hakkında çok az şey bilmesi, onun Batı Anadolu'lu olduğu yolunda ileri sürülen görüşleri destekler mahiyettedir. Bütün bunlar bize gösteriyor ki, Homeros'un vatanı olarak ileri sürülen kentler arasında en doğru seçenek İzmir'dir. Bir başka ifade ile Homeros, çoğunun

⁶⁵ E. Memiş, Eskiçağ Tarihinde Doğu - Batı Mücadelesi, Çizgi Kitabevi Yayın, 3. Baskı, Konya 2003, s. 16.

⁶⁶ Homeros, İlyada, Çev: Azra Erhat - A. Kadir, İstanbul 1975.

⁶⁷ Homeros, Odysseia, Çev: Azra Erhat - A. Kadir, İstanbul 1973.

⁶⁸ The Oxford Classical Dictionary, Oxford 1970, s. 524.

zannettiği gibi Yunanlı bir ozan olmayıp, Anadolulu bir ozandır. Horneros isminin başındaki H harfi ile sondaki os'u atacak olursak geriye Omer kalır. Yani Homeros, bizim Ömer'imizdir.

İlyada ve Odysseia'nın Homeros tarafından kaleme alındığı da şüphelidir. Çünkü, onun yaşadığını kabul ettiğimiz MÖ 8 yüzyılda, bölgede yoğun bir şekilde kullanılacak olan Klasik Grek alfabesi henüz teşekkül etmemiştir. Grekli tüccarlar, Fenikeliler'le yapmış oldukları yoğun ticari ilişkiler neticesinde Fenike alfabesini alacaklar ve bunu, kendi dillerinin bünyesine uydurarak 24 harften müteşekkil Klasik Grek alfabesini meydana getireceklerdir." Ancak, bu işin başarılabilmesi ve söz konusu yazının halka mal olabilmesi için de, en azından yüz yıllık bir zamana ihtiyaç duyulmuş olmalıdır. Bu noktadan hareket edecek olursak, İlyada ve Odysseia'nın en erken olarak MÖ 7. yüzyılda kaleme alınmış olabileceği neticesine varırız ki, bu durumda da adı geçen destanların, bizzat Homeros tarafından kaleme alınmasına imkan yoktur. Üstelik onun kör bir ozan olduğu rivayeti vardır. Bu fikri savunanlar, iddialarını, Homeros kelimesinin "gözleri görmeyen" anlamına geldiği esasına dayandırırılar.⁷⁰ Hal böyle olunca, söz konusu destanların Homeros tarafından kaleme alınamıyacağı görüşü, bir kat daha kuvvet kazanmaktadır. Olsa olsa, onun sözlü olarak söylemiş olduğu bu destanlar, daha sonraki kuşaklar tarafından kaleme alınmış olmalıdır.⁷¹ Romalı hatip Cicero⁷², Homeros metinlerini ilk düzenleyen ve bugünkü

⁶⁹A M. Mansel, a.g.e., s.127.

⁷⁰Homeros, İlyada, Çev: Azra Erhat- A Kadir, İstanbul 1975, s. 12

⁷¹E. Memiş, Eskiçağ Tarihinde Doğu - Batı Mücadelesi, s. 17.

⁷²Cicero, Die Oratorc III, 34, 137.

biçime sokan kimsenin, MÖ 6 yüzyılda Atina'da tiranlık yapmış olan Peisistratos olduğunu söylemektedir. Yalnız Peisistratos, bu düzenlemeyi gerçekleştirirken, destanda birtakım değişiklikler yapmıştır. Örneğin Homeros, bir Anadolu'lu olarak Troyalılar'ın tarafını tutmuş, Akalan ise vahşi ve zalim olarak göstermiştir. İşte Peisistratos, Akalar'ı kötüleyen bazı parçaları, destandan çıkarmıştır.

Gerek İlyada'nın gerekse Odysseia'nın bazı tarihi gerçekleri ihtiva ettiği, Miken çağından başka Yunan Orta Çağı için de paha biçilmez bir hazine olduğu kuşkusuzdur. Şairler, Miken çağından bahsederlerken, bu çağa ait kesin fikirleri olmadığından, kendi zamanlarının durum ve hayat şartlarını onlara maletmişlerdir. Bu bakımdan destanlar, ve özellikle Odysseia, Yunan Orta Çağı'nın (MÖ. 1100-700) siyasal, sosyal ve ekonomik durumu için başlıca kaynaklarımızdır.⁷³

Homeros destanlarının Yunanlılar üzerindeki etkisi çok büyük olmuş, bu destanların kahramanları ve çeşitli sahneleri, Yunan sanatçıları için bitmez tükenmez bir hazine teşkil etmiştir. Ayrıca bu destanlar, MÖ. 5. yüzyıldan itibaren, okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur. Hellenizm ve Roma çağlarında, halk arasında hiçbir eser, bu iki destan kadar yayılmamıştı. Diğer taraftan, çeşitli tarihi ve mitolojik olayları bir araya toplayan söz konusu destanlar, siyasal bakımdan parçalanmış olan Yunan dünyasının, kültür bakımından bir birlik meydana getirmesini sağlamıştır.⁷⁴ Şimdi,, bu destanların konusu hakkında kısaca bilgi verelim.

⁷³A.M. Mansel, a.g.e., s. 133

n A.g.e., s. 133 Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

1) İLYADA

Homeros'un "**İlyada**" adını taşıyan destanı, İlion ya da Troya olarak anılan kentin destanıdır. Aslında İlyada, Troya'nın değil, Akhilleus'un destanı sayılmalıdır. Çünkü Akhilleus, Troya Savaşları'nın kaderini tayin eden Akal bir kahramandır.

24 bölümden oluşan destandaki olayları şu şekilde özetleyebiliriz: Troya kralı Priamos'un yakışıklı ve çapkın oğlu Aleksandros - Faris, Aka beylerinden Sparta kralı Menelaos'un karısı güzel Helene'yı kaçıır. Bunun üzerine Mikenai kralı Agamemnon'un liderliğinde toplanan Aka beyleri, yaklaşık 1200 gemiden müteşekkil büyük bir filo ile Troya önlerine gelirler ve Troyalılar'a savaş ilan ederler. Fakat bu savaşta, Troyalılar da yalnız değildir. Onların da Anadolunun çeşitli yörelerinden ve Trakya'dan gelen birçok müttefikleri vardır.⁷⁵

Savaş dokuz yıldan beri devam etmekte, fakat buna rağmen, henüz kesin bir netice alınamamaktadır. Bu arada Aka beyleri boş durmamakta, her fırsatta sahil şehirlerine yağma seferleri düzenlemektedirler. Sefer neticesinde elde edilen ganimetler, beyler ve savaşçılar arasında eşit olarak paylaşılmaktadır. Fakat başkomutan Agamemnon, eşitler içerisinde birinci (primus inter pares) olduğu için, daima en büyük payı almaktadır. Yine böyle bir talan seferinde Agamemnon, Akhilleus'a onur payı olarak Briseis adlı bir kızı verir. Fakat her nedense, daha sonra vermiş olduğu karardan vazgeçerek, Akhilleus'un elinden kızı geri alır. Bu duruma çok öfkelenen Akhilleus, karargahına çekilerek savaşa iştirak etmez.

⁷⁵ Bu müttefiklerin önde gelenleri Likyalılar, Karyalılar, Frigyalılar ve Kikonlar'dır.

Akhilleus'un savaştan geri çekilmesiyle beraber, Aka orduları devamlı surette mağlup olmaya başlarlar. Özellikle Priamos'un büyük oğlu Hektor komutasındaki Troya orduları, Akalar'a kan kusturmaktadır. Hatta Agamemnon birkaç defa savaşı bırakarak memleketine dönmeye karar verir. Fakat Pylos kralı Nestor ve Aigina kralı Diomedes, her seferinde onu, bu karardan vazgeçirirler. Savaşın devamlı surette Akalar aleyhine gelişmesi üzerine, Aka beyleri toplantıya çağrılır. Toplantıda, Odysseus ve Aias adlı beylerin, Akhilleus'a elçi olarak gönderilmelerine karar verilir. Adı geçen beyler, Akhilleus'u, savaşa katılması için ikna edeceklerdir. Akhilleus, kendisine gönderilen elçileri hoş karşılar, ama savaşa katılmamakta direnir. Bunun üzerine elçiler, çaresiz geri dönerler. Savaş lanca şiddetiyle devam etmekte, her iki taraf da büyük kayıplar vermektedir.⁷⁶

Fakat her nedense Akalar, Troyalı Hektor'u bir türlü mağlup edememektedirler. Akhilleus'un at uşağı Patroklos, Akalar'm devamlı surette yenilmelerine içerler ve beyi Akhilleus'un savaş elbiselerini giyerek yalın kılıç harbe iştirak eder. Maksudı, kendisini Akhilleus zanettirerek, Troyalıları korkutmaktır. Gerçi bir süre başarılı olur ama, en sonunda Hektor'la yapmış olduğu teke tek mücadelede mağlup olur ve ölür.

İşte bu olay üzerine, at uşağını çok seven Akhilleus'un yüreği intikam ateşiyle yanmaya başlar ve nihayet savaşa katılmaya karar verir. Onun bu kararına, bütün Aka beyleri çok sevinirler. Agamemnon da elinden almış olduğu kızı iade ederek, Akhilleus'la barışır.

⁷⁶E. Memiş, *Troya Savaşları'nın Kronolojisi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara 1980, s. 14.

Akhilleus'un savaşa katılmasıyla birlikte, Troya orduları dağılmaya başlarlar. Akhilleus, birçok Troyalı'yı öldürdüğü halde, kana doymamıştır. Onun biricik emeli, arkadaşı ve at uşağı Patroklos'u öldüren Hektor'dan intikam almaktır. Bütün Troya askerleri korkularından kaleye sığındıkları halde, Hektor, şehir surları dışında kalır ve şehrini tek başına Akhilleus'a karşı savunmaya çalışır. Fakat, iki yiğit arasında cereyan eden mücadeleyi Akhilleus kazanır. İlyada destanı, Hektor'un ölümüyle son bulur. Ancak Troya kenti henüz ayakta. Akalar, Troya'yı tahta at hilesiyle ele geçireceklerdir.

Görülüyor ki Homeros'un İlyada adlı destanı tamamıyla Troya Savaşlarını anlatmaktadır.

2) ODYSSEIA

Homeros'a maledilen "**Odyseia**" adlı destana gelince; bu destan, Troya Savaşları'ndan sonraki olayları ihtiva etmektedir. Destanın konusu kısaca şöyledir: On yıl süren Troya savaşları, Akalar'ın zaferi ile sonuçlanmıştır. Fakat gariptir ki, zaferi kazanan Akalar Troya'yı iskan etmemişler, aksine üçer beşer ana yurtlarına dönmeye başlamışlardır. Aka,eylerinden Odysseus da, yurduna dönmek için denize açılanlardan biridir. Ancak birçok kimse salimen yurduna döndüğü halde, İthake adasının beyi Odysseus, denizde fırtınaya tutulur. Maiyetindeki adamların birçoğu hayatlarını kaybederler. Bir kısım arkadaşıyla birlikte canını kurtaran Odysseus, denizde olsun karada olsun, daha birçok tehlikeli anlar yaşar. Fakat her seferinde, bir tanrıçanın yardımıyla tehlikeyi atlatır.

Diğer taraftan, Odysseus'un memleketine dönmediğini gören İthake'nin asilleri, Odysseus'un güzel karısı Penolope'ye talip olurlar. Fakat Odysseus'un vefakar karısı Penolope, ko-

casının birgün mutlaka geri döneceği umuduyla bütün bu evlenme tekliflerini geri çevirmektedir. Bu arada Odysseus'un konağında Penolope'nin talipleri şerefine hergün şölenler düzenlenmekte, Odysseus'un serveti har vurup harman savurulmaktadır. Odysseus'un henüz delikanlılık çağına yeni girmiş olan oğlu Telemaos ise, konaklarında cereyan eden bu olaylara için için üzülmekte, fakat yazık ki, bu çirkin olaylara boyun eğmek zorunda kalmaktadırlar.

Aradan on yıla yakın bir zaman geçtikten sonra, Odysseus nihayet memleketine vasıl olur. Fakat ihtiyar bir dilenci kılığına bürünerek, kimliğini gizler. Konağına gelir. Evinde cereyan eden olayları görür ve bu duruma çok üzülür, fakat üzüntüsünü belli etmez. Eski uşakları bacağındaki bir yara izinden onu tanırlar. Penolope de bu duruma çok sevinir. Hemen silah deposuna koşan Odysseus, silahlarını kuşanır ve taliplerin karşısına çıkar. Bütün rakiplerini tek tek öldüren Odysseus, mücadeleyi kazanır. Oğlu Telemaos da, bu mücadelede kendisine yardım eder.

İşte böylece, uzun süren acılardan sonra Odysseus tekrar eski mutlu günlerine dönmüş olur.

Görülüyor ki, Homeros'un "**İlyada**" adlı eseri bir olayın, "**Odysseia**" adlı eseri ise bir kişinin destanıdır.

KLASİK YUNAN TARİHÇİLERİNİN ESERLERİNDE TROYA SAYAŞLARI VE HOMEROS KAHRAMANLARI

1. HERODOTOS'TA HOMEROS KAHRAMANLARI

Bilindiği üzere, MÖ. 5. yüzyıl tarihçilerinden Halikarnassos'lu (Bodrum) Herodotos, tarihin babası olarak kabul edilmektedir. Herodotos'un 9 kitaptan oluşan "**Historia**" adlı eseri, Pers - Yunan savaşlarını anlatmak ama

cıyla kaleme alınmışır. MÖ 490-479 yılları arasında cereyan eden Pers - Yunan Savaşları hakkındaki en doyurucu bilgileri bu eserde bulmak mümkündür. Ancak Herodotos, konusunu Pers - Yunan mücadelesiyle sınırlı tutmamış, gezip gördüğü tüm memleketleri eserinde anlatmışır. Dolasıyla, onun 9 kaptan oluşan söz konusu eseri, aslında genel bir Dünya Tarihi niteliği kazanmıştır.

Herodotos, eserinde, konumuzu teşkil eden Troya Savaşları ve Troya Savaşları'nın kahramanları hakkında da bizlere bilgi aktarmaktadır. Bu bilgilerin hangi kitapların hangi paragraflarında yer aldığını aşağıya çıkarıyoruz:

1. "TROYA" dan söz eden kısımlar: il. Kitap 120, 145; IV. Kitap 191; V. Kitap 13, 122; VII. Kitap 20, 91, 171; IX. Kitap 27
2. "HELENE"den söz eden kısımlar: I. Kitap 3; II. Kitap 112, 113, 115, 120; V. Kitap 94; VI. Kitap 61; IX. Kitap 73
3. "ALEKSANDROS FARİS" den söz eden kısımlar: I. Kitap 3; II. Kitap 113, 115, 116, 117, 118, 120
4. "TANRIÇA AFRODİT" den söz eden kısımlar: I. Kitap 105, 131, 199; II. Kitap 41, 112, 181; III. Kitap 8; IV. Kitap 59, 67
5. "TANRIÇA ATHENA" dan söz eden kısımlar: Herodotos'un bu eserinin bütün kitaplarında "Athena" adı geçer.
6. "TANRIÇA HERA" dan söz eden kısımlar: I. Kitap 31; il. Kitap 50, 178, 182; iV. Kitap 88; IX. Kitap 98
7. "HOMEROS" adının geçtiği kısımlar: II. Kitap 23, 53, 116, 117; iV. Kitap 29, 32; V. Kitap 67; VII. Kitap 161

8. "AGAMEMNON" adının geçtiği kısımlar: I. Kitap 67, IV. Kitap 103, VII. Kitap 159
9. "HEKTOR" adının geçtiği kısımlar: II. Kitap 120
10. "MENELAOS" adının geçtiği kısımlar: il. Kitap 113, 116, 118, 119; V. Kitap 94; VII. Kitap 169, 171

2. THUKİDİDES'TE HOMEROS KAHRAMANLARI

Yunan dünyasının ünlü tarihçilerinden Thukidides, MÖ. 460 - 400 yılları arasında yaşamıştır. Ünlü eseri "**Peloponnessos'lularla Atina'lıların Savaşı**" ismini taşımaktadır. MÖ. 431 - 404 yılları arasında cereyan eden Peloponez Savaşları'nı anlatan eser, 8 kitaptan oluşmaktadır. Homeros kahramanlarına ilişkin bilgiler daha ziyade I. Kitapta yer almaktadır. Şimdi bunları aşağıya çıkarıyoruz:

- 1) "TROYA" adının geçtiği kısımlar: I. Kitap 8, 11, 12, 14, 131
- 2) "HELENE" den söz eden kısımlar: I. Kitap 9
- 3) "AGAMEMNON" dan söz eden kısımlar: I. Kitap 9

Konumuzu ilgilendiren yazılı kaynakları bu şekilde gözler önüne serdikten sonra, şimdi de arkeolojik kaynaklar bahsine geçebiliriz.

B. ARKEOLOJİK KAYNAKLAR

Troya savaşları'na ait arkeolojik bakiyeleri gözler önüne serebilmek için hem Troya'da hem de Mykenai'de yapılan arkeolojik kazıları gözden geçirmek gerekir.

1. TROYA KALILARI!

Homerus destanlarında anlatılan Troya'nın bugünkü Çanakkale vilâyeti sınırları içerisindeki Hisarlık Tepe olduğu kabul edilmiştir. Troya kazıları dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Bilindiği üzere ilk kazılara 1870 yılında Heinrich Schliemann tarafından başlanmıştır. Schliemann'ın yapmış olduğu kazılar, modern arkeoloji anlayışı ile bağdaşmaz. Çünkü, adı geçen kişi, sistemli bir kazı yapmamıştır. Schliemann, 1870 - 1880 yılları arasında kazıları tek başına, 1880'den sonra ise arkeolog mimar Wilhelm Dörpfeld ile birlikte yönetmiştir. 1890'da Schliemann ölünce, Dörpfeld onun kaldığı yerden kazılara devam etmiştir. Dörpfeld ile Troya'da ilk sistemli kazılar başlamış oluyordu. Dörpfeld, Troya'da 9 tabakanın üst üste yapılıp yıkıldığını ve her tabakanın bir şehri temsil ettiğini doğru olarak tespit etmiştir.⁷⁷ Daha sonra Dörpfeld de kazıyı bırakmıştır. Bütün bu kazılarda Troya'nın Troya olduğunu kanıtlayacak tek bir yazılı vesika bulunamamıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1930'lu yılların başında Troya yeniden ele alınmış ve 1932'den 1938'e kadar Amerikalı bir heyet, arkeolog Cari Blegen'in başkanlığında Troya kazılarını sürdürmüştür. Böylelikle, Troya hakkındaki bilgilerimiz önemli ölçüde çoğalmıştır. Blegen'in yapmış olduğu kazılar, son derece sistemlidir. Adı geçen arkeoloğun Amerikan Cincinnati Üniversitesi adına yürüttüğü bu kazılar neticesinde Troya tabakaları aşağıdaki şekilde tarihlenmiştir:⁷⁸

TROYA I	(MÖ. ca. 3000 - 2500 en alt tabaka)
TROYA II	(MÖ. ca. 2500 - 2200)
TROYA III	(MÖ. ca. 2200 - 2050)

⁷⁷ W. Dörpfeld, *Troja und Ilion*, Athen (1902).

⁷⁸ C. Blegen, *Troy and the Trojans*, London 1963, s.174.

TROYAIV	(MÖ. ca. 2050 - 1900)
TROYA V	(MÖ. ca. 1900 - 1800)
TROYA VI	(MÖ. ca. 1800 - 1300)
TROYA VII a	(MÖ. ca. 1300 - 1260)
TROYA VII b1	(MÖ. ca. 1260 - 1190)
TROYA VII b2	(MÖ. ca. 1190 - 1100)
TROYA VIII	(MÖ. ca. 700 - MS. Üst tabaka)

Görüldüğü gibi Blegen, 8. tabakada kazıyı bırakmıştır. Fakat Blegen'in yapmış olduğu kazılarda da Troya'nın Troya olduğuna dair tek bir yazılı vesika bulunamamıştır.

1938'den 1988'e kadar tam 50 yıl Troya zoraki uykuya yatırıldı. Fakat 1988 yılında, Prof. Dr. Manfred Korfmann yönetiminde uluslararası bir ekiple Troya kazılarına yeniden başlandı. Yeni bir ekip tarafından gerçekleştirilen bu kazılar, dünyaca ünlü bu ören yerine yönelik ilgiyi canlandırdı ve eski kazı sonuçlarını yeniden gözden geçirmemize neden olacak önemli sonuçlar verdi.

Troya'da ilk yerleşim MÖ. 4. Binyılın sonlarında başlar. Fazla tanımadığımız bu yerleşimin ardından Ege'ye özgü bir mimari tarz olan birbirine bitişik nizamda inşa edilmiş büyük ve uzun dikdörtgen evlerden oluşan Troya I kurulur. Çapı 90 metreyi ancak bulan bu yerleşmenin etrafını bir savunma duvarı çevreler. Eski Tunç Çağı olarak adlandırdığımız MÖ. 3. Binyılda, Anadolu'da tam bir kent devletleri kültürü yaşanmaktadır. Bu zaman dilimi içerisinde Troya, coğrafi konumu sayesinde önemli bir yönetim merkezi haline gelir. Bunun sonucunda yeni ve daha görkemli surlar inşa edilir.

Troya il kale yerleşmesi yaklaşık 9000 m²lik bir alan kaplar ve 330 metre uzunluğunda taş temeller üzerinde yükselen kerpiç üst yapıları surlarla çevrilidir. Yerleşme, güneye doğru

gelişir. Son yıllarda yapılan kazılar, aşağı kent olarak tanımlanan bu kale dışı yerleşiminin de anıtsal boyutta ahşap bir savunma duvarı ile çevrelenmiş olduğunu gösterdi. Öyle sanıyoruz ki, kalede saraylar ve tapınaklar, aşağı kentte de Troya halkına ait evler vardı. MÖ. 2550-2250 yılları arasında yerleşime sahne olan Troya il, Anadolu'nun en eski ve en büyük kentlerinden biridir.

Troya III'de kale içerisindeki yapılaşma giderek yoğunlaşır fakat eski sur duvarları kullanılmaya devam edilir. Bu yeni yerleşmenin ömrü, evlerin en az dört kez yenilendiği tespit edilmiş olmasına rağmen, MÖ. 2250 - 2200 arasında 50 yıllık kısa bir dönemi kapsar.

Son kazılara göre, Troya I, il ve ili yerleşmeleri "**Denizsel Troya Kültürü**" adı altında bir bütün olarak ele alınır. Bunun nedeni, bu üç kentin gelişimini içine alan Eski Tunç Çağı boyunca mimari ile çanak çömlek ve metal nesneler gibi maddi kültür öğelerinde gözlemlenen sürekliliktir. Aynı unsurlar özellikle deniz ulaşımının sağladığı kolaylıklar sayesinde gelişen kültürel etkileşimler sonucunda Ege kıyıları boyunca yayılım alanı bulur. Troya'nın, MÖ. 3. Binyıl boyunca oluşan bölgelerarası iletişim ağı içerisinde uygun coğrafi konumu nedeniyle köprübaşı görevi üstlenmiş bir liman kenti olma ihtimali yüksektir. Görkemli savunma duvarları, kaleleri, megaronları ve hazineleri ise Denizsel Troya Kültürü'nün eriştiği yüksek seviyeye işaret eder.

"**Anadolu Troya Kültürü**" adı verilen Troya IV ve V, Eski Tunç Çağı'nın bitimini ve Orta Tunç Çağı'nın başlangıcını kapsar (yaklaşık MÖ. 2200 - 1700 arası). Bu dönemde birçok kültürel ve teknik yeniliklerin gözlemlenmesine rağmen daha önceki Denizsel Troya Kültürü'nün devam ettiği gözlenir.

Ege'den gelen ve daha önce de var olan kuvvetli etkilerin dışında ilk kez pek çok yeni unsur Troya'nın kültürel açıdan Anadolu'ya yakınlaştığını haber verir. Fakat yerleşmede kayda değer bir yoksulluk dikkati çeker. Daha önceki dönemlerde rastladığımız değerli, yarı değerli taş ve madenlerden üretilmiş hiçbir ürüne ve deniz ticaretinin sürdüğünü gösterecek hiçbir ithal mala rastlanmamış olması, Troyalıların artık Çanakkale Boğazı'ndaki egemenliklerini yitirdiklerini gösterir. Troya artık yüzünü Anadolu'ya çevirmiştir. Kale içindeki yerleşim zaman içinde 18.000 m²lik bir alana yayılır. Evlerin yapım tarzı değişerek uzunlamasına yapıların yerini Anadolu'da yaygın olan bitişik düzende inşa edilen yapılar alır. Troya IV'de ilk kez ortaya çıkan kubbeli fırınlar, yapıların içinde veya dışında, çoğu zaman ise girişin bir yanında bulunur. Bu geçiş, yemek pişirme geleneğindeki değişikliğe işaret eder ve bu döneme kadar kullanılan ayaklı kapların yerini düz dipli çanak çömlekler alır.

Troya V dönemi geniş çapta yeni yapılaşma ve yerleşim planının temelli bir yenilenmesi ile başlarsa da, Troya IV'de gözlemlenen mimari alışkanlıklar devam eder. Evler büyür, refah seviyesi yükselir.

Troya, Troya VI döneminde 10 metreye kadar yükselerek büyük bir höyük halini alır. Homeros'un İlyada'da anlattığı kent olabileceği ileri sürülen Troya VI, 2 hektarlık bir alan kaplayan güçlü kalesiyle yepyeni bir görünüme sahiptir. MÖ. 1750-1250 yılları arasına tarihlenen Troya VI kentinin surları, hiç harç kullanılmadan büyük taşlarla inşa edilmiştir. Taşlar sur duvarlarına içe doğru belirli bir eğim kazandıracak şekilde yerleştirilmiştir. Böylelikle sur duvarları özellikle depreme karşı dayanıklı bir hale getirilmiştir. Önceki dönemlerde oldu-

ğu gibi, Troya VI surları da pek çok kez onarılmış ve yeni eklemeler yapılmıştır. Troya VI surlarının yalnızca 330 metresi sağlamdır. Çünkü bu görkemli kent, MÖ. 1300 yıllarında meydana gelen şiddetli bir depremle son bulmuştur.

Yıkılan kent kazılarda ele geçen bulgulardan anlaşıldığına göre yeniden imar edilir. Troya VII'a evresi adı verilen bu dönemde eski yapıların kalıntıları ve özellikle surlar kullanılmaya devam edilir. Ancak kent, yaklaşık 100 yıl sonra, bu kez kaybedilen bir savaş ya da büyük bir göç hareketi sonucunda yeniden yıkılır. Kazılarda bu savaşın göstergesi sayılabilecek çok sayıda silah ele geçmiştir. Yıkıntıların arasında çok sayıda insan kalıntısına da rastlanmıştır, Kimilerine göre bu, destana konu olan ünlü Troya Savaşı'dır. Ancak bu saldırıyla ilgili ayrıntılar, yapılan kazılarda hiçbir zaman tam bir açıklığa kavuşmamıştır.

Demir Çağı'nın başlangıcı olan Troya VIb, MÖ. 950'de gerçekleşen büyük bir yangın ile son bulur ve bunu izleyen ikiyüz yıl boyunca Troya "Karanlık Çağlar"a gömülür, ama unutulmaz.

Troya VIII, Helenler tarafından İlion adıyla yeniden kurulur. MÖ. 85 yılında Romalılar'ın eline geçer ve İlium Novum adıyla yaşamaya devam eder. Romalı imparatorların gözdesi haline gelen kent bu sayede bölgedeki komşu kentlere nazaran refah içindedir. Roma imparatorları Augustus ve Hadrianus kenti ziyaret ederek onurlandırır ve birçok onarım ve yeni projelere maddi katkıda bulunurlar. Troya'da yerleşim 13. yüzyıla kadar devam eder.

Troya'nın eskiden sanıldığı gibi yalnızca heybetli surlarından oluşan bir kale yerleşmesi olmadığı artık bilim çevrelerince kabul gören bir gerçektir. Son kazılar sayesinde,

Troya'nın, 25 hektarlık bir alana kurulmuş önemli bir ekonomi, ticaret, üretim ve ulaşım merkezi olduğunu ve etkisinin Çanakkale Boğazı'nın hem Avrupa hem de Asya yakasında, bölgesel boyutların ötesine taşıdığı görmekteyiz.

1995 yılı kazılarında Troya VII tabakasında ele geçen Luwi yazılı tunç mühür, Troya'da bulunan ilk yazılı belge olmanın da ötesinde arkeoloji dünyasında uzun zamandır unutulmuş bir sorunu gündeme getirdi ve çözümüne katkıda bulundu. 1996 yılında iki Hititolog ve Anadolu uzmanı Frank Starke ve John David Hawkins, Hitit Devleti belgelerinde yaklaşık yirmi kez adı geçen Viluşa ile Homeros'un İlios'unun (Yunanca adı Vilios'tu), özdeş olduklarını kesin olarak kanıtladılar.

Artık Hisarlık Tepe'ye bir başka gözle bakıyoruz. Çünkü onlar, Hitit belgelerinde Viluşa adıyla anılan kentin kalıntılarıdır.⁷⁹

2 MYKENAİ KAZILARI

Mykenai, Argive ovasının kuzey batı köşesinde yer almaktadır. Bu şehir, kuzey ve kuzey doğu yollarını kontrol altında tutan bir mevkiye kurulmuştu. Kolayca savunulabilen kayalık kalesi ve bol miktarda suya sahip oluşu, onu en eski devirlerden itibaren makbul bir yer yapmıştı.

Mykenai kazılarına da 1870'de Heinrich Schliemann başlamıştı. 1876'da Schliemann kazıyı bırakmış, daha sonra 1952 - 1954 senelerinde Papadimitraou ve Mylonas kazılara devam etmişlerdi.⁸⁰

⁷⁹Sinan Ünlüsoy, "Troya'dan Viluşa'ya", *National Geographic Türkiye*, Haziran 2004, s. 110-114.

⁸⁰F.H. Stubbings, "The Rise of Mycenaean Civilization", *CAH II*, chp. XIV, Cambridge 1965, s. 6.

Mykenai'da H. Schliemann tarafından yapılan kazılarda iki çeşit mezar bulunmuştu: Kuyu mezarları, Kubbeli mezarlar,

Kuyu mezarları çok derinlerde olduğu için dokunulmamış olarak bulunmuştu. Cesetlerin yakılmadan bulunduğu bu mezarlardan birinde altından bir maske, altın kaplar ve bir taç bulunması bu mezarların kral mezarları olduğuna şüphe bırakmıyordu. Kuyu mezarları, Mısır'ın 18. sülalesinin kurucusu Ahmose devrine tarihlenir.⁸¹ Çünkü söz konusu mezarlardan birisi Ahmose'nin annesi Ahhotpe'ye aittir ve bu mezarda bulunan Myken taklidi bakır bir balta üzerinde Ahmose'nin ismi yazılıdır, Ahmose'nin annesine "Hbnt'ler prensesi" denilir. Başta Schachermeyr olmak üzere, Pan-Hellenistler bu ismi bir Aka kabilesinin adı olarak yorumlamışlardı. Halbuki Ahmose'nin Hititli çağdaşı I. Hattuşili (MÖ. ca, 1600) Suriye seferinde "Hanigalbat'lı düşman" dan söz eder.⁸² Bunlardan Habnet, Hanigalbat adının Mısır ağzı (lehçesi) olabilirse, kronoloji açısından da uyuşma vardır.

Habnet

Hbnt

Hanigalbat

Hn(gl)bt

Mykenai kazılarında 9 tane de kubbeli mezar bulunmuştur. Bu mezarlar MÖ. 16. yüzyılın sonu ile 13. yüzyılın başlangıcı arasına tarihlenir. Mykenai yöresindeki kubbeli mezarların en gelişmiş örneği "Atreus'un Hazine Binası" denilen mezardır. 14,5 metre çapındaki mezarın kubbesinin yüksekliği 13 metredir. Kubbeli mezarların ilk önce Mykenai'da ortaya çıktığı ve buradan tüm Yunanistan'a yayılmış olduğu kabul edi-

⁸¹F.H. Stubbings, a.g.c., s. 10.

⁸²KBO X, 2, H. Otten, MDOG 91 (1958), s. 78.

lir. Kubbeli mezarlar çok eski dönemlerde açılmış ve soyulmuşlardır.⁸³ Fakat asıl önemli olan Mykenai kazılarında şehir surunun dışında "Tüccarlar şehri" denilen ve Kaniş Karum'u hatırlatan bir mahallenin keşfidir.⁸⁴

Mykenai kazıları Anadolu tarihi ve arkeolojisi için son derece önemlidir. Çünkü Mykenai şehri, Kuzeybatı Anadolu'da Çanakkale civarındaki Hisarlık Tepe'de kurulmuş olan İlion (yani Troya) şehrine saldıracak ve böylece Eski Batı Dünyası ile Eski Doğu Dünyası tarihte ilk defa temasa geleceklerdir.

Troya ve Mykenai'da yapılan kazılar hakkında bu bilgileri verdikten sonra şimdi de her iki kazıda bulunan kültür unsurlarını keramik, mimari, mezar çeşidi ve ölü gömme adetleri bakımından mukayese edelim.

a) KERAMİK ÇEŞİDİ BAKIMINDAN

Hem Troya'da (Troya VI a-h) hem de Mykenai'da (Orta Helladik I, II, III) Minyan keramikleri bulunmuştur. Fakat Mykenai'da bulunanlar MÖ. ca. 2000 - 1200 yılları arasına tarihlendiği halde, Troya VI'da bulunanlar MÖ. ca. 1800 - 1300 arasına tarihlenir. Yine Mykenai'da Mykenai ili - A (Geç Helladik III-A, MÖ. ca. 1400 - 1300), Mykenai II - B (Geç Helladik III-B, MÖ. ca. 1300 - 1230) ve Mykenai III - C (Geç Helladik III-C, MÖ. ca. 1230 - 1100) stilinde yapılmış potteriler bulunmuştur. Troya'nın VIIa tabakasında ise bu üç çeşit potteriden yalnız Mykenai III-A ve III-B potterileri ele geçmiştir. Ne Troya VI'da ne de Troya VII a'da tek bir Hitit keramiğine rastlanmamıştır. Bu da gösteriyor ki, Hittiler hiçbir

⁸³ F.H. Stubbings, "The Expansion of Mycenaean Civilization", CAH II/2, chp. XXIIa, Cambridge 1975, s. 178

⁸⁴ A.J.B. Wace, JHS LXXIV, 1954, s. 171.

zaman Kuzeybatı Anadolu'ya kadar uzanamamışlardır. II. Tuthalya'nın Aşşuva üzerine yapmış olduğu sefer ise sadece ganimet elde etmek için yapılmış geçici bir sefer olmalıdır.

b) MİMARİ BAKIMINDAN

Mykenai'da Orta Helladik (MÖ. ca. 2100 - 1700) devirden itibaren "**megaron**" yapı tarzı görülür, Pylos ve Mykenai sarayları da megaron planlıdır. Troya'da ise megaron yapı tarzı Troya I'den (MÖ. ca. 3000 - 2500) itibaren görülür, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde yapılan kazılarda da megaron planlı yapılar ortaya çıkarılmıştır. Örneğin Kültepe'de Eski Tunç Çağı'nın son safhasına (MÖ. ca. 2100'ler) tarihlenen megaron planlı bir mabet bulunmuştur. Beycesultan'da tabaka VIII'de aynı devre tarihlenen megaron planlı yapılar ortaya çıkarılmıştır.⁸⁵

Görülüyor ki, megaron yapı tarzı önce Batı Anadolu'da Troya I'de doğmuş, buradan da Anadolu'nun diğer yörelerine ve kıta karası Yunanistan'a yayılmıştır.

ç) MEZAR ÇEŞİDİ BAKIMINDAN

Mykenai kazılarında bulunan kuyu mezarları, MÖ. ca. 1600 - 1500 yılları arasına tarihlenir. Bu tarihlerde Troya'da mezar yoktur. Fakat Mykenai'nin kubbeli mezarlarıyla (MÖ. ca. 1500 - 1300) çağdaş olarak Troya VI-h'de (MÖ. ca. 1400 - 1300) bir pithos (küp) mezarlığı bulunmuştur.

⁸⁵Seton Lloyd, *Early Highlands Peoples of Anatolia*, London 1967, s. 40.

d) GÖMME ADETİ BAKIMINDAN

Bilindiği üzere, eski medeniyetleri yaratan kavimler; ölüle-
rini gömenler ve ölülerini yakanlar olmak üzere ikiye ayrılır-
lar.

Kazılar neticesinde Mykenaililer'in ölülerini gömdükleri⁸⁶,
Troyalılar'ın ise ölülerini yaktıkları anlaşılmıştır. Fakat
Homeros, İlyada adlı eserinde" Mykenaililer'in ölülerini yak-
tıklarını anlatmaktadır. Bu durum, arkeolojik verilerle çelişir
gibi görünmektedir. Fakat şurası unutulmamalıdır ki,
Homeros devrinde İyonya'da ölüler yakılmaktaydı.⁸⁸
Homeros da bunun etkisinde kalarak Akalar'ı da ölülerini
yakan bir kavim olarak tasavvur etmiş olabilir.

Troyalılar'ın ölülerini yaktıklarının arkeolojik delili VI-h
tabakasında bulunan yakılmış ölü küllerinin bulunduğu
urnelerden müteşekkil bir küp mezarlığıdır. Ayrıca
Homeros'un İlyada adlı yapıtında⁸⁹ Troyalı komutan
Hektor'un ölülerini yakmak için, Akalar'dan savaşa bir müd-
det ara vermelerini istediğini görmekteyiz.

e) YAZILI BULUNTULAR BAKIMINDAN

Mykenai, Pylos ve Tirins'te yapılan kazılarda Linear-B ya-
zısıyla yazılmış tabletler bulunmuştur. Linear-B yazısı 1952
senesinde Michael Ventris tarafından çözülmüş ve bu yazının
dilinin Grekçe olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca söz konusu yazı-
nın Girit'de kullanılan Linear-A yazısından kaynaklandığı da

⁸⁶ A.M. Mansel, a.g.e., s. 66-70.

⁸⁷ Homeros, İlyada VII, 430; Çev: Azra Erhat- A. Kadir, İstanbul, s. 140

⁸⁸ A.M. Mansel, a.g.e., s. 140

⁸⁹ Homeros, İlyada VII, 376, Çev: Azra Erhat- A. Kadir, İstanbul 1975.

doğru olarak görülmüştür.⁹⁰ Fakat Linear-B yazısıyla yazılmış tabletler hakiki tarihi belgeler olmayıp, genellikle ticari mahiyette yazılmış tutanaklardır. Troya'da ise 1995 yılında yapılan kazılarda Troya VII tabakasında Luvi yazısıyla yazılmış bir mühür ele geçmiştir. Luvice yazılı bu mühür dışında Troya'da bugüne kadar yazılı belgeye rastlanamamıştır. Fakat bu durum, Troya'da bundan sonra yapılacak kazılarda yazılı belgeye rastlanmayacağı anlamına gelmez.

Görülüyor ki, keramik çeşidi ve bina yapım tarzı dışında Troya ile Mykenai'nin herhangi bir kültürel benzerliği yoktur. O halde Mykenai III (Geç Helladik III) medeniyetini kuranlarla Troya VI ve VII a şehirlerinde oturanlar, köken bakımından birbirlerinden farklı kavimlerdi.

⁹⁰ Sterling Dow, "The Linear Scripts and the tablets as historical documents", C A H II/1, Cambridge (1973), s. 599.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HEINRICH SCHLIEMAN VE 'TROYA'NIN KEŞFİ'

Troya'yı keşfederek tüm dünyaya tanıtan ve bu arada kendisini de ünlü kişiler arasına sokan Alman asıllı Heinrich Schliemann, aslında bir Homeros aşığıdır. 1822 yılında Almanya'da doğan Schliemann, ailesinin maddi durumu kötü olduğundan uzun boylu okumak imkanım bulamadı ve Hamburg'da bir ticarethaneye katip olarak girdi. Bir aralık Hamburg'dan Amster-dam'a gitti ve orada kendi başına bir iş kurdu. Amsterdam'da kaldığı dört yıl içinde yedi dil öğrenme imkanını buldu. Schliemann'ın dil öğrenme yeteneği akıllara durgunluk verecek seviyede idi. Hiç bilmediği bir dili altı hafta içinde konuşacak ve yazacak kadar öğrenir, sonra bir başkasına geçerek, ilk öğrendiği dili de ilerletmek fırsatım bulurdu. Böylece Fransızca, İngilizce, Felemenkçe, İspanyolca, Portekizce, İtalyanca ve Rusça'yı öğrenir. Bu dillerden her biri ile mektuplar, giderek eserler yazmıştır. 1846 yılında Schliemann işleri için Rusya'ya, birkaç yıl sonra da Amerika'ya gider. Çok zengin olmuştur. Fakat merak ve hırsı ona rahat vermez. California'da altın aramaya çıkar ve 1850'de Amerikan vatandaşı olur. İşleri artık bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Kırım Savaşı sırasında çok para kazanır, bu arada Lehçe ve İsveççe de öğrenir. 1856'dan sonra ölü dillere de merak sarar ve ikisi birden olmak üzere eski ve yeni Yunanca'yı kısa bir zamanda öğrenir. İki yıl sonra ticareti bırakır, Latince öğrenmeye koyulur. Dil bilgilerini tamamlamıştır böylece.

• Bu bölüm Azra Erhat'ın kaleme aldığı Homeros (Gül ile Söyleşi) adlı kitap-tan özetlenerek alınmıştır. Bkz: Azra Erhat, Homeros (Gül ile Söyleşi), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999.

1858'de bir Akdeniz yolculuğuna çıkar, Mısır'da kalıp, orada da Arapça öğrenir. Bir dünya turu yapan Schliemann, Paris'e yerleşir. Bu arada Çin ve Japonya üzerine Fransızca bir kitap yazar.

Görülüyor ki Schliemann, daha hayatta iken efsane olmuş bir kişidir. Troya'ya olan ilgisi ise çok daha enteresandır. Küçük çocukken Schliemann'a babası bir masal kitabı vermiş. Bu kitap, İlyada ve Odysseia üzerineymiş. Bu masal kitabını okuduğu gün, küçük Schliemann Troya'yı bulmaya and içmiş. Para bol, dilbilgisi olağanüstü olunca, Schliemann bu kez, yani 1868 yılında arkeolog olma yolunu tutar. İlk Odysseus'un yurdu olan İthake adasında kazı yapmış derler, ama asıl amacı Troya'yı bulmakmış. Bu Troya, tabi ki, Homeros'un anlattığı Troya'dır. 16 bin dizeden oluşan İlyada destanını ezbere bilen Schliemann, 1870'de Çanakkale'ye gelir, araştırmalarına başlar. O zamanın Amerikan konsolosluğu Schliemann'a Hisarlık Tepesini gösterir ve bu höyüğün altında Homeros Troya'sının gömülü olabileceğini söyler. Schliemann denilen hızlı adam hemen kazıya başlar. Kazmaya başlamasıyla şaşmaya başlaması bir olmuştur. Çünkü Schliemann tek bir kenti ararken, kat kat kentler çıkar kazmanın altından. Homeros'un anlattığı Troya'nın en alt katmanda olabileceğini düşünen Schliemann, kazdıkça kazar, derinleştikçe derinleşir. Sistemsiz bir kazı yaptığı için de bir çok kalıntıyı tahrip eder. Öyle sanıyoruz ki, Troya'nın bugünkü karmaşık durumundan Schliemann sorumludur.

Schliemann birçok dili çok kısa sürede öğrenme becerisini göstermişti ama sistemli kazı yapmasını henüz bilmiyordu. Çünkü o zamanlar bugünkü kazı yöntemleri bilinmiyordu. Bugün hiçbir arkeolog yazılı bir eserde ya da destanda sözü

edilen bir kenti bulacağım diye yola çıkmaz. Belli bir kent bulacağım diye işe girişmez, çok dikkatlice başlar taramaya, her bulduğunu önce temizce ortaya çıkarır, sonra ikinci işlem olarak onu tarihlendirmek ve değerlendirmek görevine koyulur. Halbuki Schliemann ille de Homeros'un anlattığı Troya'yı, Homeros'un anlattığı gibi bulmak hevesinde. Öyle bir Troya var mıydı, yok muydu? Bunu düşündüğü bile yok. Oysa Homeros tarihçi değil ki, mimar ya da arkeolog değil ki, her gerçeği olduğu gibi destanına aktarmış olsun. O bir ozan, o bir şair. Bu ozanın Troya'yı görüp görmediği bile belli değil. Belki de kendinden önceki ozanların söylediklerini tekrarlayıp duruyor. Ama bizim sözde arkeoloğumuz ister ki Homeros'un anlattığı Troya'yı yani Priamos'un kralı olduğu Troya'yı bulsun. Priamos bir kral, kenti zamanının en zengin ve parlak kenti. Öyle olmasaydı koca Aka ordusu oraya saldırmaya gelirmiydi, denizleri aşarak? O halde Priamos'un hazinesini bulmak gerek. Bulundu mu, Homeros Troya'sı bulunmuş olacak. Aradaki buluntuların önemi yok. Böyle düşündüğü içindir ki Heinrich Schliemann, adamlarını sürekli motive edermiş daha derine gidip bir şeyler bulsunlar diye. Günün birinde de olacak olnuş, yani bir altın parıltısı çarpmış serüvenci kazıcının gözüne. İşte o an, Schliemann Anadolu kazılarında ilk hırsızlık olayını gerçekleştirmiş. Karısı Yunanlıymış Schliemann'ın. Adı Sofia. Kansının doğum gününü kutlamak bahanesiyle sözüm ona işçilerine izin vermiş. Karı koca başbaşa kalmışlar. Sofia Hanım'ın şalını alıp, altınların parıltıdadığı yere gitmişler. Gittikleri yer, bugün Troya II diye gösterilen yerde bir rampanın dibi. Kazma kürek ve de ellerini kullanarak kazmışlar kan koca. Kazmışlar ve ortaya bir gömü çıkarmışlar, altın gerdanlıklar, bilezikler, taçlar, yüzükler ve

daha neler neler varmış bu gömünün içinde. "Priarnos'un hazinesi bu olmalı" diye deliye dönmüşler sevinçten, tıpkı bugünkü gömü arayıcıları gibi. Bulduktan sonra tek amaç bunları kaçırmak. Nitekim öyle de olmuş. Schliemann gömüyü önce Yunanistan'a, ardından da Almanya'ya kaçırmış derler. Sonra ne olmuş pek bilinmez ama bir daha gün ışığına çıkmamıştır Priamos'a maledilen bu hazine.

Bundan sonrası da ilginç bir bakıma. Bulduğu gömü ile birlikte Almanya'ya giden Schliemann, 1872'de kazı yerine bir daha gelir. Fakat bu defa yalnız değildir. Yanma kendisi gibi derme çatma bilgilerle değil de bilimsel yönden yetişmiş bir arkadaşını almıştır. Adı Wilhelm Dörpfeld, mimar ve arkeolog. Başlamışlar çok daha gerçekçi yöntemlerle çalışmaya. Ve Troya'nın üst üste kurulmuş dokuz kentten oluştuğunu işte bu çalışmalar sayesinde anlamışlar. Bu dokuz katlı kentten hangisinin Homeros Troya'sı olduğunu bulmak, bilmek o kadar da önemli değişmiş onlar için. Bildikler tek gerçek şuymuş: Hisarlık Tepesindeki höyük M.Ö. 3000 yılından Roma çağına dek yaşabilmiş önemli bir yerleşimdir. Buradaki kimi kent daha önemli, daha büyük ve parlak, kimi daha az önemli ve uygarılmış. Ama hepsini bilim açısından aynı dikkat ve özenle değerlendirmek yoluna gitmişler. O sırada Homeros Troya'sının VI. Troya olabileceği kanısına varılmış. Ne var ki bu katın büyük bir yangın sonucu değil de, bir deprem sonucu yıkıldığı görülüyormuş. O mu değil mi sorunu bir köşeye atılmış, amaç artık Homeros Troya'sını bulmak değil, Troyaların hepsini gün ışığına çıkarıp bilimsel yönden değerlendirmek olmuş. Yani arkeoloji biliminin bugünkü amaçlarını gerçekleştirmek için yoğun bir çalışma başlatmışlar.

Peki bu iki kişi başarılı oldular mı? sorusuna net bir cevap vermek mümkün değil. Fakat kısmen de olsa başarılı olduklarını söyleyebiliriz. Bildiğimiz kadarıyla Schliemann - Dörpfeld ikilisi Hisarlık höyüğünde iki bilimsel toplantı yapmışlar. Zamanın bilim adamlarını da bu toplantılara davet etmişler. Onlarla Troya'yı enine boyuna tartışmışlar. Bu konferanslardan sonra 1894'de kazılar sona ermiş ve Dörpfeld konuyla ilgili bir kitap yayınlamıştır. Yaklaşık kırk yıl Troya kazıları işi unutulmuş ya da rafa kaldırılmıştır. 1932 yılında bu kez Amerikalı bir bilim heyeti işe el koymuş, Cincinnati Üniversitesi'nden Carl Blegen adlı bir bilgin Troya kazılarını yeniden başlatmıştır. Blegen 1938 yılına kadar bu bölgedeki çalışmalarını sürdürmüş, hatta 1937 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk'ün nezaretinde gerçekleştirilen İkinci Türk Tarih Kongresi'nde Troya kazıları ile ilgili bir de tebliğ sunmuştur.

Blegen'den sonra Troya hikayesi tekrardan rafa kaldırılmış, daha doğrusu rafa kaldırılmak zorunda kalınmıştır. Çünkü araya İkinci Dünya Savaşı girmiştir.

1988 yılı, Troya için yeni bir başlangıç olmuştur. Prof. Dr. Manfred Korfmann liderliğinde uluslararası bir kazı heyeti Troya'daki kazıları yeniden başlatmıştır. Günümüzde Troya kazıları bütün hızıyla devam etmektedir ve daha uzun yıllar devam edecek gibi görünmektedir.

Günümüz Troya Kazılarında teknolojinin bütün imkanlarından yararlanılmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak da en doğru sonuçlara ulaşılmaktadır. Fakat şunu unutmamak lazımdır ki, Troya Troya olmasını Heinrich Schliemann'a borçludur. **Schliemann'ın Homeros sevdası olmasaydı, kimbilir belki de bugün hala Troya'yı arıyor olacaktık.**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HİTİT METİNLERİNDEKİ WİLUŞA TROYA MI?

1988'den beri yapılan yeni kazılarda elde edilen bilgiler, yeni bir Troya tablosu yaratmıştır. Schliemann, Dörpfeld ve Blegen'den sonra 1938'de kazılara son verilmiş ve 50 yıl boyunca bilim adamlarının tüm çabalarına rağmen Anadolu tarihinin aydınlatılması yolunda sanki Troya'nın artık hiçbir rolünün kalmadığı izlenimi uyanmaya başlamıştır. Hatta eğer Hisarlık Tepesi ile Troya aynı yer idi ise, bu Troya pek entere-san olmayan küçük bir merkezdi. Belki de Troya, Çanakkale Boğazı'nda kültür merkezlerinin uzağında, politik nüfuzu olmayan bir korsan şehri idi ve bu şehir MÖ. 1200'lerde meydana gelen bir felaket (deprem, yangın ya da dış saldırılar olabilir) sonucunda yıkılmıştı.¹

Manfred Korfmann yönetiminde gerçekleştirilen yeni kazılar, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi değişik bir tablo sunmuştur. Bir Aşağı Şehrin bulunması, Troya'nın bir korsan kalesi olarak düşünülmesinin yanlış olduğunu göstermiştir. Gerçekten, MÖ. 13. yüzyılda en parlak çağını yaşayan Troya, bir kale ve bir Aşağı Şehirden oluşmakta olup, 25 hektarlık bir alanı kaplıyordu. Çevredeki bölgeler ve büyük ihtimalle Avrupa yakasında yer alan merkezler için de önemli bir odak noktası olarak görülen şehrin bir de limanı vardı. Halbuki ne Avrupa'nın kuzey yakasında ne de Karadeniz bölgesinde bu kalitede bir yerleşim merkezi yoktu.

¹Joachim Latacz, "Homeros, İlyada ve Troia'nın Hikayesi: Avrupa'nın Kök Arayışı", Tioya, Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2002, s. 40

Arkeolojik bilgilerde meydana gelen bu yeni değişiklikler, antik tarihle ilgili diğer dalların da dikkatini çekmiştir. Çünkü şimdiye kadar düşünülen 10 kat daha büyük bir Troya, Tunç Çağı'nın sonlarında büyük medeniyetlerin ilişki ağı içerisinde anlamsız bir konumda olamazdı. İşte bu düşünce, söz konusu dönemle ilgili bütün kaynakların tekrar okunmasını ve Troya ile ilgili imaların bulunmasını zorunlu kılmıştır.

Geçen yüzyılın 90'lı senelerinde yapılan bütün bu araştırmaların anahtar rolünü Hititoloji üstlenmiştir. 1905 yılına kadar, bu bilim dalı mevcut değildi. Ancak Alman bilim adamı Hugo Winckler, 1905 yılında Boğazköy'de Hititler'in başkenti Hattuşaş'ı bulup, binlerce çivi yazılı tabletten oluşan arşivi ele geçirdiğinde yeni bir bilim dalı doğmuştur ki, bunun adı Hititoloji'dir. Aradan 10 yıl geçtikten sonra, Çek asıllı Viyanalı profesör Friedrich Hrozny, Hititçe'yi çözmüştür. Hattuşaş'tan çıkarılan tabletlerin ulusal ve uluslararası mektuplar, antlaşmalar, fermanlar vs. gibi idari ve siyasi nitelikli dokümanlar olduğu tespit edilmiştir. Gerçekten bu tabletler, Hititler'in MÖ. 2. Binyılda Anadolu'da hüküm süren siyasi bir güç olduğunu ve Babil, Asur, Mısır ve Ahhiyava devletleri ile ilişkide olduğunu göstermektedir.

Bundan sonra Hititoloji, bu halkın tarihini araştırmaya çalışmıştır. En büyük engel coğrafi konumla ilgilidir. Çünkü belgelerde imparatorluğun içinde bulunduğu ülkeler, bölgeler, şehirler, dağlar ve nehirler hakkında adım adım bilgi verilmiştir. İlk iş Hitit dönemine ait coğrafyayı günümüz coğrafyasına uyarlamaktır. Bu yapılmadığı takdirde, Hitit tarihini anlamak imkansız olacaktır. Hitit coğrafyası ile ilgili olarak bugüne kadar birçok çalışma yapılmış ve önemli mesafeler katedilmiştir.

Bu olumlu adımlara rağmen, belgelerde geçen bir çok yerin lokalizasyonu henüz yapılamamıştır. Bunların arasında Hitit metinlerinde yaklaşık 20 kez adı geçen Wiluša da bulunmaktadır. 1924 yılında ünlü filolog Paul Kretschmer, Wiluša'nın Yunan şehri İlios ile aynı olduğunu öne sürmüştür. İlios, Homeros'un İlyada'sında Troya'nın ikinci ismidir. Kretschmer'e göre İlios'un aslı Wiliös olmalıydı. Çünkü Geç Tunç Çağı'na ait Linear-B tabletlerinde "W" harfi yazılmış ama MÖ. 8. yüzyılda Homeros'ta bu kaybolmuştu. Bu bize gösteriyor ki, Hititler'in Wiluša dedikleri yerle Homeros'un İlios'u (ya da Wiliös'u) aynı yerdirdi. Asıl mesele bu yerin nerede olduğu meselesi idi.

Hititologların 1959'da Yunan bilgi materyalini dikkate almadan yaptıkları araştırmaların sonucu Wiluša'nın Anadolu'nun kuzeybatı köşesinde olduğudur. Geçen yüzyılın 50'li senelerinde bulunan yeni Hitit dokümanları, bu lokalizasyonu kuvvetlendirmiştir. 1996'da Tübingen'li Hititolog Franke Starke, mevcut olan bütün Hitit kaynaklarını birleştirerek bir Hitit coğrafyası oluşturmuş ve MÖ. 13. yüzyılda Wiluša için tek bir bölgenin uygun olduğunu kanıtlamıştır ki, bu bölge, Troya civarındadır. Bir sene sonra İngiliz Hititologu David Hawkins, farklı temeller ve kaynaklar aracılığı ile aynı sonuca varmıştır. 1997'den sonra Troya'da bunu destekleyen başka kanıtlar da bulunmuştur. O halde artık şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Homeros destanlarındaki İlios (Wiliös) kenti ile Hitit metinlerinde adı geçen Wiluša kenti aynı yerdir ve bu kent Troya bölgesi içindedir.

Wiluša ve (W)İlios aynı yerde olduğuna göre, Hitit dokümanları içerisinde yer alan Wiluša'ya ilişkin bilgileri artık

(W)İlios'a aktarabiliriz. Bu bilgilerin değerlendirilmesi hızla ilerlemektedir.'

Hitit metinleri üzerinde yapılan çalışmalardan anlaşıldığına göre, Wiluşa ile ilgilenen ilk Hitit kralı I. Hattuşili (!.abama)'dır. Çünkü yeni Hitit Devleti zamanına ait bir antlaşmanın tarihi giriş kısmında, Labarna'nın (I. Hattuşili), Arzava memleketlerinden Viluşa'yı zaptı ve oğlunu da Tuvanuva'ya (Tyana - Kilisehisar) vali tayin ettiği anlatılmaktadır.' Bu suretle onun zamanında, devletin siyasi hudutlarının, hiç olmazsa bugünkü Bor'dan Kuzeybatı Anadolu'daki Viluşa'ya⁴kadar uzandığını tespit edebilmektedir.

Hitit kralları, devletin ekonomik menfaatleri gereği daha ziyade Kuzey Suriye ile meşgul oldukları için, Batı Anadolu'yu genellikle ihmal etmişlerdir. Nitekim, I. Hattuşili'den sonra Batı Anadolu ve dolayısıyla Troya bölgesi ile ilgilenen ikinci Hitit Kralı II. Tuthalya'dır. MÖ. 15. yüzyılın son çeyreğinde yaşayan II. Tuthalya dönemi Hitit devletinin yeniden çıkışa geçtiği önemli bir zaman dilimidir. Bu dönemde Batı Anadolu ile de yeniden ilgilenmek gereği ortaya çıkmıştır.

Gerçekten KUB XXIII, 11 numaralı metinden öğrenildiğine göre, Kuzeybatı Anadolu bölgesinde yer aldıkları tahmin edilen 22 şehir devleti Aşşuva şehir devletinin liderliği altında bir koalisyon oluşturarak Hitit devletine karşı isyan etmişlerdi. Fakat II. Tuthalya, söz konusu koalisyonu ağır bir yenilgiye uğratmıştı. Bu koalisyona giren 22 şehir devletinin listesini çalışmamızın ikinci bölümünü oluşturan KAYNAKLAR bahsinde verdiğimiz için, bu şehirlerin isimlerini burada tekrar

² J. Latacz, a.g.m., s. 42

³ Ekrem Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 5. Baskı, Konya 2003, s 82

⁴ F. Kmal, Arzava Memleketlerinin Mevkii ve Tarihi, Ankara 1953, s. 22

vermeyeceğiz. Ancak şu hususun bilinmesinde fayda görüyoruz: Bu listenin 21. sırasında yer alan KUR URU U-i-lu-si-ia (Wiluşa şehri memleketi) ile 22. sırada yer alan KUR URU Ta-ru-i-sa (Troya Şehri memleketi) bizim için son derece önemlidir. Çünkü bu iki kent, tek başlarına olmasa bile, Hititlere düşman bir kampın içerisinde yerlerini almışlardı. Fakat bundan sonraki tüm zaman dilimlerinde Wiluşa krallığının Hititlerin karşısında değil, yanlarında yer aldığına tanık olunacaktır. Nitekim, Hitit Kralı il. Muvattali'nin Wiluşa kralı Alakşanduş ile yapmış olduğu antlaşma, iki devlet arasındaki iyi ilişkilerin çok eskilere dayandığını açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Kaynaklar bahsinde tercümesini verdiğimiz Alakşanduş antlaşmasının 2. paragrafında Hitit Kralı Labarna'nın Arzava memleketlerine ve Viluşa memleketlerine karşı savaştığı ve onları yenilgiye uğrattığı, bu hadiseden sonra Arzava'nın Hititlere karşı sürekli kin beslediği, buna karşılık Viluşa memleketinin hiçbir zaman Hatti'den ayrılmadığı ve onların uzak-tan da olsa Hitit krallarına sadık kaldıkları ifade edilmektedir.

O halde Wiluşa ve Troya memleketlerinin Il. Tuthalya'ya karşı oluşturulan Aşşuva ittifakında ne işleri vardı? Bize öyle geliyor ki, bu iki şehir devleti, diğer 20 devletin baskısı karşısında bu ittifaka katılmak zorunda kalmışlardı. Gerçekte, Il. Tuthalya bu durumun farkında olmuş olmalı ki, o, Arzava memleketlerine girdiği zaman Wiluşa'yı girmemişti.

Söz konusu antlaşmanın 3. paragrafında Şuppiluliuma'nın, 4. paragrafında ise il. Murşili'nin Arzava memleketlerini istila

etmelerine rağmen Wiluşa'ya dokunmadıkları, çünkü Wiluşa'nın Hititlere sadık kaldığını vurgulamaktadır.⁵

Wiluşa kralı Alaksanduş ile antlaşma yapan Hitit Kralı II. Muvattali de geçmişten gelen bu dostluğun devam etmesinden yana olduğunu belirtmekte, bunun bedeli olarak da Wiluşa kralından birtakım isteklerde bulunmaktadır. Bu isteklerin ağırlıklı olarak yer aldığı 14. paragrafta şöyle denilmektedir: **"Eğer ben, Güneş, senin tarafından Karkisa, Masa, Lukka veya Warsiyalla tarafına çağrılırsam, o zaman sen, piyadelerin ve harp arabalarıyla yanımda yer almalısın. Veya ben, bu memleketten herhangi bir komutam savaşmak için gönderirsem, o zaman dahi sen muntazaman onun yanında yer almalısın. Ayrıca Hattuşaş'lan yapılacak müteakip seferlerde de yardım etmek senin üzerine farzdır. Güneşle eşil olan krallar; Mısır kralı, Sanhara (Babil) kralı, Hanigalbat kralı veya Asur kralıdır. Eğer onlardan herhangi biri bana karşı yürürse veya içerden herhangi bir kimse Güneş'e karşı isyana teşvikçilik yaparsa ve ben sana piyadelerini ve harp arabalarını göndermeni yazarsam, piyadelerin ve harp arabaların derhal yardımına gelsin."**⁶

Bu pasajdan anlaşılıyor ki, Wiluşa krallığı Hitit Büyük Krallı'na askeri açıdan önemli katkılarda bulunacak kadar güçlü bir devlettir.

Demek oluyor ki, Hitit metinlerinde Wiluşa adıyla anılan fakat homeros destanlarında İlios (Wilios) olarak geçen kent aslında Troya kentinden başkası değildir. Çünkü Homeros İlios ya da İlion ismini Troya'nın ikinci ismi olarak kullanmaktadır. O halde, bu bölümün başlığını oluşturan **"Hitit metinle-**

⁵ E. Memiş, a.g.e., s. 293

⁶ A.g.e., s. 294

rindeki Wiluša Troya mı?" sorusunun cevabı da kendiliğinden verilmiş olmaktadır. **"Evet, Wiluša kenti Troya'dır."**

Hitit - Wiluša ya da Hitit - Troya arasındaki sıkı dostluk ilişkileri Troya kenti yıkılınca kadar devam edecektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AKALARIN KÖKENİ VE AHHİYAVA SORUNU

a) AKALAR'IN TARİH SAHNESİNE ÇIKMALARI VE İLK EVRELERİ

Eskiçağın Birinci Dünya Savaşı olarak kabul edilen Troya Savaşları, daha önce de belirttiğimiz gibi, Troyalılar ile Akalar arasında cereyan etmiş olan önemli bir hadisedir. Bu iki kavimden Troyalılar'ın Anadolu kökenli olduklarını biliyoruz. Fakat, kıta karası Yunanistan'dan gelen Akalar'ın kökeni ile ilgili olarak kesin bilgiler vermemiz mümkün görünmemektedir. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Her şeyden önce Akalar dediğimiz kavim aslında nereden gelmiştir? Akalarla bugünkü Yunanlılar'ın herhangi bir akrabalığı var mıdır? Hitit metinlerinde geçen Ahhiyavalılar ile Homeros destanlarında geçen Akalar aynı kavim midir? Eğer Akalarla Ahhiyavalılar aynı kavim iseler, o zaman Ahhiyava memleketi coğrafi olarak nereye yerleştirilmelidir? sorularının cevaplarını bulmamız gerekir. Bu sorulara cevap verebilmenin en kolay yolu ise yazılı ve arkeolojik delilleri muhakkak surette dikkate almaktan geçer.

Gerek Orta Yunanistan ve gerekse Peloponez'de (Mora Yarımadası) yapılan kazılarda, MÖ. 2. Binyıl başlarına ait tabakaların kalın bir kül tabakasıyla kaplı olduğu ve bu yangın tabakasının üzerindeki yapı katlarında da bir kültür değişikliği olduğu görülmüştür. Bu durum MÖ. 2. Binyıl başlarında Yunanistan'a yeni bir kavmin gl'ldiğine işaret etmektedir.¹ Bu

¹ John L. Caskey, "Greece and the Aegean Islands in the Middle Bronze Age", CA H 1/1, chp. IV a, Cambridge 1973, s. 117

ye ni gelen kavmin, Homeros destanlarında "**Akhaioslar**" diye adlandırılan Akalar olduğu kabul edilmiştir.²

Akalar'm beraberlerinde getirdikleri ve kıta karası Yunanistan'da geliştirdikleri kùltùre "**Orta Helladik**" adı verilir. Bu kùltùr, Anadolu'da Orta Tunç, Girit'te Orta Minos, Ege adalarında da Orta Kikladik kùltùrleriyle çağdaştır.' Başka bir tabirle, Yunanistan'ın Orta Tunç kùltùrùne "**Orta Helladik**" adı verilir. Zaman bakımından bu devrin sınırları kesin olarak tespit edilemez. Fakat MÖ 2. Binyılın ilk asırlarında Mısır'da XIV. ve XVII. sùlaleleri kuran Hiksoslar zamanına (MÖ. 1780 - 1580), Mezopotamya'da ise I. Babil Sùlalesinin (MÖ. 1850 - 1550) sonuna kadar devam ettiği kabul edilir.'

Akalar'm (Mikenler) kökeni ve onların nereden geldikleri hususunda bugùne kadar çeşitli görùřler ortaya atılmıştır. Örneğin Blegen', Akalar'ın İndogermenler'den geldiğini ve bunların Grekçe konuşan en eski kavimlerden olduğu ileri sürmüştür. A. Müfit Mansel⁶ ise, Akalar'ın esas itibariyle Orta Avrupa'dan gelmiş olduklarını muhtemel görmekle beraber, bunların MÖ. 3. Binyıl Batı Anadolu kavimleri gibi Anadolu'dan adalar üzerinden Yunanistan'a geçen kafileler'e karışmış oldukları, böylece Akalar'ın Saf İndogermenler olmayıp, Anadolu ve Avrupa kavimlerinin karışıp kaynaşmasıyla meydana gelen bir ırkı temsil ettikleri kanaatinde dir. Bize göre ise Akalar, MÖ. 3. Binyılın ortalarında meydana gelen Luwi göçlerinin tazyiki ile Batı Anadolu kıyılarındaki yurtlarını terk

² James Mellaart, AJA 62 (1958), s. 21

³ E. Mcmiş, "Aka Medeniyetinin Doğuşu, Gelişmesi ve Çöküşü", Ege Üniversitesi Edebiyat Fakùltesi Tarih İncelemeleri Dergisi, Sayı X, İzmir 1995, s. 41

⁴ John L. Caskey, a.g.m., s.117

⁵ C. Belegen, "The Coming of the Greeks", AJA 32, 1928, s. 146-154

⁶ A.M.Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 39

etmek zorunda kalan Karlar, Lelegler ve Pelasglar'la MÖ. 2. Binyılın başlarında Orta Avrupa'dan gelen İndogermen asıllı kabilelerin ve bir de yine MÖ. 2. Binyılın başlarında tıpkı MÖ. 3. Binyıl ortalarında olduğu gibi Batı Anadolu'dan Yunanistan'a geçen kabilelerin karışıp kaynaşmasından meydana gelen melez bir ırktır. Ancak şunu hemen belirtelim ki, Aka ırkının kültüründe Anadolulu unsurlar daha ağır basmaktadır. Bizim bu görüşümüzü arkeolojik deliller de teyid etmektedir. Gerçekten, yakın zamanlara kadar Akalar'ın, Orta ve Güney Yunanistan'a kuzeyden Pindos dağlarından geldiğine inanılıyordu. Fakat şimdi genellikle onların Küçükasya'nın kuzeybatısından geldikleri ileri sürülür.' Nitekim arkeolojik araştırmalar Poleponez'deki bazı yerleşme merkezlerinin MÖ. 2. Binyıl başlarında, kuzeyde Teselya bölgesindeki yerleşme merkezlerinin de güneydekilerden en az bir asır sonra tahrip edildiğini gösterir ki, bu da Akalar'ın Yunanistan'a kuzeyden değil, güneyden girmiş olduklarına, başka bir tabirle onların Batı Anadolu'dan gelmiş olduklarına işaret eder.'

Akalar daha ziyade Boiotia, Attika ve Argolis bölgelerini kesif bir şekilde iskan etmişlerdir. Çünkü, adı geçen yerlerde yapılan kazılarda Akalar'a özgü bol miktarda gri Minyan keramiği bulunmuştur. Bu keramik, Aka kültürünün en eski ve en tipik keramiğidir.⁹ Aynı keramik Kuzeybatı Anadolu'da MÖ. 1900-1300 yılları arasına tarihlenen VI. Troya yerleşmesinde de görülür.¹⁰ Bu keramiğin kökeni hakkında çeşitli gö-

⁷ J.P. Harland, *Prehistoric Aegina*, s. 111-112

⁸ George E. Mylonas, *Mycenae and the Mycenaean Age*, Princeton 1966, s. 3 vd.

⁹ A.M. Mansel, a.g.e., s. 61

¹⁰ C. Blegen, *Troy and the Trojans*, London 1963, s. 141

rüşler ortaya atılmıştır. Mylonas¹¹ ve Manselı, Minyan keramiğinin Batı ve Orta Anadolu'da bol miktarda bulunmasına dayanarak, bu kültürün Anadolu'dan Ege'ye geçtiğini ileri sürmektedir. Buna karşılık H. Schliemann, bu kapların ilk defa olarak Boiotia bölgesindeki Orchomenos şehrinde bulunduğu ve bu şehrin kurucu atasının da Minyas adında bir şahıs olduğu faraziyesine dayanarak, söz konusu keramiklerin Minyan ismini, bu şahsın adına izafeten almış olduklarını ve dolayısıyla de bu keramiğin ana vatanının Yunanistan olduğunu ileri sürmüştür.¹³ Fakat Schliemann'ın büyük bir Yunan hayranı olduğu dikkate alınır, adı geçen, bu keramiğin kökeninin Yunanistan'da aramasının nedenini anlamak kolaylaşacaktır.¹⁴

Akalar'ın ağırlıklı olarak Anadolu kavimlerden oluştuğu yolundaki görüşümüzü, Yunanistan ve Anadolu'daki bina yapım tarzı da desteklemektedir. Gerçekten, her iki sahada da binalar megaron tarzda yapılmışlardır. Fakat Batı Anadolu'da Troya I'de MÖ. ca. 2500'lerde, Orta Anadolu'daki Kültepe'de Eski Tunç III'de yani MÖ. ca. 2100'lerde megaron planlı evlerin mevcut olduğu görüldüğüne göre¹⁵, Yunanistan'da ancak MÖ. 2. Binyılın başlarından sonraya tarihlenen tabakalarda

¹¹ George E. Mylonas, a.g.e., s. 3

¹² A. M. Mansel, a.g.e., s. 61

¹³ Biz Schliemann'ın bu görüşüne katılmıyoruz. Çünkü, biraz evvel, otoritelerin büyük bir kısmının kabul ettiklerine göre Akalar'ın Yunanistan'a Batı Anadolu'dan geldiklerini belirtmiş ve dolayısıyla Minyan keramiğinin de Akalar'a özgü bir keramik çeşidi olduğun ifade etmiştik. Bu durumda Minyan Keramiğinin Akalar'dan önce Yunanistan'da mevcut olduğunu kabul etmek, gerçekleri saptırmaktan başka bir şey değildir.

¹⁴ E. Memiş, a.g.m., s. 42-43

¹⁵ F.H. Stubbings, "The Rise of Mycenaean Civilization", CAH II, chp. XIV, Cambridge 1965'den ayn basım, s. 6

megaron planlı yapıların görünmesi bile, Akalar'ın Yunanistan'a Batı Anadolu'dan geldiklerini ve keramik sanatında olsun, bina yapım tarzında olsun geleneklerini burada da devam ettirdiklerini gösterir.

Peloponez'deki Aka (Miken) medeniyeti, MÖ. 2. Binyılın başlarından MÖ. 16. yüzyıla kadar birtakım aşamalar geçirmiştir. Bu dönemden itibaren ise onların tarih sahnesinde faal bir rol oynamaya başladıkları görülür. Gerçekten, Mykenai kuyu mezarlarında ölü gömme adetleri hakkında bilgi edinildiği gibi, onların zengin bir kültüre sahip oldukları da görülür.¹⁶ Ancak, kuyu mezarlarından elde edilen eserler üzerinde kuvvetli bir Minos tesiri görülür.¹⁷ Demek ki, Mykenai Akalan MÖ. 16. yüzyıldan itibaren dışarıya açılmaya başlamışlar ve özellikle Girit adasıyla kültürel ilişkilerde bulunmuşlardı. Gerçekten Akalar, MÖ. 1600 yılından başlayarak Girit adasındaki Minos kültüründen ziyadesiyle etkilenmişler ve güçlü hükümdarlara ait oldukları anlaşılan büyük saraylar, kaleler ve anıtsal mezarlar inşa ederek yüksek ve orijinal bir kültür meydana getirmişlerdir. Bu kültür genel olarak en önemli merkezlerinden biri olan Mykenai şehrinden dolayı "**Miken Kültürü**" olarak anılmaktadır. Fakat bazı otoriteler, bu kültürü tek bir şehre maletmektense o dönemde Yunanistan'da oturan Akalar'ın tümüyle ilgili göstermeyi daha uygun bulduklarından "**Miken Kültürü**" yerine "**Aka Kültürü**" demeyi tercih etmektedirler.¹⁸ Biz de bu görüşe katılıyoruz.

Bu devirde Peloponez'in siyasi yaşantısına bir göz atacak olursak, tıpkı Kültepe Çağı'nda (MÖ. 1950-1750) Anadolu'da

¹⁶ W. Taylour, The Mycenaeans, Landon 1964, s. 166

¹⁷ W. Taylour, a.g.e., s. 167

¹⁸ A.M. Mansel, a.g.e., s. 62

hüküm süren şehir beylikleri gibi, birtakım polis devletleri olduğunu görürüz. Bu şehir devletlerinin en önemlileri Mykenai, Sparta, İolkus, Pylos, Argos, Orchomenos ve Thebes idi.¹⁹ Bu şehirlerin her biri "**vanaks**" ya da "**basileus**" denilen beyler tarafından idare ediliyordu. Bey, yüksek bir tepenin üzerinde kurulmuş etrafı surlarla çevrili bir şatoda oturmakta, halk ise bu şatonun eteğindeki kasabalarda veya yöredeki açık köylerde yaşamakta ve çiftçilikle geçinmekte idi.²⁰

Homeros destanlarından, bu şehir beylerinin yaşayış tarzları hakkında bilgi edinilmektedir. Bu destanlardan anlaşıldığına göre, şehir beyleri arasında genellikle sıkı dostluk ve akrabalık bağları bulunmaktadır. Bu krallar veya beyler birbirlerini ziyaret etmekte, birbirlerinin şerefine şöenler tertiplemeyle veya dini törenlere katılmak ve kurbanlar kesmek üzere belirli zamanlarda birbirlerine elçiler ya da heyeter göndermekte ve değerli armağanlar sunmakta idiler. Esasen, MÖ. 16. yüzyıldan başlayarak tüm Yunanistan'da tam bir kültür birliğinin bulunması, örneğin bu döneme ait Boiotia'da bulunmuş bir eserle Argolis'ten çıkan bir eser arasında üslup ve teknik bakımından hiçbir farklılığın göze çarpmaması, bu krallıklar ve beylikler arasındaki sıkı ticari ve kültürel ilişkilere işaret eder. Fakat bu şatolarda birçok entrikaların çevrilip, cinayetlerin işlendiğini, zengin ganimetler, güzel kadınlar ya da verimli topraklar uğrunda bu şehir beyleri arasında kanlı mücadeleler olduğunu da yine Horneros'tan öğreniyoruz.²¹

Görülüyor ki, bu şehir devletleri arasında birlik yoktu. Fakat buna rağmen, tehlike anında içlerindeki en kuvvetli şehir

¹⁹ A.g.e., s 63

²⁰ A.g.e., s 64

²¹ E. Memiş, Genel Tarih, 3. Baskı, Konya 2002, s 299

beynin liderliği altında toplanıyorlardı.²² Onların merkezi bir **devlet kuramamalarını Yunanistan'ın coğrafi durumuna bağ-**layabiliriz." Belki de onlar, hürriyetlerine olan aşırı düşkünlükleri yüzünden bir araya gelemiyor, bir disiplin altına girmekten kaçmıyorlardı.²⁴

Bu devirde Anadolu'ya bakıldığında, Hititler'in merkezi bir devlet kurdukları görülür. Çünkü Anadolu'nun coğrafi konumu, Hititler'in tüm Anadolu'yu tek bir merkezden idare etmeleri için gayet elverişli bir durum arz ediyordu. Böylece, Mykenai Akalan, MÖ. 16. yüzyılın başlarına kadar bir yerleşme dönemi geçirmişlerdi. Aynı yüzyılın ortalarından (MÖ. ca. 1550'ler) itibaren ise onların tüm Ege ve Akdeniz dünyasında faal bir rol oynamaya başladıkları görülür. Fakat bu etkinliğin siyasi bir etkinlik olduğu söylenemez. Onlar sadece ticari anlamda bir etkinlik sağlamışlardı. Gerçekten bu devirde Mykenai gemileri dört bir yana ticari amaçlı seferler yapıyorlardı.²⁵ Troya²⁶, Miletos²⁷, Efesos²⁸, Müskebi²⁹ ve hatta batıdaki Libari adalarında³⁰ yapılan kazılarda Geç Helladik I (MÖ. 1550-1500) ve Geç Helladik II (MÖ. 1500-1400) devrine ait keramiklerin bulunması, bu ticaretin en belirgin delilleridir. Geç Helladik II devrinde (MÖ. 1500-1400) Rodos adasında da

22W. Taylour, a.g.e., s. 167

23 E. Memiş, Tarihî Coğrafyaya Giriş, S.Ü. Eğitim Fak. Yayın, Konya 1990, s.

24 E. Merniş, "Aka Medeniyetinin Doğuşu, Gelişmesi ve Çöküşü", E.Ü.E.F. Tarih İncelemeleri Dergisi, X, İzmir 1995, s. 44

25C. Blegen, Troy and The Trojans, s. 140-147

"A J A 68, 1964, s. 162

"A J A 68, 1964, s. 157

28 Yusuf Boysal, D.T.C.F. Dergisi, XII/2 (Yunanca adını bilmiyoruz.)

29W. Taylour, a.g.c., s. 167

3 F.H, Stubbings, a.g.m., s. 21

bir yerleşme merkezi kuran Akalar, bu üs sayesinde Doğu Akdeniz ve Küçükasya'nın batı sahil memleketleri ve hatta Mısır'la yoğun ticari ilişkilerde bulunuyorlardı.³¹

Bu devirde tüm Ege ve Akdeniz adaları Girit'teki Minos Krallığı'nın siyasi egemenliği altında idi. Peloponez'deki şehir devletleri de şüphesiz Minos Krallığı'nın hakimiyeti altında idiler.³² Bu durum MÖ. 15. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir. Bir tradisyona göre, Minos Krallığı'nın güçlü kralı Minos, Güney Sicilya'da kral Kokalos'un sarayına iltica eden ve orada yeni efendisi için önemli mühendislik işleri icra eden ve Knossos'taki meşhur labirentin³³ mimarı olan Daedalos'u geri getirmeye gitmiş, ne var ki, Sicilya'ya karşı yapmış olduğu seferde ölmüştü. İşte bu durumu fırsat bilen Akalar, Girit'i ele geçirmiş ve Knossos'u tahrip etmişlerdi³⁴ MÖ. ca. 1400'lerde vukubulan bu olayla Ege dünyasının liderliği Akalar'a geçmiş oluyordu. Knossos'un tahribi, Eskiçağ tarihinde büyük önem taşır. Çünkü bu olay, Geç Helladik III'ü (MÖ. 1400-1100), Geç Helladik II'den (MÖ. 1500-1400) ayıran bir sınır taşı gibidir. Başka bir deyimle bu olay, Aka medeniyetinin en parlak çağının başlangıcına işaret eder.³⁵

b. AKA MEDENİYETİNİN GELİŞMESİ VE HİTİT AHHİYAVA İLİŞKİLERİ

MÖ. 1400-1200 yılları arasındaki dönem, Akalar'ın özellikle Peloponez Akaları'nın siyasal bakımdan en güçlü oldukları

³¹W. Taylour, a.g.c., s. 167

³² Herodotos, il, 148-149

³³W. Taylour, a.g.e., s. 168

³⁴ F.H. Stubbings, "The Expansion of Mycenaean Civilization", CAH II/2, chp. XXI a Cambridge 1975, s. 166

³⁵ E. Memiş, a.g.m., s. 45

dönemdir. Çünkü bu dönemde Akalar, bütün Ege ve Akdeniz adalarını kolonize ettikleri gibi, Anadolu'nun batı ve güney kıyılarında önemli üsler kurmuşlardı. Adı geçen bölgelerde yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen Aka keramikleri, bu kolonizasyon hareketinin en kuvvetli delilleridir.

Anadolu'nun batı ve güney kıyılarında gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılan Aka keramikleri, Hitit metinlerinde geçen Ahhiyavalılar'la Homeros destanlarındaki Akalar'm aynı kavim olup olmadıkları sorusunu gündeme getirmiştir. Bu konuda kesin bir hükme varabilmek için Ahhiyava adının geçtiği Hitit belgelerini kısaca gözden geçirmek gerekir.

Ahhiyava adı ilk kez Hitit kralı il. Tuthalya zamanına (MÖ. 15. yüzyılın son çeyreği) tırlılen Madduvattaş metinlerinde geçer.³⁶ Madduvattaş, Harriyati (Karya) ve Zippaşıla memleketlerinin kralıdır ve Hitit Büyük Kralının da vasalidir. Hitit - Ahhiyava ilişkileri, Madduvattaş'ın memleketinin Ahhiyava kralı tarafından istila edilmesiyle başlar. Madduvattaş, memleketinin istilaya uğraması karşısında soluğu Hattuşaş'ta alır. Hitit kralı, kendisine ordu ve malzeme yardımında bulunur. Böylece Madduvattaş, krallığını tekrar ele geçirir. Fakat Ahhiyava kralı ikinci defa gelip Zippaşıla ve Harriyati memleketlerini zapt eder.³⁷ Bunun üzerine il. Tuthalya, olaya bizzat el koymak lüzumunu hisseder ve Şeha nehri memleketinde meydana gelen savaşta, Ahhiyava kralı Attarişşıyaş³⁸ büyük bir yenilgiye uğrar.³⁹ Ancak ilginçtir ki,

⌘ Bkz. A. Goetze, MVAeG XXXII, s. 1-158

³⁷Denys Page, *History and the Homeric Iliad*, Los Angeles 1959, s. 98

³⁸ E. Forrer, 11 Tuthalya devrinde yaşayan ve "Ahhiyavalı adam" denilen Attarişşıyaş'ın Mykenai kralı Agameninon'un babası Atreus'la idantiyife edilebileceğini ileri sürmüştür (bkz. E. Forrer, RA I, 56). Fakat hiçbir yerde ondan "Ahhiyava kralı" olarak bahsedilmez. Görölüyor ki, bu iki ismi idantiyife etmek isteyen Forrer'in yegane dayanğı isim benzerliklerinden

bir yenilgiye uğrar.³⁹ Ancak ilginçtir ki, Madduvattaş bu defa düşmanla işbirliği yapmış, fakat buna rağmen, il. Tuthalya kendisini affederek elimizde bulunan antlaşmayı yapmış.,⁴⁰

Hitit metinlerinden, Ahhiyavalılar hakkında bundan sonra ancak I. Şuppiluliuma zamanında (MÖ. 1380-1335) haber alabiliyoruz. I. Şuppiluliuma'nın zevcelerinden birini, oğlu il. Murşili'nin annesini, Ahhiyava memleketine sürgün ettiğini bir metinden (KUB XIV, 2) öğreniyoruz. Kraliyet ailesine mensup kişilerin sürgün cezasına çarptırıldığının daha başka misalleri de vardır (örneğin Urhi - Teşup, amcası III. Hattuşili tarafından Alaşya'ya sürülmüştü). Bu gibi kimseler ancak kaçmalarının mümkün olamayacağı yerlere gönderilirdi. Üstelik, o ülke kralının güvenilir bir kişi olması da gerekiyordu. Böylece I. Şuppiluliuma zamanında Ahhiyava kralının kimliğini bilmemekle beraber, iki memleket arasındaki ilişkilerin dostane olduğunu söyleyebiliriz.⁴¹

il. Murşili zamanında ise Hitit - Ahhiyava ilişkileri inişli çıkışlı bir seyir takip etmişti. Gerçekten, II. Murşili'nin annallerinden öğrenildiğine göre, adı geçen Hitit kralı, iktidarının 3. yılında Arzava memleketi üzerine sefer etmişti.⁴² Murşili, annallerinde, Arzava kralı Uhhazitiş'in Milavanda şehrini Ahhiyava kralına vermesini harbin sebebi olarak göstermektedir. Hitit metinlerinde Milavanda şeklinde geçen bu şehrin klasik Miletos olduğu, bugün hemen herkes tarafından

öteye geçmez. Üstelik Attarişşiyaş'la Atreus'un yaşadıkları devirler arasında iki asırlık bir zaman farkı vardır.

³⁹ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 5 Baskı, Konya 2003, s. 98

⁴⁰ A. Götze, MVAeG XXXII, s. 1-158

⁴¹ O.R. Gurney, The Hittites, London 1952, s. 46

⁴² E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, s. 106

kabul edilmektedir.⁴³ Doğrusunu söylemek gerekirse, bu kent, stratejik bakımdan büyük önem taşıyordu. Çünkü Persler döneminde daha işlek bir hale gelen, fakat Hititler zamanında da mevcut olduğu Hitit anıtları ile anlaşılan "**Kral Yolu**"nın Ege denizindeki mahrecini teşkil ediyordu. Yeri hakkında çeşitli faraziyeler öne sürülen Ahhiyava krallığı⁴⁴, Milavanda şehrine karşılık, Arzava kralına askeri yardımda bulunmuş olsa gerektir. Çünkü Murşili, kendi kuvvetlerinden başka, bir taraftan kardeşi Karkamış kralı Biyaşşili'den, diğer taraftan eniştesi Mira beyi Maşhuiluvaş'tan yardım istemiş ve ancak bu sayede düşmanlarını yenilgiye uğratabilmişti.

il. Murşili döneminin daha sonraki yıllarında Hitit - Ahhiyava ilişkilerinde bir yumuşama görülmektedir. Bilindiği üzere, Şuppiluliuma döneminin sonlarında başlayan ve il. Murşili devrinde de bütün hızıyla devam eden veba salgını, Hatti memleketini kasıp kavurmuştu. Biz, bütün bu olayları, il. Murşili tarafından yazdırılan Veba duaları metinlerinden (KUB XIX, 1 + KUB XIV, 14 + KUB XXVI, 121) öğreniyoruz. Aynı krala ait küçük bir metin parçasından (KUB V, 6) ise, vebadan ıstırap çekmekte olan Hitit kralına şifa sunması için Ahhiyava ve Lazpaş tanrılarının Hatti'ye gönderildiği bildirilir. Demek ki, Ahhiyava ve Hitit memleketleri arasında II. Murşili devrinde de dostluk hüküm sürüyor gibi görünüyordu. Ancak, il. Murşili zamanında başta Arzava memleketleri-

⁴³ Milavanda = Miletos için bkz: C.L. Huxley, *Achaean and Hittites*, Oxford 1960, s.11

⁴⁴ Ahhiyava memleketinin yeri hakkında faraziyeler için bkz: F. Kinal, *Arzava Memleketlerinin Mevkii ve Tarihi*, Ankara 1953, s. 6 Omer Çapar, "Ahhiyava Sorunu", *AÜ D.T.C.F. Tarih Arş. Dergisi*, Sayı 25, Ankara 1982, s. 387-413; E. Memiş, "Aka Medeniyetinin Doğuşu, Gelişmesi ve Çöküşü", *E.Ü.E.F. Tarih İncelemeleri Dergisi*, X, İzmir 1995, s. 50

nin isyanı olmak üzere, Batı Anadolu bölgesiyle yakından ilgilenilmek mecburiyetinde kalınması şu gerçeği ortaya koyar ki, Bah Anadolu kentlerini isyana teşvik eden ve fakat yeri kesin olarak bilinmeyen Ahhiyava Krallığı, Hitit İmparatorluğu karşısında yeni bir güç olarak yükselmeye başlamıştı.

il. Murşili'den sonra iktidara gelen oğlu ır." Muvattali, Kuzey Suriye egemenliği yüzünden Mısır memleketi ile girişeceği büyük mücadelenin hazırlıklarıyla uğraştığı için, Batı Anadolu ile pek alakadar olamamıştır. Ancak, batıdan gelebilecek tehditleri önceden haber alıp gerekli tedbirleri alabilmek amacıyla, eskiden beri Hitit krallarına sadakatıyla tanınan Viluşa Krallığı ile bir antlaşma yapılmıştı.⁴⁵ Milavanda'lı Piyamaradu'nun isyanı da yine Muvattali dönemine tarihlenmektedir⁴⁶ ki, biz buradan, Hitit kralının Kadeş savaşının hazırlıklarıyla meşgul olmasından yararlanan Ahhiyava kralının, Batı Anadolu'da otorite boşluğu yaratabilmek için, Milavanda kralını Hitit Büyük Kralı'na karşı isyana teşvik etmiş olabileceği neticesine çıkabiliriz.

Muvattali'den sonra iktidara gelen oğlu Urhi-Teşub ve onu devirerek iktidarı ele geçiren amcası III. Hattuşili dönemlerinde Hitit-Ahhiyava ilişkilerinin gidişatı hakkında ayrıntılı bilgi verebilecek vesikalara sahip değiliz.⁴⁷

⁴⁵Hitit Kralı Muvattali'nin Viluşa kralı ALakşanduş ile yaptığı antlaşma için bkz. J. Garstang - O.R. Gurney, *The Geography of Hittite Empire*, London 1959, s. 102-105

⁴⁶ Piyamaradu hakkında bilgi edinmek için "TAVAGALAVAŞ MEKTUBU" d nilen UB XIV, 3 numaralı metne bakmak gerekir. Bu mektup, F. Sommer, *Die Ahhiyava Urkunden*, I, 1932, s. 2 vd.'da Almanca'ya çevrilmiş ve yorumu yapılmıştır. Daha sonra G.L. Huxley, *Achaean and Hittites*, Oxford 1960, s. 1 vd.'den İngilizceye çevrilmiş ve yorumu yapılmıştır.

⁴⁷ Urhi-Teşub'un 7 yıllık iktidarı bir tarafa bırakılacak olursa, omm elinden iktidarı zorla alan amcası III. Hattuşili devrine ait bir mektupta (KBO II, 11)

Fakat III. Hattuşili'den sonra Hitit tahtına çıkan oğlu IV. Tuthalya zamanında (MÖ. ca. 1250-1220) Ahhiyava devleti de artık o devrin hatırı sayılır güçlerinden biri olmuştu. Çünkü, IV. Tuthalya'nın Amurru kralı İştartuwa ile yaptığı antlaşmada yer alan: **"Eğer ben haşmetmeab, Asur, Karduniaş (Babil), Mısır ve Ahhiyava kralları ile savaşırsam, sen de onlara karşı düşman olacaksın"** ifadesinden, Ahhiyava devletinin de zamanın büyük devletleri arasına girdiği, kendiliğinden anlaşılmaktadır.⁴⁸

Görülüyor ki, Eski Hitit Devleti zamanından itibaren, devletin ekonomik menfaatleri icabı hep güneydoğu cephesi'ne ağırlık verilmesi ve dolayısıyla de Batı Anadolu ile ilgilenilmemesi yüzünden, bu saha devamlı olarak boş kalmış ve il. Tutlialya devrinden sonra da buraya yerleşen güçler, Hitit devletine kafa tutmaya başlamışlardır. IV. Tuthalya'nın da öteki Hitit kralları gibi, inatla doğuya ve özellikle güney cephesine dönük bir politika izlernesini⁴⁹ Hitit devletinin Batı Anadolu üzerindeki hakimiyetinin kağıt üzerinde kalmasına yol açmıştır. Biraz sonra VII. Bölümde ele alacağımız meşhur Troya Savaşları da Batı Anadolu'daki Hitit egemenliğinin kağıt üzerinde kaldığı bu döneme rastlar.

IV. Tuthalya'dan sonra yerine oğlu III. Arnuvanda geçmişti. Bu krala ait vesikalar oldukça azdır. Bunlar arasında Ahhiyava kralı olduğu zannedilen Antarauva'ya gönderilen bir mektup (KUB XXVI, 91) oldukça önemlidir." Çünkü bu

Ahhiyava kralı tarafından Hitit kralına gönderilen hediyelerin tesliminden bahsedilir. Fakat bu vesikadan iki memleket arasındaki ilişkiler hakkında herhangi bir sonuç çıkarmak mümkün görünmemektedir.

⁴⁸E. Laroche, RHA 48, s. 41

⁴⁹O. Carruba, SMEA 18 (1977), s. 151

⁵⁰E. Mcmiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, s. 123

mektubunda Arnuvanda, Antarauva'ya **"Biraderim"** diye hitap etmektedir. Ancak eşit statüdeki krallar birbirlerine **"biraderim"** diye hitabetme hakkına sahip olduklarına göre, demek ki, Ahhiyava devleti artık büyük bir devlet olmuş, şimdi de Anadolu'yu istilaya çalışıyor ve bunun için Batı Anadolu'daki Hitit vasalı olan küçük beylikleri isyana teşvik ediyor, onlara askeri yardımlarda bulunuyordu.

Görülüyor ki, ili. Arnuvanda devrinde Batı Anadolu'daki küçük şehir beyliklerini isyana teşvik eden Ahhiyava Krallığı, artık inkarı mümkün olmayan büyük bir güçtür. Hitit kralının Ahhiyava kralına **"biraderim"** diye hitabetmesi de, onun, Hitit devletiyle aynı seviyede büyük bir krallık olduğunun en açık delilidir.

Bütün bunlar gösteriyor ki, Hitit metinlerinde geçen Ahhiyava Krallığı'nın etki sahası ile Aka keramiklerinin yoğun bir biçimde yayıldığı coğrafi alan arasında büyük paralellikler vardır. Bu da bizde Hitit metinlerindeki Ahhiyavalılar ile Homeros destanlarında geçen Akaların aynı kavim oldukları kanaatini uyandırmaktadır.

Hitit metinlerinde Ahhiyavalılar, Homeros destanlarında da Akalar olarak adlandırılan bu denizci kavim, yukarıda da belirttiğimiz gibi, daha MÖ. 1600 yıllarından itibaren Ege ve Akdeniz memleketleriyle ticarete başlamışlar, bu arada Eski Doğu ve Eski Batı dünyaları arasında bir kültür köprüsü görünümündeki Girit uygarlığından epeyce etkilenmişlerdi. Rodos'ta, Kıbrıs'ta ve irili ufaklı öteki Akdeniz adalarında birçok koloniler kuran Akalar, Batı Anadolu kıyılarını da ihmal etmemişlerdi. Hititler'in güçlü oldukları dönemlerde Anadolu kentleriyle daha ziyade ticari ilişkiler kurmakla yetinen bu kavim, Hitit devletinin zayıflık gösterdiği dönemlerde

özellikle Batı Anadolu kıyı kentleri üzerinde, siyasal etkinlik sağlayabilmenin yollarını aramıştı.

Bize göre, merkezi Peloponez yarımadasındaki Mykenai kenti olmak üzere, Batı Anadolu kıyıları ile Ege ve Akdeniz adalarını da içine alan bir deniz imparatorluğu görünümündeki Ahhiyava devletinin en güçlü olduğu dönem, Hitit İmparatorluğu'nun da en güçlü olduğu döneme rastlar. Çünkü Anadolu'da güçlü bir Hitit devletinin varlığı, Akalar'ın Doğu Akdeniz limanlarıyla güvenli bir şekilde ticaret yapmalarına imkan veriyordu. Halbuki, IV. Tuthalya'nın iktidarı döneminde Hitit İmparatorluğu yer yer parçalanmaya başlamıştı. Gerçekten, güneydeki Arzava beylikleri mütemadiyen isyan halinde idiler. Kuzey Anadolu'daki Gaşkalar ise devamlı surette Hitit devletini uğraştırmaktaydılar. Bu arada gelişen Asur devleti, gittikçe güçlenerek kendisini Hititler'e bile "**Büyük Devlet**" olarak kabul ettirmeyi başarmıştı. Halbuki IV. Tuthalya'nın babası III. Hattuşili, Asur kralının kendisine gönderdiği mektupta geçen ve ancak eşit kralların birbirlerine söyleyebilecekleri "**biraderim**" tabirine fena halde içerlemiş ve ona hitaben yazdığı cevap mektubunda "**Biz bir anadan mı doğduk ki, bana biraderim diyorsun**" diyerek muhatabım küçümsemiş, azarlarnıştı. Şimdi ise IV. Tuthalya, Asur kralı Tukulti - Ninurta (MÖ. 1255-1218) ile mektuplaşmasında onu da kendisi gibi "**Büyük Kral**" olarak tanıyordu. Anadolu'nun siyasal bakımdan çöküş manzaraları gösterdiği bu ortam içerisinde Akdeniz'de de bazı korsanlar türemişti. Başka bir tabirle, Hitit devletinin zayıflaması, Akalı tüccarların Akdeniz'de güvenli bir şekilde dolaşmalarını imkansız hale getirmişti.

Geçimi tamamıyla deniz ticaretine dayalı bir kavim için, bu durum son derece kötü idi. Zira Yunanistan'ın coğrafi durumu zaten tarıma elverişli değildi. Bu durumda Akalar ne yapacaklardı? Bu sorunun cevabını VII. Bölümde vermeye çalışacağız. Fakat daha önce Troya hakkındaki efsanelere değinmek istiyoruz.

ALTINCI BÖLÜM

TROYA HAKKINDAKİ EFSANELER

Troya ve Troya kahramanları ile ilgili bir çok efsane vardır. Bunlardan bazılarını aşağıda aktarıyoruz:

a. TROYA'NIN KURULUŞ EFSANESİ¹

Çanakkale'nin biraz ötesinde Dardanos diye bir yer adı çıkar karşımıza, oraya Çanakkale Savaşında şehit düşmüş birkaç havacı için anıt dikilmiştir. Hellespontos'un Batı dillerinde anıldığı başka bir ad da Dardanelles'tir. Dardanos, Troya ve yöresinin kurucularından sayılır. Zeus'un oğlu olduğu ve Semendirek adasından geldiği anlatılır.

Zeus oğlu Dardanos günün birinde Semendirek adasını su basınca, kendine yeni bir yurt bulmak zorunda kalmış, bir sal üstünde Anadolu kıyısına geçmiş ve orada yerleşerek bir kent kurmuş. Asıl Troya'nın kurucuları sayılan Tros, İlos ve Laomedon bu Dardanos'un torunlarıdır. Kentin kurulmasına tanrılar da yardım eder. Meraklı bir olaydır Troya'nın, özellikle Troya surlarının kurulması. Laomedon bu iş için iki tanrıya, Apollon ile deniz tanrı Poseidon'a başvurmuş - onları "kiralamış" diyor Homeros. - Başka bir söylentiye göre tanrılardan Troya surlarını yapmalarını istemiş, karşılığında da kendilerine Tros'un ölümsüz atlarını vereceğini söylemiş, ama tanrılar işi bitirip de ücretlerini isteyince, Laomedon onları kovmuş, bir şey vermemiş, sözünü tutmamış. Tanrılar da bu yüzden, hele Poseidon, durmadan cezaya çarptırırlar Troya'yı. Sağlam olmasına sağladı Troya Surları, tanrı elinden çıktığına göre,

¹Azra Erhat, Homeros (Gül ile Söyleşi), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1999, s. 40-42

nitekim on yıllık bir kuşatmaya karşın düşürülemediği surlar da, ancak düzenle düşürülmüş.

Troya savaşı sırasında Troya krallık tahtında Priamos oturmaktadır. Laomedon'un oğlu Priamos, babası ne kadar yüzsüzse, o kadar erdemli bir kişi olarak gösterilir. Savaş sırasında yaşlı başlıdır, o zamana dek birçok kanlan olmuş, birçok çocukları doğmuştur. Asıl kansı - çünkü Homeros destanlarında her kralın meşru sayılan bir tek karısı, ayrıca da birçok halayıkları vardır - Sangarios, yani Sakarya Irmağının - çünkü her su yolunda, bir tanrı yaşadığına inanılırdı - kızı Hekabe'dir. Hekabe'den 19 çocuğu olmuştur Priamos'un. Ayrıca evinde yaşayan kadınların da kendisine birçok çocuklar doğurduklarını övünerek söyler. Hepsi birden 50 erkek ve 12 kız çocuk babasıdır kral Priamos. Kendisine İlyada destanında rastlayacağız, ancak Homeros'un değinmediği bir söylence Paris'in doğumu ile ilgili söylencedir ki, Troya Savaşı ile doğrudan ilişkili bulunduğu üstünde durulmak gerekir.

b. KAZDAĞI ÇOBANI PARİS²

Paris, kral Priamos'la kraliçe Hekabe'nin oğludur. Hekabe önce Hektor'u doğurmuş, sonra bir daha gebe kalmış, ne var ki, bir gece düşünde kraliçe karnından yanan bir çırağın çıktığını görmüş, alevi dolana dolana Troya'yı sarıyormuş. Ertesi sabah kraliçe düşünüyüş yorumcularına açınca onlar, **"Doğacak bu çocuk kentin yok olmasına neden olacaktır, onu doğar doğmaz öldürmeli"** demişler. Ama Priamos oğluna kıyamamış, İda dağına bırakılması için yeni doğan bebeği bir çobana vermiş. Çoban küçük Paris'i götürmüş bırakmış, aslan-

² Azra Erhat, a.g.e., s. 42-44

lar, parslar onu parçalar diye düşünmüş. Ama hiç de öyle olmamış, bir dişi ayı her gün ininden çıkar, çocuğu emzirmeye gelirmiş. Beş gün boyunca ayı gelmiş Paris'i emzirmiş, altıncı günü çoban çocuğu bıraktığı yerde diri bulunca, almış onu evine götürmüş. Paris dağda çoban çocukları arasında büyümüş Kral oğlu olduğunu nereden bilsin! Çoban da söylememiş, ne var ki güzelliği, yiğitliği herkesin dikkatini çekermiş. Sürülerini çok iyi koruduğu için ona koruyucu anlamına gelen Aleksandros - bizde İskender olur bu ad - demişler. Kazdağı'nın çobanı, su perisi Oinone ile dolaşır konuşurmuş dağda bayırda. İki genç birbirlerine gönül vermişler, yaşları gelince de evlenmişler. Dağda bir zaman çok mutlu yaşamışlar ama uzun sürmemiş bu mutluluk. Tanrılar karışmış çünkü işlerine.

Kral oğlu olduğunu aklından bile geçirmeyen Paris, Kazdağı yamaçlarında sürülerini bekler, su perisi Oinone ile **ormanlarda dolaşır, avlanır, derelerde yıkanır, oynar, sevişirmiş**. Güzel Oinone'yi öyle severmiş ki, bir kavak ağacının kabuğuna şu sözleri kazımış:

**"Paris Oinone'siz yaşayabilirse bir gün
Ksanthos suyu gerisin geri aksın kaynağına"**

Ama o gün gelmiş işte. Bakın ne olmuş: Tanrılar deniz tanrıçası Thetis'e bir koca ararlarmış. **Ölümlü insanlardan birine** varmasını uygun görmüşler, çünkü Thetis'in doğuracağı çocuğun yazgısı babasından üstün olmakmış. Karısı tanrıça Hera'nın büyüttüğü Thetis'i Zeus çok severmiş, onunla birleşmeyi bile geçirmiş aklından, ne yapsın ki tanrılar bile kol-tuk derdinde. Olympos'taki altın tahtını elden kaçırmaktansa,

Thetis'i ölümlü kral Peleus'a vermeye razı olmuş. Bu evlenmeden İlyada'nın iki baş kahramanından biri olan Akhilleus doğacaktır. Ölümsüz tanrıça olup da ölümlü erkeklerle evlenmeyi kim ister? Thetis Zeus'un kararına çok üzülmüş, ama ses çıkaramamış. Tanrılar Thetis'e karşı kusurlarını örtmek için olacak, düğününü Olympos'ta parlak bir törenle kutlamışlar. Masanın başında Zeus, bir yanında gelin, bir yanında güvey. Her şey yolunda gitsin, bir tatsızlık çıkmasın diye de kavgadan tanrıçası Eris'i hiç çağırmamışlar şölene. Eris güvenmiş, **"bunlara bir oyun oynayayım"** demiş. Yiğit Herakles'in yaptığı bir düzine kahramanca iş arasında Akşam Kızlarının bahçesinden altın elmaları çalmak da vardı. Bu bahçe dünyanın bir ucunda, güneşin battığı, Atlas'ın gök kubbesini omuzlarında taşıdığı yerdeymiş. Kapısında korkunç bir ejder durur, altın yemişler veren ağacı da üç peri kızı beklermiş. Yiğit Herakles ejderi öldürmüş, Atlas'ı kandırmış ve ağaçtan üç elma koparıp kaçmış. Akşam Kızlarının bahçesi Cebelitarık yöresi, altın elma da Yunan ilkçağının hiç tanımadığı portakal olsa gerek. Her ne ise, bu elmalar m biri Eris'in eline geçmiş. O da üstüne **"En güzeline"** yazarak atmış elmayı tanrıların şölen masasına. İşte o anda tanrıların keyfi kaçmış. Bu işe en çok cam sıkılan da Zeus olmuş. Elmayı kime versin, tanrıçalar arasında en güzeline nasıl seçsin? Zeus baba kadınların idaresini bilen akıllı bir tanrıdır. Kendisi bizim bugün ilk eleme diyeceğimiz seçimi yapmakla yetinmiş, yani tanrıçalar arasında Hera'yı, Athena'yı, bir de Afrodite'yi ayırmış. Bu üç güzel arasında seçmek sorumluluğunu da Paris'e bırakmış. Tanrıların kılavuzu ayaklarına kanatlı sandallar giyen Hermes'e üç tanrıçayı İda dağına götürmesini buyurmuş Zeus baba. Hemen bir altın araba koşulmuş. Hermes dizginleri ele almış. Yallah! Bulutla-

rm arasında İda dağına. Ölümsüz tenleri ışık saçan tanrıçaları görünce, Paris'in gözleri kamaşmış, hele Hermes altın elmayı eline verip, **"en güzelini seç"** deyince oğlan büsbütün şaşır-mış. Böyle bir sorumluluk yüklenmektense başını alıp kaçmak istemiştir Faris. Ne var ki Zeus'un buyruğu buyruktur, üç güzelden birini seçmek ve dünyanın ilk güzellik yarışmasında yargıç olmak alının yazısıymış. Bakmış bakmış seçememiş. Dolgun gövdesi, iri gözleri ile Hera güzelmiş, elinde kalkan, göğsünde zırh gözlerinde deniz mavisıyla gök mavisinin hare-lendiği kız oğlan kız Athena daha da güzelmiş, hele Afrodit, ak gövdesi sedef gibi parlayan, deniz köpüklerinden doğmuş tanrıça güzelin güzeli imiş. Hep gülümseyen dudaklarından sevgi akıyormuş. Tanrıçalar şaşkın şaşkın bakan Paris'in yar-dımına koşmuşlar.

Hera demiş ki: **"Elmayı bana verirsen, Asya krallığı senin olur."**

Athena demiş ki: **"Beni seçersen, savaşta dünyanın en ya-rarlı, en başarılı yiğidi olursun. İnsanüstü bir us bağışlarım sana."**

Afrodit yalnız gülümsemiş: **"Benden sana en güzel kadı-nın sevgisi"** demiş.

Sevgi tanrıçasının güzelliği Paris'i büyülemiş olacak ki, Afrodit'in ne demek istediğini pek anlamadan, uzatmış elindeki elmayı ona vermiş.

O anda Hera ile Athena'mn yüreklerini kaplayan öfkeden ozanlar söz etmez, ama bu öfkenin nasıl kine dönüşüp, Troya'yı alevler içinde kül edinceye dek Paris'i kovaladığını Homeros az mı anlatır? Paris'e artık rahat yoktur: En güzel kadının sevgisini aramaya gidecektir. Gözü görmez olur Oinone'yi, İda dağının yeşilliklerinde otlayan sürülerini. Ken-

te inecektir, Troya'ya. Gelir ve katıldığı bir yarışmada birincilik kazanır. **"Kim bu yakışıklı çoban?"** diye sorup araştırır kral Friamos, bir de bakar ki kendi oğlu, dağda bıraktığı Faris. Büyük şenlik yapılır Troya'da Faris'in dönüşünü kutlamak için. Kraliçe Hekabe bunca yıl sonra kavuştuğu güzel oğlunu sevinçle bağrına basar. Bayram havası eser Priamos'un sarayında. Ama Faris ne ana, ne baba, ne kardeş bilir, başka bir özlem sarmıştır yüreğini. Su perisi Oinone silinmiştir büsbütün gönlünden, en güzel kadını arayacaktır artık. Bir gemi yaptırır, içine biner ve Yunanistan'a doğru yelken açar. En güzel kadın, Spartalı Helene oradadır çünkü.

c. BELALİ GÜZEL HELENE³

Helene'nin güzelliğinden üçbin yıldır söz edilir. Ama güzelliğini dillere destan etmiş bunca ozan, bu güzelin nasıl bir güzel olduğunu söylemezler. Saçları siyah mı, sarı mı, kumral mıydı, gözleri mavi mi, kara mı, yeşil miydi? Uzun boylu muydu, orta boylu mu? Bilmeyiz, bir bildiğimiz varsa, ister genç olsun, ister yaşlı olsun, Helene'yi gören her erkeğin ona vurulduğudur. İnsanlara birçok sıfatla³ takan ozanımız Homeros bile Helene için yalnız şöyle der:

"Yüzüne bakan ölümsüz tanrıçalara benzetir onu"

Bu güzelliğin sırrını biraz da doğuşunda aramalı Helene'nin. Afrodit köpüklerinden doğmuşsa, Helene daha da tuhaf biçimde dünyaya gelmiştir. Sparta kralı Tyndareos'un Leda adlı bir karısı varmış. Zeus Leda'ya tutulmuş. Ölümlü

³ A.g.e., S 46-49

kadınlarla birleşmek için bin bir kılığa girmekten çekinmeyen tanrı, Leda'ya bir kuğu kuşu biçiminde yaklaşmış. Kuşun sütbeyaz güzelliğine kapılan Leda onu kolları arasına almış sevmiş. Bir zaman sonra iki yumurta yumurtlamış, birinden Helene, öbüründen Zeus'un ikizleri diye anılan Kastor ile Polydeukes çıkmış.

Helene çocukluk çağından daha yeni çıkmıştı ki, Atinalı yiğit Theseus onu Artemis tapınağında tanrıçaya sunu sunar-ken görmüş, güzelliğine vurulup kaçırmış onu. İkiz kardeşler Helene'yi kurtarıp Sparta'ya geri getirmişler, ama babası Tyndareos kızının gelişen güzelliğinin başına dert açacağını anlamış, kızını çarçabuk evlendirmek yoluna gitmiş. Helene'nin sürü ile talipleri varmış. Yunanistan'ın her köşe-sinden Helene'yi istemek için Sparta'ya akın eden kral oğulları arasında Tyndareos hangisini seçsin? Kızı birine verirse, öbür-leri küsecek, başına bela olacaklar diye korkarmış. Ne yapsın, nasıl yapsın diye düşünürken, taliplerden İthake adasının kralı, cin fikirli Odysseus ona şu öğüdünü vermiş: "**Helene ko-casını kendi seçsin, öbür talipler de seçilecek olan delikan-lıya destek olmaya, biri çıkar da Helene'yi kocasından kaçı-rırsa, ona karşı savaşmaya and içsinler.**" Öyle olmuş, Helene otuzyedi talip arasından Menelaos'u seçmiş. Neden Menelaos'ta karar kıldığını pek bilmeyiz. Atreus'un oğlu, Agamemnon'un küçük kardeşi Menelaos çok mu yakışıklıydı? Homeros sarışın olduğunu söyler, boylu boslu, sözü sazı ye-rinde bir adam olarak betimler onu. Ne var ki, tarihin ilk alda-tılmış kocası olmak talihsizliğine uğrayan Menelaos pek par-lak renklerle görünmez gözümüze. Ama "**aldatılmış koca**" edebiyatı o çağlarda daha başlamamış olacak ki, Homeros Menelaos'u onurlu, ölçülü bir yiğit olarak gösterir. Hem karı-

sını, hem Helene ile birlikte kaçırılan malları geri almak için canla başla savaşıır. Paris'i kendi eliyle öldürmek başlıca amacıdır, ama kendisi ve karısı yüzünden kopan bu kavgaya son verecek barışçı çarelere başvurmaktan da geri kalmaz. Uzlaşmaya yanaşıır, karım beni aldattı, ille de öldüreceğim, diye diretmez.

Dönelim Paris'e. Tanrıça Afrodite altın elmayı kendisine veren yakışıklı çobanın muradına ermesi için elinden geleni yapar. Tatlı bir rüzgar Paris'in gemisini Mora kıyılarına kadar götürür. Paris, Sparta kralı Menelaos'un sarayına konuk gelir. Konukluk, erken ilkçağ toplumunun temel taşlarından biridir. Bir eve gelen konuk kim olursa olsun, iyi karşılanır, ağırlanır, canı ne kadar zaman kalmak isterse o kadar zaman alıkonur, gidince yanına bir çok armağanlar verilir ve soy sopça dostluk bağları kurmaya and içilir. Konukluk andlarını çiğnemek büyük bir suç sayılır. Zengin bir Asya ülkesinden gelme kral oğlu Paris'i Menelaos el üstünde tutmuş. Girite bir cenaze törenine gitmesi gerekince de, aklından en ufak bir kuşku bile geçirmeden, Helene ile Paris'i baş başa bırakıp yola çıkmış. Kral yurttan olmayınca, konuğu ağırlamak kraliçeye düşmüş. İşte o zaman olan olmuş. Helene, evini barkım, küçücük kızı Hermione'yi bırakıp Paris'e kaçmış. Eli boş da gitmemiş hani, saraydan bir çok değerli eşya ve cariyeleri ile birlikte yallah gemiye!

Kimi yazarlar Helene'nin namusunu kurtarmaya uğraşırlar, Paris Helene'yi zorla kaçırdı derler. Belalı güzel sonuna dek direnmiş, istemeye istemeye gitmiş Troya'ya. Troya savaşının sürdüğü on ya da yirmi yıl boyunca da hep Sparta'yı, kocasını, kızını özlemiş. Homeros bile Helene'yi yaptığına bin pişman ancak tanrıça Afrodite'nin zoru ile Paris'e boyun eğ

gösterir. Başka yazarlar tam tersine, neler de neler anlahnazlar! Paris öldükten sonra, Priamos'un oğullarından ikisi Helene'yi almak için birbirlerine girmişler. Ama Troya yangınından sağ kurtulan belalı güzel yine Menelaos'un eline geçmiş, uzun bir yolculuk sonunda Sparta'ya dönmüşler ve hiçbir şey olmamış gibi, sen sağ ben selamet, rahat bir ömür sürmüşler. Helene ile Paris'in öyküsü burada biter.

d. AKHILLEUS'UN ÖYKÜSÜ.

Akhilleus, Yunan mitosuna en çok konu olan kişilerden biridir. Homeros'un İlyada adlı destanı hem Troya Savaşlarını anlatır hem de Akhilleus'un kahramanlıklarını. Çünkü bu destan Akhilleus'un bir eylemiyle başlar ve yine onun bir eylemiyle sona erer. Ne var ki İlyada'da anlatılan olaylar Akhilleus efsanesinin ancak çok kısa bir bölümüdür. Bu kahraman üstüne ilkçağın başından sonuna dek uydurulan efsane ve masallar o kadar çoktur ki, bunları özetlerken bile bölüm bölüm ayırmak gerekir.

1. SOYU VE DOĞUŞU

Soy ağaçlarından anlaşıldığına göre Akhilleus, Peleus'la Thetis'in oğludur. Thetis, bir Nereus kızı, yani bir deniz tanrıçasıdır, ama Akhilleus ana tarafından olduğu kadar baba tarafından da tanrılara ve en büyük tanrılara bağlıdır: Dedesi Aiakos, Zeus'la Aigina'nın oğludur. Aigina ise ırmak tanrı Asopos'un kızı ve Okeanos ile Tethys'in torunudur.

Akhilleus'un doğuşu üstüne anlatılan efsane şudur: Nereus kızı Thetis'e tanrılar tanrısı Zeus da, deniz tanrısı

⁴ Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi Yayın, İstanbul 1972, s. 28-32

Poseidan da aşıktırlar, ● kadar ki, Zeus ●nunla evlenmeyi bile düşünür, ama bir kahin (bir anlatıma göre tanrıça Themis, bir başkasına göre Prometheus) Zeus'a haber verir ki, Thetis'den doğacak olan çocuk kaderin buyruğuna göre babasından daha güçlü ●lacaktır; bunun üzerine tanrılar Thetis'i bir ölümlü ile evlendirmekten başka çare bulamazlar ve kendisine koca ●larak Phthia kralı Peleus'u seçerler. Thetis bu evlenmeyi ●ğlu Akhilleus için silah istemeye gittiği Hephaistos'a yana yakıla şöyle anlatır⁵:

**Söyle, Hephaistos, Olympos'taki tannçalar arasında,
yüreği benim gibi acılı bir var mı?
Zeus bunlar arasında bir bana verdi acıları,
bunca deniz tanrıçalarından bir beni verdi
ölümlü kocaya, Aiakos oğlu Peleus'a,
katlandım bir adamın yatağına girmeye,
istemeye istemeye, tiksine tiksine.**

Thetis ile Peleus'un düğünü Teselya'da Pelion dağının tepesinde kutlanır, tanrıların hepsi de hazır bulunur. Kavganın tanrıçası Eris'in düğüne çağrılmadı diye kızıp masanın üstüne bir altın elma atması üç tanrıça arasındaki güzellik yarışmasına yol açar. Uğursuz başlayan bu evlilik uğursuz gider. Gerçi Thetis'in birçok çocukları olur, ama bir ölümlü ile evlendiğine üzülen ve çocuklarını kendisi gibi ölümsüz kılmak isteyen Thetis geceleri kalkar, onları ateşin üstüne tutarmış, bundan amaç gövdelerindeki ölümlülük tohumlarını yok etmekmiş. Bir çok çocuğu böylece yanarak öldükten sonra, bir gece

⁵ Homeros; İlyada XVIII, 429 vd,

Peleus uyanmış bakmış ki karısı olacak deniz kızı küçük Akhilleus'u topuğundan tutmuş, aleve vermiş. Tepesi atmış, çocuğu kaptığı gibi, Thetis'i evinden kovmuş, bir ölümlüyle düşüp kalkmaktan hoşlanmaya tanrıça da denizin dibine dalmış, bir daha varmamış kocasının yanına. Peleus, yedinci çocuğu olan Akhilleus'u böylece kurtarmış, ama çocuğun dudakları ve sağ ayağının aşık kemiği yanmışmış, Peleus hekimlikte usta olan at adam Kheiron'a vermiş Akhilleus'u, da yanan kemiği, koşmakta üstüne olmayan bir devin iskeletinden aldığı bir kemikle değiştirmiş, Akhilleus da bu yüzden böylece hızlı bir koşucu olmuş. Başka bir efsaneye göre Thetis oğlunu ateş üstüne tutmamış da, Styks ırmağına batırmış, böylece gövdesini silah işlemez hale getirmiş ama topuğundan tuttuğu için bir orasından yara alabilirmiş, nitekim Akhilleus sonradan bu yerinden vurulup öldürülmüş.

2 ÇOCUKLUĞU

At adamın yanında Akhilleus büyütülür ve eğitilir. Kheiron'un anası da, karısı da çocuğa bakmışlar, biraz yetişince at adam ona öğretmediğini bırakmamış: At yetiştirmesini, saz çalıp ezgi söylemesini, güzel konuşmasını ve her şeyden önce de kargı atmakta, savaşmakta, dövüşmekte, araba sürmekte ve koşmakta kimseden geri kalmamasını, çağın yiğitlerinin hepsinden üstün olmasını. Erdemlerin her çeşidine de alıştırmış: Acıya dayanmayı, yalan söylememeyi, ölçülü ve dayanıklı olmayı hep Kheiron'dan öğrenmiş. Akhilleus, Kheiron'dan öğrendiği hekimliği ve edindiği ilaçları Troya savaşında yaralıları üstünde kullanır. Kheiron'un yanında Pelion dağında ne kadar kaldığı belli değildir, İlyada'da Kheiron'dan eğitim gördüğü gerçi söylenir, ama Troya'ya

kendisiyle gelen lalası Phoiniks onu nasıl büyüttüğü inli ,?öyle anlatmaktadır⁶:

Tanrıya benzer Akhilleus, seni ben getirdim bu hale,
canım gibi sevdim, yetiştirdim seni,
bensiz ne şölene gitmek isterdi canın,
ne de evde yemek yemek isterdi,
oturturdum seni dizlerimin üstüne,
etini keser, ağzına verir, dudaklarına uzatırdım şarabt,
göğsümde gömleğimi ıslatırdın boyuna,
arsızlık eder, şarabı püskürtürdün ağzından,
senin yüzünden neler çektim ben, neler.

3. ALIN YAZISI

Akalar'ın en büyük kahramanı Akhilleus'un, Troya Savaşının yenilmez savaşçısının trajik bir kaderi vardır, bunu kendisi de anası Thetis de şöyle dile getirirler':

"Anam! Kısacık bir ömür süml ek
için doğurdunsa beni..."

"Uzun değil, kısacık bir ömür verdi
kader sana."

Akhilleus gerçi kaderini kendi seçebilir, Thetis iki şıkkı şöyle dile getirmiş oğluna⁸

⁶İlyada XI, 485 vd.

⁷İlyada I, 352 ve 414

⁸İlyada IX, 411 vd.

**İki ayı kader götürecek beni ölüme:
Burada kalır, savaşırsam Troya çevresinde,
tükenmez bir ün var, dönüş yok.
Dönersem yurduma, sevgili baba toprağına,
ünüm olmasa da çok yaşayacağım,
ölüm öyle çabucak gelip çatmayacak.**

Akhilleus az yaşasa da ünlü yaşamayı seçmiş ve bunun için Troya Savaşına katılmaya karar vermişti, ama anası (ya da babası) onun ölmesini önlemek için bazı düzenler kurmuşlardı. Bu konuda anlatılan ve İlyada'da izine rastlanmayan efsane şöyledir: Aka önderleri Troya seferine gitmek üzere hazırlığa başlayınca, o zaman genç bir delikanlı olan Akhilleus sefere katılmamak için Yunanistan'ın karşısındaki Skyros adasına gönderilir ve orada kral Lykomedes'in sarayında ağırlanır. Ne var ki Akhilleus kız kılığına girmiş ve kralın kızları arasına karışmıştır. Haremde yaşayan Akhilleus'a Pyrha (kızıl saçlı) adı verilmiş, bir söylentiye göre de Lykomedes'in kızlarından biriyle sevişmiş ve ileride adı geçecek oğlu Neoptolemos (Pyrrhus) da ondan doğmuştu. Öte yandan Aka'ların kahini Kalkhas'ın Akhilleus sefere katılmazsa Troya'nın alınamayacağını bildirmesi üzerine, Odysseus yiğidi aramaya çıkar, Skyros'a varınca kurnazca bir düzen tasarlar, gezgin satıcı kılığına girip Lykomedes'in haremine sokulur ve kızların kadınların önünde bohçasını açıp bir sürü kumaş, dokuma ve işleme serer önlerine, ama bohçanın dibinde birkaç kıymetli silah da vardır, Pyrrha kılığındaki Akhilleus bunları görünce dayanamaz, almaya, kullanmaya can atar, böylece kimliğini açığa vurur. Odysseus da onu peşine takıp Aka ordusunun toplandığı Aulis'e getirir.

4 TROYA SEFERİ

İlk çıkarmanın Troya'nın çok güneyinde Mysia bölgesine olduğu anlatılır. Akalar Troas'a vardıklarını sanarak hemen yağmaya koyulurlar. Mysia'ya yerleşmiş olan Herakles'in oğlu Telephos onları karşılar, aralarında savaş başlar, Akhilleus kargısıyla Telephos'u yaralar. Sonra da saldırganlar yanlış bölgeye çıktıklarını anlayarak denize açılırlar, ama bir fırtına onları gerisin geri Yunanistan kıyılarına atar. Bu kez Aulis'ten değil, Argos'tan yola çıkmaya hazırlanırken, Telephos çıkagelir, Akhilleus'tan aldığı yara iyileşmiş değildir, tanrı sözcüsü bu yarayı ancak Akhilleus'un iyi edebileceğini bildirmiştir,

Aka donanması Argos'tan Aulis'e varır. Burada rüzgarların esmesini sağlamak için İp higeneia'nın⁹ kurban edilmesine karar verilir. Akhilleus bilmeden bu işe alet olur, Agamemnon kızını güya Akhilleus'a nişanlamak için getirir Aulis'e. Akhilleus durumu anlayınca, önlemeye çalışır, ama başaramaz.

Akhilleus'un iyileştirdiği Telephos'un kılavuzluğunda yine Anadolu kıyılarına doğru yola çıkılır ve Tenedos adasında bir müddet kalınır. Bir efsaneye göre, Akhilleus orada Agamemnon'la ilk kez kavgaya tutuşur ve Apollon'un oğlu Tenes'i öldürür. Anası Thetis'in bildirdiği bir tanrı buyruğuna göre, Akhilleus Apollon oğlunu öldürürse Troya önünde silahla öldürülmekten kurtulamayacaktır.

Troya önünde dokuz yıl kalınır. Bu sırada Akhilleus'un komşu bölgelere yaptığı yağma seferleri İlyada'da ayrıntılarıyla anlatılır: Mysia'nın Thebe şehrinde Andromakhe'nin¹⁰ ba-

⁹Mykenai kralı Agamemnon'un kızı

¹⁰Hektor'un kansı

bas, Eetion'u öldürüp, şehri yağma eder, Lyrnessos'tan Briseis'i, Khryse'den Khryseis'i tutsak olarak alır getirir, bu arada Patroklos ile birlikte İda dağındaki Troyalı sürülere saldırır, çobanları Aineis'le kavgaya tutuşur. Bu dokuz yıl böyle geçtikten sonra, savaşın onuncu yılında İlyada destanına konu olacak olaylar baş gösterir. İlyada'nın konusu bilindiği gibi, Akhilleus'un öfkesi, küsüp savaştan çekilmesi ve Patroklos'un ölümünden sonra yine savaşa dönüp Hektor'u öldürmesidir. Bu olayların birbirini nasıl izlediği İlyada destanında tüm ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Biz burada Akhilleus'un kişiliği ve karakteri üstünde duralım.

5. AKHİLLEUS'UN DRAMI

Homeros destanının baş kahramanı, kollarından bacaklarından güç ve canlılık fışkıran, tanrıça oğlu ve tanrılara denk Akhilleus, yalnız kaba kuvveti mi simgeler? Kimsenin karşı gelemediği, düşmanlarını titreten, jnsafsızca kesip biçen, saldırıya geçti mi "övada bir yıldız gibi parlayan" Akhilleus yalnız üstün bir savaşçı ve üstünlüğünü bildiği için de gururlu, onurlu, inatçı ve alıngan, çetin, hırsh, zalim ve duygusuz bir adam gibi mi gösterilir İlyada'da? Homeros yiğitlerin yiğidini gerçi bu vasıflarla donatmış, bize hem olumlu hem olumsuz görünen bu nitelikleri en parlak ve çarpıcı renklerle belirtmiştir, çünkü sanatı ondan yanadır, ama yüreği ondan yana değil, yüreği yurdunu savunan durgun, ölçülü, erdemli kahraman insan Hektor'dan yanadır Homeros'un. Yine de, tıpkı bir romancı gibi Akhilleus'u bir insan olarak canlandırmayı amaç edinir ve akla karayı gereğince karıştırarak, eşine az rastlanır bir ustalık ve dünyanın başka hiçbir destanında görülmeyen eleştirici bir anlayışla onu hem iyi hem kötü bir adam olarak

çıkartır karşımıza. Akhilleus böylece içinde karşıt eğilimlerin çarpıştığı gerçek bir insan oluverir, yaşantısı da gerçek bir dram olarak canlanır gözümüzde.

Akhilleus'un Agamemnon'a karşı öfkesinin asıl nedeni sömürüye karşı ayaklanmadır: Kendisi hiçbir çıkar gütmenden savaşır didinir, payı başkomutan ahr¹¹:

Kıyasıya savaşta benim kollarım görür en büyük işi,
ama bölüşmede payın en okkalısı sana gider,

Hem onur payından olayın¹, hem burada kalayım ha,
mal mülk sahibi edeyim diye seni?

Agamemnon, özür dileyip elinden akhğı Briseis'i geri vermeye razı olunca, Akhilleus dönrnek isten¹ez, erkektir, yapılan haksızlığı unutmaz. Bu kırgınlığını da şu basit, insanca sözlerle dile getirir¹²:

Bir Atreus oğulları mı sever kuılları?
Sever, korur kansını duygulu, akıllı her adam.
Ben de yürekten seviyorum benimkini,
kazanmışım onu ben kendi kargımla.
Agamenon oyun oynadı bana, al ı onur payımı,
beni l;ir daha kandırmaya kalkmasın sakın!

Acı ağır basınca bir çocuk gibi ağlar dövünür Akhilleus, anasına yalvarır gelsin kurtarsın, çare bulsun, avutsun diye.

¹¹ İlyada I, 165 vd.

¹² İlyada IX, 340 vd.

Briseis götürülünce: çağırır onu, Patroklos ölünce çağırır onu. Yırtınır canından çok sevdiği dostunu koruyamadı diye.

Bin pişınan olur insanın aklım başından alan öfkeye, insan-
lan birbirine düşüren kavgaya. Ama bu kez Patroklos'un öcü-
nü alacağım diye kud11rur, um.ık ba ında doğradığı yüzlerce
düşmanın Kanından kara Loprak kızıl ırmağa döner, tanrılar
bile dayanamaz bu manzaranın dehşetine.

İ\ym acımak bilmez azgımlıkla canım almaktadır yere ser-
diği Hektor'un, yalvarmalarına şöyle karşılık verir¹³

İ zlerir: z :.,ıl;r], köpek, yalvarma bana anan baban adı-
na!

Gönlüm, yi: "eğim kışkırtıyor beni,
diyor, ŞUTI'n etini parçala, çiğ çiğ ye,
senin bana i u yapı1klarından sonra,
kimsem: .!Jaştıramaz başından köpekleri,
getirsele bana kurtulnıalığın on katını, yirmi katını,
tartsalar şurada, daha çok verimiz deseler,
Dardanos ağılu altın kosa teraziye senin ağırlıgmca,
döşeğine yatırıp ağ „ınayacak sana seni doğuran,
köpekler, kuşlar yiyecek bütün bedenini.

Ama tutmaz sözünü, bir tanrının barakasına getirdiği ihti-
yar Priamos'u görünce şaşırır, yüreği dayan1nıc1z bahtc:ız kra
lın ağlamalarına, kendi babasını hatırlar, Patroklos'a ağl1zır, iki
düşman hıçkır1a hıçkır1a dövünürler karşı karşı va, sonra¹⁴

¹³ İlyada XXII, 345 vd.

¹⁴ İlyada XXIV, 514 vd.

Akhilleus oturduğu yerden birdenbire kalkh,
tuttu elinden kaldırdı ihtiyarı,
acımıştı ak sakalına, ağarmış başına.
Kanatlı sözlerle seslendi ona dedi ki:
uTalihsiz adam, ne acılar çekmiş yüreğin!
Nasıl göze aldın gemilere gelmeyi tek başına,
nasıl göze aldın be im gözüme görünmeyi?
Ben ki öldürdüm nice soylu oğullarını senin.
Demirden bir yürek varmış göğsünde,
Hadi gel, otur üstüne şu iskemlenin,
ko uyusun bağrında acılar.
Ne yapalım yasımız çok büyükse,
ne çıkar yürek donduran iniltilerden!
Talihsiz ölümlere tanrılar şu kaderi dokudu:
Yaşayacak insanlar acı içinde".

Priamos'u avutmak ve ağdırlamakla kalmaz, gider Hektor'un ölüsünü kendi yıkar, hazırlar ve babasına verir. Genç yiğit ve ihtiyar baba bakarlar birbirlerine, doya doya ve sevgiyle. Çünkü ihtiyar, genç adamda kendi oğlunu, genç adamda da ihtiyarda kendi babasını görür gibi olur, Savaş, düşmanlık, kin ve öfke yok olup gitmiştir, iki insandır karşı karşıya duran.

e. HEKTOR'UN ÖYKÜSÜ¹⁵

Troya kralı Priamos'la kraliçe Hekabe'nin en büyük oğlu Hektor, Anadolu'nun ilk milli kahramanıdır. Çünkü Troya Savaşı Homeros'un İlyada adlı destanından da anlaşıldığı gibi

¹⁵ Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, s. 158164.

bölgesel bir karşılaşma değil, Batı dünyasının Çanakkale Boğazi'ndan Mezopotamya'ya kadar uzanan Asya (bugün Küçük Asya deniyor) kıtasına ilk saldırışı, uygarlık ve zenginlikte Batıyı çok aşmış olan Anadolu'yu ele geçirmek için ilk denemesi, ilk girişimidir. Bunu ancak böyle anladıktan sonradır ki, Homeros destanını gereğince değerlendirebilir, Troya savaşının gerçek niteliğini anlayabiliriz. Şunu hemen belirtelim ki, yaklaşık 3200 yıl önceki Troya savaşıyla yakın tarihin Çanakkale savaşı arasında göze çarpan bir benzerlik vardır, ve Hektor'u Mustafa Kemal'in atası olarak görmek yanlış bir yorum olmasa gerekir. Troya'nın orta direği olan Hektor'un kişiliğini incelemeye başlamadan önce, Troya savaşı denilen büyük çatışmaya bütün Anadolu'nun katıldığını metinlere dayanarak göstermeliyiz.

İlyada'nın 11. Bölümünde "Gemiler Kataloğu" denilen bir parça vardır ki, burada Troya'ya saldıran orduların da, Troya'yı savunan kuvvetlerin de sayımı dökümü yapılır. Atina tiranı Peisistratos zamanında destana yeni ilaveler yapılmış ve bu ek bölümde savaşa Yunanistan'dan katılan kavimlere geniş yer verdiği halde, Troya'nın savaş ortakları kısa geçilmiştir. Buna rağmen, Anadolu'nun hemen her tarafından Troya'yı savunmaya gelenler olmuştur.¹⁶ Yaklaşık 60 dizeden oluşan Troya müttefikleri arasında önce Toros bölgesindeki kentler ve ordu komutanları sayılır, sonra da Trakya'dan başka Mysia, Paphlagonia, Maionia ve Likya'ya kadar bir yandan Karadeniz kıyılarına, öte yandan Akdenize kadar uzanan yaygın bir bölgenin adı geçer. Yunanistan'ı yüceltmek, Anadolu'yu küçümsemek amacıyla düzüldüğü açıkça belli olan bu

¹⁶ İlyada il, 819-878

melin b'., Troyu savaşının Anzıdolu boylarınca ne denli benimser.İ.i ini açtğa vurmaktadır. Daha sonraki bölünlerde de ÖT eğin Lkyalı önderlerin savunmada ne büyük bir yer tut-ruk\an, gi::'crek Hektor'u eleştirip ona yol gösterdikleri görü-17 Troya'mn Lıicirini elinde tutan Hektor, bu savaş ortakla- rına karşı ;mrumludur. Ontann istek ve öğütlerine saygı gös- termek, ker-ct! ('.1karlarını düşündüğü kadar onların da görüş- lerin! hesaba katmık zorundadır. Bütün bu sorumluluk ve yükümlülükL rdir ki, onu Anadolu'nun milli savunucusu olarak karşımız,, çıkarır. Bu görevi sonuna dek nasıl yerine getirdi/i, listün c durumaya değer bir konudur.

İlyada Hektor'u hem savaşta bir kahraman, hem de günlük hıyatındı bir insan olarak canlandırır gözümüzün önünde. De ;tanda onun kadar derinliğine işlenmiş bir tip daha yoktur. Onun kişiliği Akhilleus'unkinin tam karşıtıdır: Duygularını dışarıya vurmak, esintilerine kapılıp davranmak şöyle dursun, dramı kendi içinde sessizce oluşur ve bu dram tek bir kişinin değil de, bütün bir ailenin, giderek bütün bir toplumun sorun- larını içerdği için, dallı budaklı, karmaşık ve çetrefillidir. Hektar, Troya savunmasının omuzlarına yüklediği ağır so- rumlulukla kendi kişisel ve duygusal eğilimlerini birbiriyle bağdaştırmakta öylesine güçlük çeker ki, açığa vurmaktan çekindiği bu çatışma kendisinin modern anlamda bir tip, bir roman kişisi olarak karşımıza çıkmasına, iç bunalımlarının da destanda şaşılacak bir belirti olan sessiz monologlarla dile gelmesine yol açar. Hektor'un eşsiz kişiliğini kavrayabilmek için onu hem insan, hem de kahraman olarak ele almalı, ince- lemeliyiz.

¹⁷ Sarpedon ve Pandaros Likyalı liderlerdir.

1. İNSAN HEKTOR

Destan kahramanlarının hepsi gibi Hektor da belli niteliklerle tanımlanır: Çevik ayaklı, oynak tolgaıdır, tanrısal, Ares'in dengi, Zeus'un sevdiği, giderek Zeus gibi akıllıdır. Tolgası ışıldar, silahları da şöyle anlatılır¹⁸:

On bir dirsek boyunda kargısı elindeydi,
tunç temren dolanmıştı altın bir halkayla,
önünde dört bir yana ışıklar saçıyordu.

Ares'e benzeyen Priamos oğlu Hektor başlarındaydı,
yusuvarlak kalkanını tutuyordu önünde,
kalın tunçla örölmüş, sık deridendi bu kalkan,
parlak tolgası sallanıyordu şakaklarında,
sıralar boyunca bir gidip bir geliyordu.

Troya şehrinin koruyucusudur Hektor, onun içindir ki oğluna "Astyanaks" (şehrin efendisi) adını takmıştır halk. Güçlü ve merttir, öyle ki o yaşadıkça, savaştıkça güven duyar kadın olsun, erkek olsun Troya'lıların hepsi, o ölecek olursa şehrin de tutunamayıp düşeceğine inanırlar. Bu güven ve bu inançır ki, Hektor'a karşı büyük bir sevgi uyandırmıştır. Troyalılarda, topluca sevgi gösterilerinin de yalnızca Hektor için yapıldığını görürüz destanda. Bu sevgiyi Hektor davranışlarıyla kazanmıştır. Büyüğünü de, küçüğünü de öyle sayar ve sever ki, örnek bir insan, çağdaş anlamda olgun ve yetkin bir insan sayabiliriz Hektor'u. İlişkileri bu bakımdan ele alınmaya değer. Anasını da babasını da çok sever ve sayar Hektar, ne var

ki onlar duygusal nedenlerle onu görevinden ahykoymaya çalıştıkları zaman sessizce karşılar önerilerini, yada sözlerini niçin dinlemediğini anlattılar onlara. Surlar önündeki sahnede cevap bile vermez yalvarmalarına¹⁹, şehre gelince dinlenip şarap içmek şöyle dursun, herkese görevini hatırlatmakla yetinir²⁰. Baba ve koca olarak Hektor'un eşsiz bir davranışı vardır, bu denli ince, sevimli, çok yönlü bir insana rastlanmaz hiçbir destanda. Eşine hem baba, hem ana, hem kardeş, hem de sevgili olduğunu Andromakhe'nin kendi ağzından duyurur şaşa şaşa.²¹ En ince ayrıntısına kadar anladığı kansının üzüntüsünü nasıl paylaştığını da bir görelim":

Ben de düşünüyorum bunları, karıcığım,
ama savaştan çekilirsem bir korkak gibi,
Troya erkeklerinden utanırım,
bakamam uzun entarili kadınların yüzüne,
içimden de gelmez, ne yapayım;
ün kazanmak için hem babama, hem kendime,
öğrenmişim atılman olmayı,
Troyalılarla en önde döğüşmeyi öğrenmişim,
Kafama, yüreğime komuşum ben şunu:
Elbet bir gün yok olacak kutsal İlion,
Priamos ve onun iyi kargı kullanan halkı.
O vakit ne Troya'lıların acısı umurumda olacak,
ne Hekabe'nin, ne kral Priamos'un acısı,
ne de kardeşlerimin acısı umurumda olacak.

¹⁹İlyada XXII, 38-90.

²⁰İlyada VI, 264 vd.

²¹İlyada VI, 429 vd.

²²İlyada VI, 441 vd.

Benim üzüntüm sensin asıl,
 tunç zırhlı Akha'lılardan biri alacak hür gününü,
 götürecek seni göz yaşları içinde,
 düşünüyorum o zaman çekeceğin acıyı,
 bu yüzden arkada kalacak gözüm...
 Köleliğe sürüklenirken ılığını duymaktansa
 dağlar gibi toprak örtsün beni daha iyi.

Tolgasından ürken yavrusunu gülerek kollarına alıp öper-
 ken de şu dilekte bulunur koca Hektor, yurt için ölmeyi göze
 almış bir kahramanın ağızından böyle alçak gönüllü, dokunak-
 lı sözler duyunca göz yaşlarını tutamaz olur insan²³:

Ey Zeus, ey öbür tanrılar,
 benim oğlumun, Troya'lılar arasında,
 babası gibi kendini göstermesini nasip edin,
 babası gibi güçlü, mert olmasını,
 İlion'da bütün gücüyle hüküm sürmesini.
 Kanlı silahlarla savaştan dönerken o,
 babasından çok daha üstün bu desinler,
 mutlu olsun anasının yüreğı.

Hektor herkese karşı yumuşak davranır, bir kızdığı, azar-
 ladığı Paris'tir, kafasızlığıyla şehrin yıkımına sebep olan a-
 dam. Şöyle çıkışır ona²⁴:

Seni alçak, seni parlak oğlan, seni çapkın,
 Seni ırz düşmanı seni!

23İlyada VI, 476 vd.

24İlyada III, 38 vd.

İ-iç ctoğınaz olaydın keşke,
ya da kalaydın ölümüne dek evlenmeden,
ne Uaş belası kesilirdin o zaman,
ne de yüz karası olurdun başkalarına.

Hektar, Helcne'ye karşı uygarca ve centilmence davranır. Öbür Troya'lılar gibi o da kadını ayıplamaz, suçlamaz, güzel kıydın da onu herkesten çok sayar ve sever. Paris'i savaşa çağırarak içh şehre geldiğinde Helene onu alıkoymak ister, onunla dertleşmeye can atm, ama Hektor güzel kadının uzattığı iskemleye oturmaz, bir an önce karısını ve çocuğunu bulmaya gider, çünkü girişeceği savaştan bir daha dönüp dönmeyeceğini bilmez.²⁵

Ah kaynım benim,
dayanılmaz kötülükler yapmış bir köpeğim ben.
Anamın beni doğurduğu gün, keşke,
bir korkunç kasırğa gelseydi,
alsaydı beni, bir dağın tepesine atsaydı,
ya da bıraksaydı uçuldayan denizin içine ...
Gel, kayıncığın, otur şu iskemleye,
biliyorum, derdin en büyüğü senin başında ...

Büyük Hektor karşılık verdi, dedi ki:

Oturma beni, Helene,
beni çok sevsen de dinlemem seni,
Troya'lılara yardım etmek istiyor yüreğim.

²⁵ İlyada VI, 344 vd

Onlar benim ye : :ıgı: " ır mısLır ..
 Ben gidip görec(:ğim e-\dk{ ır-} :
 Sevgili karımı g:rect: · im, y; -ımlı; iir :On ını,
 :lir daha da ya dö:erim, T ·· dönmem.
 Akha'forın eliyle tanrılar bclD yok ederler beni.

Bı öiüm dü ünccsi br an cılsun ıı:ıı-ur\;1 zıklındzın çık-maz. Troya'nın ışığı, hcdkır'ın gözbebeği bu kahrcmızın kade-ııyle pençeleşir durur, ölümünün yakın olduğunu bilir. Tanrı-lara güvenmenin de ne kadar yersiz olduğunu sezer, nitekim onu yalnız Apollon korur, ama Zeus'un b'cyruğ11yla o da ka-derine bırakmak zorundadır Hektor'u, öbür tanrılarsa pis pis düzenlerle Hcktor'u aldatmızıkta yarırlar adeta. Ama bu konuyu Hcktor'un kahramanlığını inceleyeceğimiz bölüme buakalın.

3. KAHRAMAN HEKTOR

Ne kadar nankör bir görevi vardır Hektor'un Troya sava-şında! Ordulara yön vermek, güven aşılınak hep ona düşer. Karar onun, sorunluluk ve yükümlülük hep onun omuzla-rındadır, buna karşılık da durmadan eleştiriye uğrar, herkesi dinlemek, yatıştırmak, avutmak, savaş ortaklarını hoş tutmak, güvendirmemek onun tek başına görevidir. Oysa kendisi için savaşmaz Hektar, bir çapkın oğlanın soyunun ve kentinin başına getirdiği belayı savmak için döğüşür, bu belayı sava-mayacağını, bütün soyuyla birlikte canım kentinin de yok olacağını bile bile. Buna rağmen yine de yiğitçe dövüşür Hektor. Yiğitliği Akhilleus'un bireyci, bencil, inatçı yiğitliğin-den ne kadar üstün, ne kadar bilinçli ve insancadır!

Hektor'un kahramanlık dramı Sarpedon'un ölümünden sonra başlar asıl. Patroklos, Akhilleus'un silahlarını kuşanıp da ölüm saçmaya başlayınca, Hektor başına gelecekleri anlar, savaşa atılsın mı atılmasın mı diye ikirciklidir, bir an arabasına binip kaçmaya bile koyulur. O zaman da ortaklarının en ağır ve insafsız eleştirilerine uğrar. Likyahların önderi Glaukos, Patroklos ile Sarpedon arasındaki savaşta Hektor Sarpedon'un öldürülmesini önleyemedi diye onu kınar, Troyalıları küçük düşürür ve ortaklarının artık bırakıp gitmeye hazır olduklarını bildirir.²⁶

Bu sözler üzerine Hektor savaşa döner, Patroklos'u öldürür, korkunç bir boğuşma içinde onun ölüsünü kaçırmak, silahlarını soyamak ve kendisi kuşandıktan sonra Akhilleus'un karşısına çıkmak yürekliliğini gösterir. Oysa bu savaş başka türlü bir savaştır. Akhilleus tanrı Hephaistos'un kendisine yaptığı yeni silahlarla Orion yıldızı gibi alev alev ışınlar saçarak ilerlemektedir düşmanına karşı. Ve Hektor'u biraz önce ağır yergilerle kınayan savaş ortakları, yardımcıları, kardeşleri, Troyalı savaşçıların hepsi çil yavrusu gibi dağılmış, hepsi sığınmışlardır Troya surlarının içine²⁷:

**Bir Hektor duruyordu olduğu yerde,
uğursuz bir kader mıhlamıştı onu
İlion'un dışında Batı kapılarının önüne.**

Surların üstünde ihtiyar Priamos, perişan Hekabe boşuna yalvarır dururlar bu kez Hektor'a ölüme meydan okumaması, canını kurtarması için. Ama ses çıkmaz artık Hektor'dan, ken-

²⁶İlyada XVII, 140 vd.

²⁷İlyada XXII, 5 vd.

di içinde yapmaktadır artık tartışmayı, hesaplaşmayı. Ve en azından iki bin yıl sonra doğacak olan roman türünün belli başlı bir ögesine örnek olacak monoloğuna şöyle başlar Hektor²⁸:

"Yazık bana, girersem surların içine,
 ilkin Pulydamas yağdırır ayıbı başıma,
 tanrısız Akhilleus'un baş kaldırdığı o uğursuz gece
 buyurmuştu bana, Troyahlan şehrin içine al demişti,
 dinlememiştin onu, dinleseydim keşke.
 Çılgınlık ettim de ne oldu, yok ettim halkımı,
 Troya'nın erkeklerinden, kadınlarından utanıyordum.
 Benden değersiz biri bir gün ya derse ki:
 Gücüne çok güvendi Hektor, kıydı halkına.
 Çok daha iyi olur karşı durmak Akhilleus'a,
 ya öldürüp onu dönerim geri,
 ya da onun elinde şarla ölürüm şehrin önünde.
 Yoksa göbekli kalkanımı, güçlü tolgamı bırakıp bir yana,
 kargımı da duvara dayayıp,
 dosdoğru çıksam nı kusursuz Akhilleus'un önüne,
 söz versem, desem ki geri vereceğiz
 Helene'yi de, tekmi mallarını da,
 vereceğiz, koca karınlı gemileriyle
 Aleksandros'un Troya'ya getirdiği her şeyi.
 - Bunlar kavgamızın başı değil mi? -
 Alın diyeceğim, götürün bunlar Atreus oğullarına.
 Bir de desem ki paylaşalım hepsini
 bu şehirde nemiz var, nemiz yok.

Ant çeceğim, desem, Troya'lı ihtiyarlara,
 desem saklamayacaklar şehirde hiçbir şeyi,
 ikiye bölecekler, desem, bütün malı mülkü.
 Ama yüreğim ne diye oyalanır böyle şeylerle?
 Ona karşı olduğum gibi gidersem,
 bakalım acıyacak mı bana, saygı gösterecek mi?
 Silahsız gidersem böyle çırlıçıplak,
 bir kadın gibi öldürebilir beni o
 Böyle enine boyuna düşünmek de ne.
 En iyisi tez elden paylaşmak kozumuzu.
 Bakalım Olympos'lu kime bağışlar ünü."-

Hektor böyle düşünürken Akhilleus yaklaşır. Onu görünce bir titremedir alır Hektor'u, başlar koşmaya. İlyada'nın en ünlü sahnelerinden biri de açılır gözümüzün önüne: Hektor önde, Akhilleus arkada üç kez dolaşırlar Troya şehrini, binlerce korkulu göz önünde oluşan bir ölüm kalım yarışı. O sırada İda dağının tepesinde tanrılar dernek kurmuş, gözlerler ve tartışırlar olayı. Zeus altın terazisini kırılır, bir kefesine Hektor'un, bir kefesine Akhilleus'un ölümünü kopr, kaldırır t'fraziyi bak ırız ki Hektor'un kurası ağır basıyor. Hektar ölecektir. Tanrılar işte o anda el çekerler Hektor'dan, yalnız Athena Hektor'un kardeşi Deiphobos'un kılığına girerek yiğide yanaşır, kendisini destekleyecekmiş gibi yapar. Hektar inanır, karşı durur düşmana, ama bir anlaşma yzıpılmzısmı ister ki kim öldürecekse, ölenin bedenini geri versin yak1nlarına. Hakka, yasaya, insan saygısına güveni vardır Hektor'un son demine dek. Oysa nerede Akhilleus, yanaş1laz hiçbir an-

\aşmaya. Arslan gibi saldırır, Hektar Deiphobos'u çağırır, bakar ki yok, anlar aldatıldığını²⁹

Kaderim beni kısıkvrak bağladı işte
Gene de kıyasıya dövüşmek düşer bana,
bir yiğitlik göstereyim de öyle öleyim,
duysun gelecekteki insanlar bile.

Can verirken bir daha yalvarır Hektor Akhilleus' a ölüsünü Troyalılara geri versin diye. Ama Akhilleus'un ret cevabıyla karşılaşır.

Hektor'un son sözü de şudur:

"Senin ne olduğun yüzünden belli,
demirden bir yüreğin var göğsünde.
Ama uyanık ol, uğramayasın tanrı 15netine,
yiğit de olsan, Paris'le Apollon bir gün seni,
öldürecekler Batı kapılarının önünde."
Söyler söylemez Hektor bu sözleri,
her şeye son veren ölüm kapladı bedenimi.
Uçtu canı gövdesinden, yollandı Hades'e,
gücünden, gençliğinden koptu kaderine ağlaya ağlaya.

Akhilleus'un Hektor'un ölüsüne ve seyirci kalan bahtsız Troya şehrine yaptığı işkence dillere destan olmuştur: Hektor'u arabasına bağlar, yedi kez dolaştırır Troya şehrinin çevresinde, toz toprak içinde. Bu korkunç manzaraya tanrılar

bile dayanamaz, Apollon, Afrodit yağlar sürerler bedenine, gece gündüz bekçilik ederler ölüsüne, sonunda Priamos'un elinden tutarak götürürler Akhilleus'a, azgın yiğit de geri verir ölüyü babasına.

Hektor'a yakılan ağıtlar ve Hektor'un cenaze töreniyle kapanır İlyada. Dinleyin bakın, Boğazlara karşı yükselen Anadolu kalesine nasıl gömmüşler Anadolu'nun bu ilk özgürlük kahramanını³⁰:

Dokuz gün odun taşıdılar yığın yığın.
 Ölümlülere parlak şafak sökünce onuncu gün,
 gözyaşı içinde göturdüler Hektöeun ölüsünü,
 koydular yığınların tepesine, verdiler ateşe.
 Gül parmaklı şafak sabah erken parlayınca,
 ünlü Hektor'un ölüsü çevresinde toplandı bütün halk.
 Hepsi geldi bir araya, topluluk kuruldu,
 parıldayan şarapla söndürdüler odun yığını, söndürdüler ateş gücünün sardığı her şeyi,
 sonra topladı kardeşleri, dostları ak kemikleri,
 hepsinin yanaklarından iri yaşlar dökülüyordu.
 Kemikleri alıp kodular bir altın kutuya,
 erguvan rengi yumuşak örtülerle sardılar kutuyu.
 Sarar sarmaz indirdiler derin bir çukura,
 gözcüler diktiler çepeçevre, dört bir yana,
 mezar bitmeden Akha'lar saldırmazın diye.
 Bir mezar tümseği olunca toprak kabara kabara,
 gerisin geri döndü hepsi şehre,
 toplanıp bir güzel kutladılar çok ünlü şöleni.

³⁰ İlyada XXIV, 784 vd.

**Zeus oğlu kral Priamos'un sarayında.
İşte böyle yapıldı atları iyi süren
Hektor'un cenaze töreni.**

YEDİNCİ BÖLÜM

TROYA SAVAŞLARI VE TROYANIN ÇÖKÜŞÜ

Yakın zamanlara kadar, VI. Troya yerleşmesinin savaşılar sahne olan kent olduğu zannediliyordu. Halbuki, yapılan arkeolojik kazılar neticesinde, bu düşüncenin yanlış olduğu anlaşıldı. Çünkü, sözü edilen kentin, bir istila sonucunda yakılıp yıkıldığına dair hiçbir delil yoktu. Bu nedenle, VI. Şehrin bir istila neticesinde değil, fakat bir deprem sonucunda yıkıldığı anlaşıldı.¹

Bugün ise, Troya VI'nın hemen üzerine kurulmuş olan Troya VIIa'nın destanlara konu olan Troya şehri olduğu, hemen hemen herkes tarafından kabul edilmiştir.² Çünkü VII a şehrinin üzerinde bulunan kalın bir kül tabakası, şehrin bir yangın neticesinde tahrip edildiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Fakat hemen belirtelim ki, VIIa şehrinde oturanlarla VI. şehirde oturanlar aynı kimseler olmalıydı. Çünkü, Troya VI'nın karakteristiği olan gri renkli Minyan keramikleri, Troya VIIa zamanında da mevcudiyetini sürdürmüştür. Troya kazıları neticesinde ortaya çıkan muhtelif eserlerin tümü tetkik edilmiş ve VI. Troya'nın en son aşamasını oluşturan VIIa tabakasından çıkan eserlerle Troya VIIa'dan çıkan eserlerin birbirlerine çok yakın benzerlikler gösterdiği ve bu nedenle onların kesin olarak birbirinden ayırt edilemeyeceği görülmüştür.³ Böylece Troya VI ve Troya VIIa şehirleri arasında kültürel bakımdan hiçbir kopukluk olmadığı anlaşılmıştır.

¹C. Blegen, Troy and the Trojans, London 1963, s. 144

²A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 83

³C. Blegen, a.g.e. s. 156

Savaşlara sahne olan Troya Ylia şehri hakkında verdiğimiz **bu özet bilgiden sonra, artık Troya Savaşlarının anlatımına** geçebiliriz.

Daha önceki bölümlerde de defalarca vurguladığımız gibi, Troya Savaşları, dünya tarihinde Doğu ile Batı'nın ilk büyük kışmasıdır. Troya Savaşları aynı zamanda dünya tarihinin ilk Boğazlar savaşıdır.

Troya savaşlarını bütün ayrıntıları ile gözler önüne seren Horneros, bu büyük mücadelenin nedenini bir kadın kaçırma olayına dayandırmaktadır. Horneros'a göre, Troya kralı Priamos'un yakışıklı ve çapkın oğlu Aleksandros - Paris, konuk gittiği Yunanistan'da Aka beylerinden Sparta kralı **Mene1aos'un güzel karısı He1ene'yi kaçırmış, bunun üzerine** karısı kaçırılan Sparta kralı, ağabeyisi ve Mykenai kralı **Agamernnon'dan yardım etmesini rica etmiştir. Mykenai ken-** ti, o çağda, Yunanistan'daki en zengin ve en görkemli kenttir. Mykenai kralı Agarnemnon da Aka beylerinin en güçlüsüdür. Bir başka ifadeyle Agamernnon'un diğer Aka beyleri üzerindeki siyasal gücü, ekonomik gücünden kaynaklanmaktadır.

Troya Savaşlarının cereyan ettiği MÖ. 13. yüzyılın ikinci yansında Yuninastan'daki siyasal duruma kısaca göz atacak olursak, şöyle bir tabloyla karşılaşırız: Coğrafi engeller yüzünden, daha önceki dönemlerde olduğu gibi söz konusu savaşların yaşandığı dönemde de Yunanistan'da merkezi anlamda büyük bir devlet yoktur. Hemen hemen her şehirde bir krallık vardır. Bu krallar zaman zaman birbirleriyle mücadele etseler de, dıştan gelen tehlikelere karşı içlerindeki en güçlü kralın liderliği altında birleşebiliyorlardı. Ya da Troya Savaşı örneğinde olduğu gibi hepsini ilgilendiren bir mesele söz ko-

nusu olduğu zaman, dış ülkelere karşı sefer etmekten de çekinmiyorlardı.

Dernek oluyor ki, İlyada'da anlatılan bu siyasal yapı, aslında feodal bir düzendir. Diğerlerinden daha kudretli bir feodal beyin başkanlığında çeşitli kudretteki feodal beylerin ortak bir askeri sefer amacıyla gevşek bir federasyon oluşturdıkları anlaşılmaktadır. Bununla beraber federasyonun başkanı gözüken feodal beyin, diğer beyleri bu sefere katılmaya zorladığı da gözlerden kaçmıyor. Fakat hemen belirtelim ki, bu feodal beyin diğer feodal beyler üzerindeki kudreti, otoriter bir kral kudreti değildir. Çünkü bazı güçlü beyler sık sık kendisine kafa tutarlar.

Diğer feodal beylere de zaman zaman **"kral"** dense de **"Bazileus"** unvanı daha çok federasyonun başkanı Agamemnon için kullanılır. Bu zatın elinde bir asa vardır. *Bu* asa, onun toplumu yönetme hakkını sembolize eder. Bu asayı **Zeus onun dedelerine vermiş, dedelerinden de kendisine miras kalmıştır.** Kral, sürü, altın ve asker sayısı bakımından feodal beylerin en zenginidir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, onun siyasal kudreti, büyük ölçüde ekonomik gücüne dayanır. Öteki feodal beyler, savaşta askerleriyle birlikte kralın ordusuna katılmak zorundadırlar. Savaşların sonucunu askerlerden çok, bu asil feodal beylerin kişisel kahramanlıklarının belirlediği anlatılır. Kraldan biraz daha aşağı statüde olan bu feodal beyler, ganimette birbirlerine eşit pay alırlar. Hepsinin kendi gemileri vardır. ülkelerinde geniş toprakların sahibi olarak gözükürler. Bu topraklarda onlar köleler ve ücretli işçiler çalıştırırlar. **Ama kendileri de çift sürer, at tımar eder, kendi evlerini yaparlar.**

Kumandanlar Konseyi diyebileceğimiz askeri bir kurum, kendi birliklerinin komutanları olan asil feodal beylerden kurulur. Bu konseyi, kral ya da herhangi bir feodal bey, toplantıya çağırabilir. Konseyde, kudretli feodal beylerden çok, akıllı, yaşlı ve tecrübeli beylerin saygıdeğer olduğu görülür. Oldukça geniş bir konuşma özgürlüğü vardır. Ancak son karar, krala aittir. Bu da, konseyin yalnızca bir danışma kurulu olduğunu gösterir. Konsey, barış zamanındaki asiller kurulunun, seferdeki hali olmalıdır.

MÖ. 13. yüzyıl Yunanistan'ın siyasal yapısı hakkında verdiğimiz bu önbilgiden sonra, biz tekrar konumuza dönelim. Evli bir kadın olan Helene'nin Troya kralının oğlu tarafından kaçırılmasını bir namus meselesi haline getiren Aka beyleri, Mykenai kralı Agamemnon'un liderliği altında büyük bir filo ile Troya önlerine gelmişler ve Troyalılara savaş ilan etmişlerdi. Acaba Helene'nin namusu bütün Yunan kentlerini niçin böylesine alakadar ediyordu? Bu sorunun cevabını vermek, son derece kolaydır. Çünkü daha önceki bölümden hatırlanacağı üzere, Helene ile evlenmek isteyen otuzyedi talip, bu güzel kadının kocasını kendisinin seçmesine rıza göstermişler ve Helene ile evlenme mutluluğuna erişemeyecek olan otuzaltı talip Helene ve kocasına söz vermişlerdir ki, Helene'nin başına herhangi bir şey gelirse hepsi de yardıma koşacaklardı. İşte şimdi verilen sözü yerine getirmenin zamanı gelmişti.

Mykenai kralı Agamemnon'un komutasında Troya önlerine gelen Akalar'ın bu savaşa kaçar tane gemiyle iştirak ettikleri İlyada II'deki Gemiler Kataloğunda tüm ayrıntılarıyla ve-

ilmektedir.⁴ Buna göre, Akaların ayrıntılı gemi listesi aşağıdaki gibidir:

Boiotia'lılar	50 gemi
Phokis'liler	30 gemi
Lilaia'lılar	40 gemi
Lokris'liler	40 gemi
Abant'lar	40 gemi
Atina'lılar	50 gemi
Salamis'liler	12 gemi
Mykenai'liler	100 gemi
Tiryns'liler	80 gemi
Sparta'lılar	60 gemi
Pylos'lular	90 gemi
Arkadia'lılar	60 gemi
Elis'liler	40 gemi
Ekhinai adalarında oturanlar	40 gemi
İthake adası	12 gemi
Aitolia'lılar	40 gemi
Girit'liler	80 gemi
Rodos'lular	9 gemi
Syme'den gelenler	3 gemi
Argos'lular	50 gemi
Nisyros, Krapathos ve Kasos'lular	30 gemi
Phylake'liler	40 gemi
Pherai'lılar	11 gemi
Methone'liler	20 gemi
Trikke'liler	30 gemi
Titanos'lular	40 gemi

⁴ Hyada, II, 490-760

Argissa'da oturanlar	40 gemi
Kyphos'lular	22 gemi
Magnet'ler	40 gemi

Akalar ve müttefiklerinin toplam gemi sayısı tamı tamına 1199'dur. Bir başka ifade ile Akalar bu savaşa yaklaşık 1200 gemiden oluşan büyük bir filo ile katılmışlardı. Bu filoya en çok gemi veren kişi şüphesiz Mykenai kralı Agamemnon'dur. Liste'den de görüleceği üzere Agamemnon'un krallık ettiği Mykenai kenti bu büyük mücadeleye 100 gemiyle katılmıştır. Üstelik Agamemnon, Arkadialılar'a da ödünç olarak 60 gemi vermiştir. Demek ki, aslında Agamemnon'un 160 gemilik bir askeri gücü vardır. Bu güç, diğer beylerin hiç birinde yoktur. Agamemnon'dan sonra en çok gemi veren kral, Pylos kralı Nestor'dur ve o bu mücadeleye 90 gemi ile katılmıştır. Halbuki karısı kaçırılan Sparta kralı Menelaos'un bu filoya katkısı sadece 60 gemiden ibarettir. İlyada destanının başrol oyuncularından biri olan yiğitler yiğidi Akhilleus'un toplam gemi sayısı ise 50'den ibarettir. Aka beylerinin en dirayetlilerinden biri olan cin fikirli kurnaz Odysseus'un memleketi olan İthake adasının vermiş olduğu gemi sayısı ise yalnızca 12'dir.

Bütün bunlar bize gösteriyor ki, Aka beylerinin her biri kendi güçlerine göre bu filoya gemi temin etmişlerdi. Fakat her ne olursa olsun, Agamemnon, bu birliğin gerçek lideri idi ve o, "primus inter pares" yani "eşitler içinde birinci" idi. Bazı beyler, arada sırada Agamemnon'a kafa tutmaya kalkışsalar da, en sonunda onun büyüklüğünü kabullenmek zorunda kalıyorlardı. Nitekim, Agamemnon ile Akhillcus arasında

geçen aşağıdaki diyalog bunu en iyi şekilde gözler önüne sermektedir:⁵

Şöyle bir yan baktı ayağı tez Akhilleus, dedi ki:
 "Seni gidi edepsiz, çıkarına düşkün yürek!
 Senin sözlerini bir Akhanın nasıl kaldırır içi,
 savaşa nasıl gider o, nasıl dövüşür erkekçe?
 Kargı salan Troya'lılarla savaşa gelmiş değilim ben,
 hiçbir şey yapmadılar, dokunmadılar bana onlar;
 ne sığırlarımı çaldılar, ne atlarımı götürdüler,
 ne de bereketli Phthie'de ekinlerimi çiğnediler.
 Gölge veren dağlar var aramızda, uğuldayan deniz var.
 Geldik buraya, utanmaz herif, senin ardından,
 tek gönlün olsun diye senin, köpek suratlı,
 tek Menelaos'la sen, Troya'lıların sırtından ün alasınız diye.
 Ama hiç de umurumda değil bu.
 Gelmiş gözdağı veriyorsun, alasın diye payımı,
 bana Akha oğullan verdiydi onu, bunca sıkıntılara karşı.
 Bakımlı, zengin bir ilini Troya'lıların
 talan ettiklerinde Akhalar
 senin payın kadar bir pay almadım ben.
 Oysa kıyasıya savaşta benim kollarım görür en büyük işi,
 ama bölüşmede payın en okkalısı sana gider,
 benimse savaşta canım çıkar,
 küçük bir şeyle gene de hoşnut dönerim gemilerime.
 Şimdi artık benim için en iyisi
 kıvrık burunlu gemilerimle Phthie'ye, eve dönmek.
 Hem onur payımdan olayım, hem de burada kalayım ha,

⁵ İlyada, I, 150-187

mal mülk sahibi edeyim diye seni?"

Erlerin kralı Agamemnon karşılık verdi, dedi ki:

"Canın öyle istiyorsa, yalvarmam, buyur git,
çok adam var benim yanımda beni sayan,
akıllı Zeus işte en başta.

Hep kavga dövüş, savaş işin gücün,
en iğrendiğim sensin Zeus'un beslediği krallar içinde.
Çok güçlüsün ama, bil ki tanrı verdi sana bu gücü.

Durma, gemilerinle, yoldaşlarınla git evine,
var git Myrmidon'ların başına geç.

Ne sen umurumdasın, ne de öfken umurumda.

Ama şunu da kafana ko iyicene:

Phoibos Apollon istiyorsa Kh_{ry}ses'i ille de,
şu gemimle, yoldaşlarımla göndereceğim onu.

Ama barakandan alacağım kendim gelip
senin onur payını, güzel yanaklı Briseis'i.

Senden ne güçlü olduğumu o zaman anla gör.

Korksun boy ölçüşmekten, ibret alsın

kim benimle eşit görmek isterse kendini."

Yaklaşık 1200 gemiden oluşan Aka ittifakı içerisinde Rodos ve Girit gibi Akdeniz adalarından da gelenler vardır ki, bu bize Akalar'ın sadece kıt'a karası Yunanistan'da değil, tüm Ege ve Akdeniz adalarında da egemen olduklarını gösterir.

Homeros'un İlyada'sında Akalar hakkında verilen bilgi kadar geniş olmasa da Troyalılar ve müttefikleri hakkında da bir şeyler anlatır.⁶

Buna göre Troyalılara Priamos'un büyük oğlu oynak tolgalı Hektar komuta eder. Dardanaie'lilerin başında Troyalı bir prens olan Aineias⁷ bulunmaktadır. Troyalıları ile müttefiklerini bir liste halinde gösterecek olursak, aşağıdaki tablo ortaya çıkar:

- 1 Troya'lılar
- 2 Dardaie'liler
- 3 Zeleia'lılar
- 4 Apaisos'lular
- 5 Sestos'lular
- 6 Abydos'lular
- 7 Pelasglar
- 8 Larissa'lılar
- 9 Kikonlar
- 10 Trakya'lılar
- 11 Paion'lar
- 12 Paphlagonia'l' 'ar
- 13 Alizon'lar
- 14 Mysia'lılar
- 15 Frigya'lılar
- 16 Maionia'lılar
- 17 Karia'lılar
- 18 Likya'lılar

Troya ittifakına katılan yukarıdaki 18 kavim isminden 1., 2., 3., 5. ve 6. sırada yer alan Troyalılar, Dardanaie'liler, Zeleia'lılar, Sestoslu'lar ve Abydos'lular Çanakkale bölgesinde

⁷ Aineias, Troya'nın çöküşünden sonra Anadolu'dan İtalya'ya göç edecek ve orada Roma şehrine temel olacak yeni bir yurt kuracaktır. Üstelik bu kişi, klasik Latin şairlerinin en büyüğü olan Vergilius'un "Aeneas" adlı destanının da baş kahramanıdır.

•turmakta •lup, birbirleriyle akrabadırlar. Bir başka ifadeyle, adı geçenler, Troya bölgesi kentlerinin sakinleridir. 4. sırada yer alan Apais•s'lular, Hitit metinlerinde de adları geçen Apaşalılar (Efes•s'lular)dır. Bugünkü Efes kentinden gelinişlerdir. 7. sırada yer alan Pelasglara gelince; bu kavim Mü. 3. Binyıl Ege kavimlerinden biri •lup, büyük çoğunluğu MÖ. 3. Binyılın •rtalarında diğer Ege kavimlerinden Karlar ve Lelegler'le birlikte kıta karası Yunanistan'a göç etmişler ve Akalar adını verdiğimiz kavmin oluşumunda da rol •ynamışlardır. Anlaşıldığı kadarıyla •nların bir kısmı Akalar'ın oluşumunda pay sahibi •lurken diğer bir kısmı Anadol•lu'yu terk etmemiştir. Anadol•lu'da kalan Pelasglar Troya savaşlarında, bir Anadol•lu kavmi •larak Troya'lıların yanında yer almışlardır. 8. sıradaki Larissa'lılar, İzmir'in kuzeyinde Larissa kentinden gelmişlerdi. 9. sırada yer alan Kik•nlar ile 10. sırada yer alan Trakyalılar, bu ittifakın yabancı üyeleri idiler ve her ikisi de Trakya'dan gelmişlerdi. 11. sıradaki Pai•nlar ise bir Kuzey Maked•nya ulusu idiler. 12. sıradaki Pahplagonialılar, büyük bir ihtimalle Hitit metinlerinden tanıdığımız Palalar •lmalıdır. Onların yurdu bugünkü Batı Karadeniz Bölgesinde Kastam•nu ve Sin•p civarı idi. 13. sıradaki Aliz•nlar'a gelince; •nların Bithynialı' bir kavim •ldukları sanılmaktadır. 14. sıradaki Mysia'lılar ise Troya iliyle Lidya bölgesi arasında uzanan topraklarda •turuyorlardı. 15. sıradaki Frigyalılar da tıpkı Kik•nlar, Trakyalılar ve Pai•n'lar gibi dışarıdan gelmişlerdi. Her•dotos', Friglerin Anadol•lu'ya gelmeden önce Maked•nya'da •turduklarını ve •rada iken adlarının Brigler •lduğunu söylemektedir. Öyle sanıyoruz ki, Frigler'in Anadol•lu'ya ilk

sBithynia, bugünkü İzmit ve Sakarya bölgesine tekabül etmektedir.

9Herodotos, VII, 73

gelişleri Troya Savaşları vesilesiyle olmuş, Ege Göçlerinden sonra ise Anadolu'ya tamamen yerleşmişlerdi. 16. sırada yer alan Maionialılar da yine Ege bölgesinin dönemdeki önemli kentlerinden biri olan Maonia'dan gelmişlerdi. 17. sıradaki Karialıların memleketi ise bugünkü Muğla ve civarına tekabül etmekte olup, Hitit metinlerinde bu bölge Harriyati ve Zippaşa memleketleri adıyla anılıyordu. 18. sırada bulunan Likyalıların memleketi ise Antalya Körfezi ile Fethiye Körfezi arasındaki topraklar olup, Hitit metinlerinde bu bölgeye Lukka memleketi adı verilmişti.

Görülüyor ki, Troyalıların yanında Akalara karşı mücadele veren Anadolu kavimlerin her biri farklı bir bölgeden gelmişti. Çanakkale bölgesinden gelenler çoğunluğu teşkil etmekle birlikte, Ege bölgesinden, Batı Karadenizden ve hatta Akdeniz bölgesinden gelen kavimlerin bu büyük mücadeleye yaptıkları katkıyı inkar etmemek gerekir. Özellikle Likyalılar, önderleri olan Sarpedon ve Glaukos komutasında Akalara karşı büyük başarılar göstermişlerdir.

Her iki tarafın müttefiklerini ana hatlarıyla da olsa tanıtmaya çalıştık. Biz şimdi tekrar Troya savaşlarının nedenlerine dönelim.

Acaba Troya Savaşları, Homeros'un ileri sürdüğü gibi bir kadın kaçırma olayı yüzünden mi çıkmıştı? Yoksa bu savaşın patlak vermesine yol açan başka nedenler mi vardı?

Şurasını unutmamak lazımdır ki, her savaşın iki nedeni vardır:

1. Görünürdeki neden
2. Gerçek neden

Görünürdeki neden olayı başlatır, gerçek neden ise olayın esasını oluşturur. İşte, destanlarda anlatılan Sparta kralı

Menelaos'un güzel karısı Helene'nin kaçırılması olayı da bu savaşın görünürdeki nedeni olmalıydı.¹⁰

Savaşın gerçek nedeni ise tamamen ekonomikti. Çünkü, Yunanistan'ın coğrafi şartlarının zorlaması neticesinde daha MÖ. 2. Binyıl başlarından itibaren denizin nimetlerinden yararlanmak zorunda kalan Akalar, özellikle MÖ 16. yüzyıldan itibaren Doğu Akdeniz memleketleri ile yoğun bir ticari ilişki içerisine girmişlerdi. Önceleri Girit medeniyetinin etkisi altında kalan ve MÖ. 1400 yıllarına kadar Girit'teki Minos Krallığı'nın siyasal egemenliğine boyun eğen Akalar, bu tarihten itibaren hem Girit'in hem de Akdeniz sularının gerçek hakimi oldular. İşte bu yüzdendir ki, MÖ. 1400 - 1250 yılları arasındaki dönem, Akad medeniyetinin en parlak çağı olmuştur. Çünkü bu dönemde Akalar, üretmiş oldukları zeytinyağı ve şarabı, son derece güzel bir şekilde imal edilmiş olan Myken kapları içerisinde Kıbrıs, Ugarit, Alalakh, Rodos ve Mısır gibi memleketlere ihraç etmekte idiler. Akalar, bu yoğun ticari ilişkiler neticesinde çok zengin olmuşlardı.

Ancak, MÖ. 13. yüzyılın ortalarından itibaren, Akdeniz'deki Aka ticareti sekteye uğramaya başladı. Çünkü, Anadolu'daki Hitit İmparatorluğu'nun IV. Tuthalya döneminde (MÖ. 1250 - 1220) yer yer parçalanmaya başlaması ve Hititlere bağlı pek çok kavmin isyan ederek bağımsızlıklarına kavuşması¹² Akdeniz'de korsanların türemesine yol açmıştı. Bu korsanların ortaya çıkması yüzünden, Akalı tüccarlar artık

Dr. E. Uluış, "Aka Medeniye nin Doğuşu, Gelişmesi ve Çöküşü", E.Ü. E.F. Tarih İncelemeleri Dergisi, X, İzmir 1995, s. 51

İl Batı Ana olu sa ille n deki Ahhiyava etkinliği iyice artmış, güneyde İse rzava bcyıklen surekh isyan halindedirler. Kuzey Anadolu'daki Gaşkalar ise devamlı surette Hitit krallarını uğraştırmakta idiler.

^{12D} enys Page, *History and the Homeric Iliad*, Los Angeles, 1959, s. 110

Akdeniz'de güvenli bir şekilde dolaşamıyorlardı. Akaların deniz ticareti dışında başka bir geçim kaynakları da yoktu. Bu şartlar altında onların yapabileceği tek şey, hiç değilse Karadeniz sahillerinde yeni pazarlar elde etmektir. Başka bir tabirle, henüz daha bakir bir vaziyette olan Karadeniz kıyıları, Akalar tarafından Kolonize edilecekti. Fakat bunu gerçekleştirebilmek için onların, Çanakkale ve İstanbul Boğazlarını geçmeleri gerekiyordu. Geçmeleri gereken ilk boğaz Çanakkale Boğazı (Hellespontos) idi ve bu boğazın kontrolü de Troyalılar'ın elinde idi. Yine mahreçler elde edebilmek için tek çare Troyalıları buradan atmaktır. İşte Troya Savaşlarının gerçek nedeni bu olmalıdır.

Daha öncede ifade ettiğimiz gibi, Doğu ve Batı dünyalarını ilk kez karşı karşıya getiren Troya Savaşlarını, "Eskiçağ'ın Birinci Dünya Savaşı" olarak kabul edebiliriz.¹³ Çünkü, daha önceki sayfalarda verdiğimiz kavimler listesinden de anlaşılacağı üzere, iki tarafın da birçok müttefikleri vardır. İlyada II'deki Gemiler Kataloğu'nda, Troya'ya hücum eden Akalı müttefiklerin bu savaşa kaçır gemiyle iştirak ettikleri ve başlarında hangi liderlerin bulunduğu uzun uzun anlatılır.¹⁴ İlyada il'de Troyalıların müttefikleri hakkında da bilgi verilmiştir. Ancak, Akalı müttefikler hakkında verilen bilgiler daha ayrıntılıdır.

Akalarla Troyalılar arasında cereyan eden Troya Savaşlarının yaklaşık on yıl sürdüğü anlaşılmaktadır. Çünkü Homeros, İlyada adlı eserinde savaşın onuncu yılını ve hatta bu büyük

B. E. Memiş, "Eskiçağ'ın Birinci Dünya Savaşı ile Yeniçağ'ın Birinci Dünya Savaşı'nda Boğazlar'ın Oynadığı Rol ve Türkiye", Askeri Tarih Bülteni, Sayı 22, Şubat 1987, s. 94

"İlyada, II, 490-760

mücadelenin son 51 gününü anlatmaktadır. Hektor'la Akhilleus arasında geçen ve Hektor'un ölümüyle sona eren çarpışmanın ardından Akalar sağlam Troya surlarını aşamayacaklarını anlayınca geri çekilme kararı almışlardır. Ancak bu çekilme kararı, tamamen bir oyundan ibarettir. Aka beylerinden cin fikirli ve kurnaz Odysseus'un planı gereğince Aka ordusu Troya önüne kurduğu kampı kaldıracak ve gemilere binilip Tenedos, yani Bozcaada'nın arkasına gidilecektir. Donanma orada saklanıp bekleyecektir. Bu arada önceden yapılmış olan tahta at Troya surlarının önüne çekilip bırakılacaktır. Söz konusu tahta at içerisinde en seçkin Aka yiğitlerinden küçük bir grup vardır. Troyalılar Akaların karargahı boşalttıklarını görünce, atı tanrıça Athena'nın bir armağanı sanarak kentin içine alacaklardır. Bu yanılgının desteklenmesi için Akalar bir de casus görevlendirmişlerdir. Casus Sinon Akalarca fena halde dövüldüğünü ve kendileri Troya'dan ayrılırken yarı baygın bırakıldığını söyler. Tahta atın da tanrılara bir adak olduğunu, onun kente alınması gerektiğini vurgular. Bu görüşe iki kişi karşı çıkmaktadır: Biri Priamos'un kızlarından falcı Cassandra, öbürü Troya ileri gelenlerinden Laokoon. Laokoon ayrıca kentin Apollon tapınağında rahiptir, Cassandra gibi Apollon tapımına bağlı olmakla bilici, öngörücü sayılır, ama Cassandra gibi de geleceği önceden gördüğü halde, önerdiği önlemlerin alınmasını kimseye kabul ettiremez. Troyalılar sabah kalkıp da Akaların gittiğini görünce tahta atı kente almaya hazırlanırlar, ne var ki Laokoon buna karşı çıkar, atın karnını kargıyla yoklamış, içinin oyuk olduğu kanısına varmıştı. Troyalıları bu atı içeriye almaktan vazgeçirmeye uğraşır, başaramaz. Kent halkı atın surdan içeri alınabilmesi için duvarda bir gedik açmakla uğraşırken, bir yandan da

deniz kıyısında tanrı Poseidon'a kurban kesilmesini önerir ve bu işle Laokoon görevlendirilir. Duacı, tanrıya kocaman bir boğa kurban etmek üzeredir ki, dalgalardan olağanüstü büyüklükte iki yılan çıkar, kıyıya doğru süzülür ve kurban kesmede babalarına yardım etmekte olan Laokoon'un iki oğluna saldırır. Yılanlar çocukların gövdelerine sarılıp onları boğmak üzereyken Laokoon araya girer, oğullarını kurtarmaya çalışır, ama bu kez yılanlar onu da boğumları arasına alırlar ve üçü de tüyler ürpertici biçimde can verir. Bu korkunç olay Troya'da şöyle yorumlanmaktadır: Laokoon tahta atın kente alınmasına karşı çıktığı için tanrılardan ceza görmüştür. O arada surlardaki gedik açılmıştır, tahta at törenle kentin içine çekilir. Gece Troyalılar şölenlerle kurtuluşu kutlarlar geç vakitlere dek Şarap su gibi akar, kentte kim varsa, silahlı silahsız, sur bekçilerine varıncaya kadar herkes sarhoş olur ve sızar. Ağır bir uykuya dalmıştır Troya kenti. İşte o sırada tahta atın karnındaki kapak açılır, içinden Aka yiğitleri bir bir inerler aşağıya. Troya'nın tüm kapılarını açtıkları gibi arda burda sızmış buldukları tüm askerleri öldürürler. Aka donanması Tenedos'tan geri dönmüştür, ordu kapıların açılmasını beklemekte, surların önüne dikilmiş durmaktadır. Attan inen Aka yiğitleri kentin bütün kapılarını açınca yığınla insan dolar dalga dalga Troya'nın içine. Korkunç bir gürültü, bir inilti, uyku sersemi insanların yataklarında, kapılarında kılıçtan geçirilmeleri, koyun gibi boğazlanmaları, dere gibi akan kanlar, çoluk çocuk, kadın, ihtiyar ya öldürülüp ya da esir sürülmesi gibi sürüklenmeleri, koca kentin ateşe ve yıkıma bırakılması, daha neler neler, ne dehşet verici sahneler... Bunları Vergilius anlatır "Aeneias" adlı destanında.

Troya'nın tüm erkekleri can verir o feci katliamda, yalnız Aineias oğlunu ve babasını yanma alarak kurtulmak yolunu bulur. Onun destanı az önce sözünü ettiğimiz Vergilius'un eserine konu olmuştur. Tanna Afrodit'in oğlu olan Aineias, Troya kral-soyunun silinip yok olmasını önleyecektir: İtalya'ya gidecek ve Roma kentinin kurulmasını sağlayacaktır döller, torunları ile. Roma'nın milli destanı çıkar böylece ortaya, bu destanın özü, ülküsü şudur: Roma, İtalya'da yeni kurulmuş gelişi güzel bir kent değildir, uzak, şanlı bir geçmişi vardır, ünlü Troya'nın tanrısal soyunu da, dillere destan uygarlığını da sürdürmektedir, Troya'nın yıkımına neden olan ulus ve boylardan öç almaktadır.

Büün bunlar gösteriyor ki, hile ile de olsa Akalar, on yıl süren savaşın sonunda Troya'yı ele geçirmişler ve yakıp yıkmışlardır.

MÖ. 5. yüzyılda yaşamış olan iki büyük tarihçi, Halikarnasos'lu (Bodrum) Herodotos ve Atinalı Thukydides, eserlerinin giriş bölümünde bu olaya temas ederler: Herodotos¹⁵, onu Pers savaşlarında olduğu gibi, Doğu ve Batı'nın erken bir mücadelesi olarak yorumlarken, Thukydides¹⁶ bu savaştan Greklerin ilk birleşik dış seferi olarak bahseder.

Arkeolojik buluntulara göre, bu savaşlar MÖ. ca. 1240-1230 yılları arasında cereyan etmiştir,¹⁷

Görülüyor ki, Troya Savaşları cereyan ederken, Hitit İmparatorluğu henüz ayakta. Ancak, imparatorluğun her köşesinde isyan hareketlerinin başlamış olması yüzünden Hititler, uzun süre hakim oldukları Troya bölgesi halkına ne yazı ki,

¹⁵ Herodotos, I, 3

¹⁶ Thukydides, I, 3

¹⁷ E. Memiş, *Eskiçağ Türkiye Tarihi*, 5. Baskı, Konya 2003, s. 122

gerek ekonomik gerekse askeri bakımdan hiçbir yardımda bulunamamışlardır.

Fakat hemen belirtelim ki, Troyalılar savaşı kaybetmelerine rağmen, Aka'ların amaçlarına yine de ulaşamadıkları, yani Boğazları geçerek Karadeniz sahillerini kolonize edemedikleri görülüyor. Çünkü, çoğunluğu Ege ve Akdeniz adalarında oturan kavimlerin oluşturduğu yeni bir göç hareketi başlamıştır. Tarihte Ege Göçleri¹⁸ yada Deniz Kavimleri Göçü adıyla anılan bu kavimler hareketi, Eski Önasya ülkeleri üzerinde önemli değişimlere ve yıkımlara yol açacaktır. Troya Savaşlarında galip gelen Akalar da birden bire kendilerini bu göç hareketinin içerisinde bulacaklardır.

¹⁸ Ege Göçleri için bkz: E Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, s. 146-153

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ETRÜKS KAVMİNİN OLUŞUMUNDA TROYALILARIN ROLÜ

Eski İtalya'da Roma tarihinin seyrini iyi takibedebilmek için, öncelikle Etrüskler (Tursakalar) denilen kavmi daha yakından tanımak icabetmektedir. Çünkü Etrüskler İtalya'ya şehir kültürünü getirdikleri gibi Roma'dan çok önce İtalya'da siyasi egemenlik kurarak, yarımadanın kaderi üzerinde önemli bir rol oynamışlardır. Bütün bunlar bir yana, Etrüsk medeniyeti, Roma medeniyetinin de temellerini oluşturmuştur.¹

Hellen'lerin Tyrsenler veya Tyrrhenler, Roma'lıların da Tuscular veya Etrusclar dediği, fakat kendilerini Rasenna adıyla anan bu kavim, İtalya'ya nereden ve ne zaman gelmişti? Daha önceki dönemlere ait kaynaklarda adları geçiyor muydu? Irki kökenlerini tespit edebilmek için elimizde ne gibi deliller var?

Bu soruların cevabını verdikten sonra, adı geçen kavmin tarihini, belgelerin ışığında, ana hatlarıyla gözler önüne sermeye çalışacağız.

Hatırlanacağı üzere, yaklaşık on yıl süren Troya savaşlarını Akalar kazanmış ve Troya kentini yakıp yıkmışlardı. Fakat ne gariptir ki, bu galibiyete rağmen onlar, Troya bölgesine ve dolayısıyla Boğazlara egemen olamamışlardı. Çünkü, Troya savaşlarından hemen sonra Eski Önasya dünyasını altüst eden büyük bir göç hareketi başlamıştı. Ugarit ve Mısır vesikalarından öğrenildiğine göre, Ege göçleri denilen bu büyük göç hareketi, iki aşamada cereyan etmişti. Birinci aşama MÖ. 13.

¹E. Memiş, Eskiçağ'da Türkler, Konya 2002, s. 85

yüzyılın son çeyreğine (MÖ. 1225 - 1200) tarihlenirken, göçlerin ikinci aşaması MÖ. 12. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.² Tamamen ekonomik nedenlerle başlayan Ege Göçleri'nin birinci aşamasına katılan kavimlerin adlarını, Mısır firavunu Merneptah'ın yazdırmış olduğu Karnak 'İtâbesinden öğreniyoruz. Bu kavimler; Ekweşler³, Turşalar⁴, Rukkular⁵, Şerdanalar⁶ ve Şekeleşler'dir.⁷ Firavun Merneptah (MÖ. 1236 - 1223) Mısır kapılarına dayanan bu kavimleri mağlup etmişti. Yukarıda adları geçen kavimlerden Ekweşler Akalarla, Turşalar da Troyalılarla idantifiye edilmektedir. Yani, Troya savaşlarında karşı karşıya gelen iki kavmi, birden bire Ege Göçleri adı verilen muhacerat hareketinin içerisinde görmekteyiz.

Ege göçleri'nin ikinci aşaması hakkında bilgi veren en önemli vesika, Firavun III. Ramses'in 8. idare yılına (MÖ. 1190) tarihlenen Medinet Habu Zafer Kitabesi'dir. Söz konusu kitabede, adı geçen firavun, Ege kavimleri üzerinde mutlak bir galibiyet elde ettiğini belirtmekte, ardından da mağlup ettiği kavimlerin adlarını sıralamaktadır. Bu kavimler şunlardır: Peleştler, Turşalar, Şerdanalar, Şekeleşler, Zakkariler, Danunalar ve Yavaşlar.

² Ege Göçleri hakkında bilgi edinmek için bkz: E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 5. Baskı, Könyâ, 2003, s. 145-153

³ Ekweşler = Akalar için bkz: A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s.87

⁴ Turşalar = Etrüskler için bkz: E. Forrer, MDOG 63, 1924, s. 6; D. Page, History and the Homeric Iliad, Los Angeles 1959, s. 106; A.M. Mansel, a.g.e., s. 87

⁵ Rukkular = Hitit metinlerindeki Lukkar = Klasik çağdaki Likyalılar için bkz: G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford 1960, s. 33

⁶ Şerdanalar = Sardunyalılar için bkz: R.A.S. Macalister, The Philistines, Their History and Civilization, London 1914, s. 24; A.M. Mansel, a.g.e., s. 87

⁷ Şekeleşler = Sicilyalılar için bkz: R.A.S. Macalister, a.g.e., s. 25; A.M. Mansel, a.g.e., s. 87

Görüldüğü üzere, Troyalılar'la idantifiye edilen Turşalar, göçlerin bu ikinci aşamasına da katılmışlardır. Fakat hemen belirtelim ki III. Ramses tarafından mağlup edilen bu kavimlerin bir kısmı, Mısır kapılarına yakın yerlere, firavuna tabi olmak ve vergi ödemek şartıyla yerleştirilirken, bir kısmı da yurtlarına geri dönmüşlerdir. Yurtlarına dönmek zorunda kalan kavimlerden biri de Turşalar'dır yani Troyalılar'dır.

Bize öyle geliyor ki, Vergilius'un Aeneas adlı destanının baş kahramanı olan Troya prensi Aineias da bu göçlerin hiç olmazsa ilk aşamasına katılmış ve daha sonra yurduna dönmüştü. Fakat bir müddet sonra yakınlarıyla birlikte bir gemiye binerek İtalya'ya göç etmişti.

Bütün bunlardan biz şu sonucu çıkarıyoruz: Hitit, Mitanni ve III. Babil devletlerinin yıkılmasına neden olan Ege Göçlerine bir çok Ege ve Akdeniz kavmi iştirak etmiş olup, bunlardan biri de Turşalar'dır yani Troyalılar'dır. Ege Göçleri'nin her iki aşamasına da iştirak eden Troyalılar, bu göç hareketinden istedikleri neticeyi alamayınca çorunlu olarak yurtlarına dönmüşlerdir. Ancak onların yurtları ardı ardına iki büyük felaket⁸ yaşadığı için oturulamaz durumdaydı. Bu durumda onların kendilerine yeni bir yurt bulmaları kaçınılmaz gibi görünüyordu. İşte bu yüzdendir ki Troyalılar, bir müddet Batı Anadolu'da oturduktan sonra, deniz yoluyla İtalya'ya göç etmişlerdir.

Fakat bu göç, iki aşamada gerçekleşmiş gibi görünmektedir. Arkeolojik buluntulardan anlaşıldığına göre, bu göçlerin birinci aşaması MÖ. 10. yüzyılda, ikinci aşaması ise MÖ. 8. yüzyılda cereyan etmişti. Troyalıların İtalya kıyılarına ayak

⁸ Bu felaketlerin ilki Troya Savaşları, ikincisi de Ege Göçleri'dir.

bastıkları bu ikinci göç hareketinin cereyan ettiği sıralarda Avrasya steplerinden gelerek Kafkaslar üzerinden Doğu Anadolu'ya giren iki Türk kavmi ile karşılaşırız: Bunlar Kimmer ve İskit kavimleridir.⁹ Kimmerler, Anadolu'da Frig devletini¹⁰ yıkarak yaklaşık bir asır bu ülkede egemen olmuşlar, sonra da Lidyalılar¹¹ tarafından ortadan kaldırılmışlardır. İskitler ya da diğer adıyla Sakalar denilen Türk kavmi ise 28 yıl Doğu Anadolu'ya hükmettikten sonra¹², Kimmerler'in boşalttığı Güney Rusya'ya yerleşerek orada Büyük İskit İmparatorluğu'nu vücuda getireceklerdir. Fakat bir kısım Sakalar, Güney Rusya'ya dönmek yerine batıya doğru yürümeye devanı ederek, Anadolu'yu baştan başa geçtikten sonra deniz yoluyla İtalya'ya gelmişlerdir.

İşte Sakaların bu grubu ile daha önceden İtalya'ya göç etmiş olan Batı Anadolu'lu Troyalılar, İtalya'da karışıp kaynaşarak, bizim Etrüskler ya da Tursakalar dediğimiz kavmi meydana getirmişlerdir. Bir başka deyişle, Etrüskler adı verilen kavim, Troyalılar ile Sakaların birleşmesiyle oluşmuş yeni bir Türk topluluğudur. Dolayısıyla bu yeni kavmin kökeni hem Anadolu'ya hem de Orta Asya'ya dayanmaktadır. Onların Orta Asya kökenli olduğunu gösteren başka deliller de vardır. bunlardan biri kurt motifidir. Romulus ve Romus kardeşleri emziren dişi kurt motifi, belli ki, Etrüsklerin Orta Asya ile irtibatlı olduklarının en önemli işaretlerinden biridir. Etrüsk

⁹ İskitler hakkında bilgi edinmek için bkz: E. Memiş, İskitler Tarihi, Konya 1987; Kimmerler için bkz: M. Taner Tahran, "Eskiçağda Kimmerler Problemi", VIII. Türk Tarih Kongresi, Cilt 1, Ankara 1979, s. 355 - 369

¹⁰ Frigler hakkında bilgi edinmek için bkz: E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 5. Baskı, Konya 2003, s. 169-172

¹¹ E. Memiş, a.g.e., s. 195-197

¹² Herodotos, I, 106

krallarının asalarında yer alan kartal motifinin de Asya kökenli olduğuna şüphe yoktur. Zira çift başlı kartala tarihte ilk kez Sümerler'de rastlanmaktadır ki, bu kavim Mezopotamya'ya Orta Asya'dan gelmiştir.¹³ Sümer çivi yazısı ile yazılmış tabletlerde "imdigud" denilen çift başlı kartal, Orta Asya Türklerinden olan Göktürklerde ve daha sonraları Selçuklularda da görülmektedir ki, bütün bu kavimlerin kökeni aynı yere dayanmaktadır. Dolayısıyla Etrüskleri oluşturan iki toplumdan (Troyalılar + Sakalar - Etrüskler) en azından birinin (Sakalar), Orta Asya kökenli olduklarına şüphe kalmamaktadır.

Etrüsklerin Türk olduklarını işaret eden bir başka delil de, kırmızı rengin, bütün Türklerde olduğu gibi, Etrüsklerde de kutsal renk olarak kabul edilmesidir.¹⁴ Kabartmalar üzerindeki Etrüsk tasvirleri de, bu insanların tıpkı Türkler gibi, orta boy-lu, geniş omuzlu ve yuvarlak kafalı olduklarını ortaya koymaktadır.¹⁵

Görülüyor ki, Etrüsklerin Türk kökenli bir kavim olduğunu kabul etmemek için hiçbir neden yoktur.

Etrüsklerin tarihine gelince, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, MÖ. 10. ve 8. yüzyıllarda olmak üzere iki göç dalgası halinde italya'ya gelen Etrüskler önceleri Tiber ırmağının sağ sahili ile Arnus ırmağının sol sahili arasında kalan bölgeye yerleştiler. Etrüsklerin doğrudan doğruya buraya yerleşmelerinde belki de buraların maden, özellikle de bakır bakımından zenginliği rol oynamış olabilir. Herhalde gemici ve muharip kişiler olarak buralara gelen Etrüskler, bölgenin yerli ahalisini

¹³ Sümerlerin Orta Asya kökenli bir kavim oldukları hususunda geniş bilgi için bkz: E. Memiş, Genel Tarih, 3. Baskı, Konya 2002, s. 115 vd.

¹⁴ Adile Ayda, Etrüskler (Tursakalar) Türk İdiler, Ankara 1992, s. 61

¹⁵ E. MERNİŞ, Eskiçağda Türkler, Konya 2002, s. 89

d kendilerine tabi yapmışlar ve bunların efendileri olarak birlikte yaşamaya başlamışlardır.¹⁶

Etrüskler o zamana kadar köy kültürünü yaşamakta olan İtalya'ya, Anadolu ve Ege kıyılarının şehir kültürünü getirmişlerdir. Çağdaş kavimlerden çok daha yüksek bir hayat standardına sahip olan Etrüskler, kısa zamanda bölgedeki diğer kavimleri egemenlikleri altına almışlardır."

Etrüskler İtalya'ya sadece şehir hayatını getirmekle kalmamışlar, ziraati ve madenciliği de geliştirmişlerdir. İtalya'da bağcılığı ve zeytinciliği bunların ilerlettiği söylenmektedir. Deniz ticaretini de kısa zamanda geliştiren Etrüskler, uzun müddet Akdeniz ticaretini ellerinde tutmuşlardır. Bu cümleden olmak üzere onlar, Atlas Okyanusu kıyısında Tanca (Tengiz) limanını da kurmuşlardır. Yukarı da belirttiğimiz gibi Hellenler onları Tyrhenler (yani Turhanlar) diye isimlendirmişti. İşte bu isme izafeten Hellenler Akdenizin batı kısmına Turhan Denizi (Tiren Denizi) adını vermişlerdi. Zamanla bu isim diğer milletler tarafından da benimsenmiştir. Turhan ismi, bizde "**Turan**" kelimesini çağrıştırmaktadır ki, İranlılar Türklere Turanlılar ismini vermişlerdi. Demek oluyor ki, Hellenler vermiş olduğu isimle Turhan Denizi, aslında "**Turan Denizi**" yani "**Türk Denizi**" anlamına geliyordu.

Etrüsklerin ya da diğer adıyla Tursakaların İtalya'da yoğun olarak yerleştikleri ve egemen oldukları coğrafi bölge ise tarihe ETRURIA ya da TOSCANA olarak geçmiştir. Etruria'nın başkenti TARKİNYA, zenginliği ve güzelliği ile yabancıların hayranlığını uyandırıyor.

¹⁶ Halil Demircioğlu, Roma Tarihi, C. 1, Ankara 1953, s. 17

MÖ. 753 yılında, dünya tarihinin önemli olaylarından biri olur: Tursaka (Etrüsk) krallarından birinin torunu olan ROMULUS'un yeni bir şehir ve yeni bir krallık kuracağı tutar. Topladığı maceraperest arkadaşlarıyla beraber, Etruria'nın güneyine doğru yürüyerek, Latin'lerin yaşadığı bölgenin sınırına yakın bir yeri kuracağı şehir için beğenir.

Romulus, başkent Tarkinya'daki Etruria devlet başkanından gereken izin ve talimatı aldıktan sonra, Tursaka, yani eski Türk gelenek ve usullerine göre (Latince: "etrusca ritu") ROMA şehrini kurar.¹⁸

Latin tarihçileri ne derlerse desinler, MÖ. 753 ile MÖ. 509 arasında Roma tahtı üzerinde hüküm sürmüş olan bütün kralar Etrüsk kralları idi. Bu zaman dilimi, Etrüskler (Tursakalar) için siyasi prestij, refah ve zenginlik dönemi olmuştur. Bu arada Etrüsk şehirlerinden her biri ekonomik açıdan o kadar gelişmiş, mimari ve sanat eserleriyle o kadar dolup taşmışlardır ki, Etruria'nın başkenti Tarkinya'ya karşı bir çeşit özerklik taslamağa başlamışlardır. Esasen bu dönem dünya tarihinde bir siteler dönemidir. Yalnız Etruria'da değil, Yunanistan, Mezopotamya gibi zamanın diğer medeni ülkelerinde de, siyasi hayat şehirler etrafında toplanmış, yani her şehir bir küçük devlet halini almıştı.

Bu arada Roma şehri de, Etrüsk krallarının gayretleri ile genişlemekte, gelişmekte idi. MÖ. 753'de kurulan Roma kentinin ahalisi, az zamanda çoğalmıştı. Bu nüfus artışı, şehrin kurucusu Romulus'un aldığı bir tedbir sayesinde gerçekleşmiştir ki, bu tedbir aynı zamanda büyük bir hata olmuştur: Romulus, diğer Etrüsk şehirleri ile İtalik şehirlerden herhangi

bir sebeple kovulmuş kimselere sığınma hakkı tanıyacağını ilan etmişti. Başka şehirlerde barınamayan başıboş ve maceracı adamlar Roma'ya akın etti. Bunlar Roma dışında, fakat yakınında hazırlanmış bir karantina yerinde kırk gün beslenerek, sağlık ve ahlak bakımından sınavdan geçiriliyor ve memnuniyet verici netice alanlar vatandaşlığa kabul ediliyordu.

Roma'ya sığınma hakkı arayarak gelenlerin pek azı Etrüsk şehirlerindendi. Buna karşılık çoğunluğu Roma şehrine oldukça yakın bir mesafede bulunan "**Latium**" bölgesinden gelenler, yani Latinler teşkil etmişti.

"**Roma vatandaşlığı**" hakkını elde eden Latinler, zamanla "**Senato**" denilen Yaşlılar Meclisi'ne de üye olmuşlar ve Latinlik şuurunu koruyarak, politik güçlerini kullanmağa önem vermişlerdir.

İtalya çizmesinin güneyinde Küme denilen yerde, öteden beri bir Hellen kolonisi bulunuyordu. Buradaki Hellenler (Yunanlılar), Etrüsklerin siyasi gücünü, gelişmiş dış ticaretini ve sanat alanındaki şöhretlerini çekemiyorlardı.

Roma şehrine tüccar sıfatıyla girip çıkan Hellenler, Latinleri devamlı olarak Etrüskler aleyhine kışkırtıyor ve başlarından Etrüsk sülalesini atmalarını tavsiye ediyorlardı.

MÖ. 509 yılında, Latinler Senatoda çoğunluğu sağlayınca, Yunan - Latin projesi, gerçekleşmek için elverişli zemini buldu:

Kralın şehir dışında bulunmasından da yararlanılarak hazırlanan senaryo gereğince, kulaktan kulağa bir dedikodu yayıldı. Güya kralın oğullarından biri, bir aile kadınına zorla tecavüz etmişti. Bu haber dalga dalga yayıldı, ardından da şehirde muazzam bir protesto gösterisi düzenlendi.

öte yandan olağanüstü toplantıyı çağrılan Senato meseleyi ele alarak bu durumdan kralın sorumlu tutulması gerektiğine karar verdi.

Latin üyelerin etkisi altında olan Senato, ayrıca mantık, adalet ilkelerini hiçe sayarak krala sürgün cezasını layık gördü. En büyük suçlulara verilen bu ceza, kralın Roma'ya sokulmaması anlamına geliyordu.

Nitekim, küçük bir atlı müfreze ile gittiği yerden döndüğünde, İkinci Tarhan (il. Tarquinius) Roma'nın kapılarını; üzüne kapalı buldu. Roma'da Etrüsk dönemi son bulmuş, Latin dönemi başlamış bulunuyordu.¹⁹

MÖ. 509 yılında Roma'da krallık rejimi yıkılıp Cumhuriyet dönemi başlayıncaya kadar iş başında kalan Etrüskler, bu tarihten itibaren siyaset arenasından çekilmekle birlikte; etnik olarak mevcudiyetlerini yüzyıllar boyunca sürdürmüşlerdir. Özellikle Roma medeniyeti üzerindeki Etrüsk gölgesi hiçbir zaman ortadan kalkmamıştır.²⁰

¹⁹ A.g.e., s. 11

²⁰ E. Memiş, Eskiçağda Türkler, s. 89-90

DOKUZUNCU BÖLÜM

TROYALILAR TÜRK MÜDÜR?

Bu soruya cevap verebilmek için, öncelikle Troya bölgesi-
nin etnik yapısını gözden geçirmek gerekir. Etnik yapı derken,
biz bugünkü etnik yapıyı kastetmiyoruz. Bizim sözünü etti-
ğimiz dönem, Troya'nın kuruluşundan yıkılışın kadar uzanan
zaman dilimidir ki, bu da aşağı yukarı MÖ. ca. 3000-1200 yıl-
ları arasına tekabül etmektedir. Anadolu'da MÖ. 3000-1200
yılları arasında yaşanan döneme biz Tunç Çağı Kùltürleri
adını veriyoruz.¹ Tunç çağı kùltürleri de kendi arasında tek-
rardan üçe ayrılmaktadır:

1. Eski Tunç Devri (MÖ. 3000-2000)
2. Orta Tunç Devri (MÖ. 2000-1500)
3. Yeni (Geç) Tunç Devri (MÖ. 1500-1200)

Bilindiği üzere Anadolu, tarihi devirlere ancak MÖ. 2.
Binyılın başlarında girebilmiştir. Bir başka deyişle Anado-
lu'nun yazı ile tanışması, Orta Tunç Devri'nin başlarına rast-
lamaktadır. Gerçekten, MÖ. 2. Binyılın başlarından itibaren
ticaret yapmak amacıyla Mezopotamya'dan Anadolu'ya gelen
Asurlu tüccarlar beraberlerinde Asur çivi yazısını da getire-
cekler ve böylelikle Anadolu'da tarihi devirlerin başlamasına
katkıda bulunacaklardır.' Dernek oluyor ki, MÖ. 2. Binyıl baş-
larından itibaren Anadolu tarihini doğrudan doğruya
takibedebilme şansımız son derece yüksektir. Zira elimizde
binlerce çivi yazılı belge bulunmaktadır. Bizim için problem
teşkil eden dönem, MÖ. 3000 - 2000 yılları arasına tarihlenen

1 E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 5. Baskı, Knoya 2003, s. 12 vd.

2 E. Memiş, a.g.e., s. 63-64

Eski Tunç Devri'dir. Çünkü bu devirde Anadolu'da yazı yoktur,

Acaba Anadolu'nun Eski Tunç Devri Kùltürleri kimlere aitti? Anadolu'nun hangi yöresinde hangi kavim oturuyordu? Bunların Anadolu dışındaki ülkelerle herhangi bir teması var mıydı? Eğer böyle bir temas varsa, bunun yazılı ve arkeolojik kanıtları var mıydı?

Bereket versin ki, yukarıdaki sorulardan bazılarının cevabını Mezopotamya orijinli yazılı vesikalar vermektedir. Bilindiği üzere, Mezopotamya'da tarihi devirler MÖ. 3200'lerde Sümerler'in çivi yazısını icadetmeleri ile başlar.³ Dolayısıyla Mezopotamya, Anadolu'dan yaklaşık 1200 yıl önce yazı ile tanışmıştır. MÖ. 2350-2150 yılları arasında Mezopotamya'da güçlü bir imparatorluk kuran Sami kökenli Akkadlar, bütün Sümer kentlerini egemenlikleri altına aldıktan sonra, komşu ülkeleri de istila etmeye başlamışlardır. İstila uğrayan komşu ülkelerden biri de Anadolu'dur.

Akkad krallıklarından Naram - Sin, MÖ. 2200'lerde Fırat nehrini aşarak Anadolu'ya girmiş ve Anadolu kentlerini istila etme girişiminde bulunmuştur. Bütün bu olayları biz Akkad kralına ait olan Şartamhari metinlerinden öğreniyoruz.⁴ Şartamhari metnlerinin Hattuşas arşivinde bulunan nüshasından (KB III, 13 numaralı metin) öğrenildiğine göre, bu devirde Anadolu'da yaşadıkları anlaşılan şehir devletlerinden 17 tanesi Hatti kralı Pampa'nın önderliğinde bir koalisyon oluşturmuşlar ve topraklarını korumak amacıyla Akkad kralı Na-

³ E. Memiş, Eskiçağda Türkler, Konya 2002, s. 55

⁴ Akkad kralı Naram-Sin'e ait olan Şartamhari metinleri aslında üç nüshadan ibarettir. Bu nüshalardan biri Mezopotamya'da Babil'de, ikincisi Mısır'da Tel el Amarna'da, üçüncüsü de Anadolu'da Hattuşas arşivinde bulunmuştur.

ram-Sin'e karşı isyan etmişlerdi. Akkad kralının verdiği bilgiye göre, bu koalisyon ne yazık ki yenilmişti. Naram-Sin'e karşı çıkan krallardan biri de metnin 15. satırında adı geçen Türki kralı İlşu Nail'di.

Bütün bunlar bize gösteriyor ki, MÖ. 3. Binyılın sonlarında Anadolu'da büyük bir devlet yoktu. Bunun yerine her şehirde küçük bir krallık hüküm sürüyordu. Birbirleriyle mücadele ettiklerine şüphe olmayan bu küçük devletler, bir dış tehlikeye maruz kaldıkları zamanlarda da içlerindeki en güçlü şehir devletinin liderliği altında toplanabiliyorlardı. Burada anlatılan olaylar, Anadolu kentlerinin bir dış tehlike ile karşı karşıya kaldıklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Şartamhari metinleri, Anadolu orijinli olınanıyla beraber, Anadolu hakkında bilgi veren en eski yazılı vesikalardır. Bu metinler aracılığı ile • dönemin Anadolu'sunun sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapısı hakkında ana çizgileriyle de •lsa bilgi sahibi •luyoruz. Özellikle kral adlarından MÖ. 3. Binyıl Anadolu'sunun etnik yapısı hakkında bir takım sonuçlara varmamız mümkün görünmektedir. Bunlardan Larak kralı Ur-Larak, Nikku kralı Ur-Banda ve Türki kralı İlşu-Nail'in isimleri Asyenik isimlerdir. Demek •luyor ki, Türklerin Anadolu'daki tarihleri binlerce yıl geriye gitmektedir.

Şartamhari metinlerinde sözü edilen 17 Anadolu kralının daha ziyade Doğu ve Orta Anadolu'da •turdukları anlaşılmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla, Anadolu'nun batı bölgelerinde yaşayan kavimler bu olaydan haberdar olmamışlardı.

Şartamhari metinlerinden öğrendiğimize göre, MÖ. 3. Binyıl Anadolu kavimlerinden birisi Orta Anadolu'da •turdukları anlaşılan Hattilerdi. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise Huniler yaşıyordu. Akdeniz bölgesinde de

Luwi kavimlerinin yaşadıkları anlaşılmaktadır. Nitekim, MÖ. 2. Binyıl Hitit metinleri de Akdeniz Bölgesi ile Batı Anadolu kıyılarında Luwi kabilelerinin yaşadığına işaret etmektedir.

Luwiler kimlerdir? Bu kavim Anadolu'ya ne zaman gelmiştir? Yoksa onlar Anadolu'nun yerli uluslarından biri midir? Troya bölgesinde oturanların Luwilerle herhangi bir irtibatı var mıdır?

Görüldüğü üzere, Luwiler'in kökeni konusu tam bir bilmecedden ibarettir. Buna rağmen, bugüne kadar Luwiler'in kökeni problemini çözmek için birçok hipotezler ileri sürülmüştür. Bu hipotezler, substrat dillere ait olduğu bilinen **nd/nt**, **ss/os** sonekli yer adlarının, özellikle Güney Anadolu'da (Akdeniz Bölgesi) yaygın bir şekilde görülmesine dayanır. Ne var ki, bu **nt** ve **ss** sonekli yer adları yalnız Küçükasya'nın güney sahillerinde değil, bütün Ege çevresinde, hatta Balkanlar'daki İllirya'da, Orta ve Aşağı İtalya'da ve Sicilya'da da yaygın bir şekilde görülmüştür. İşte bu duruma dayanarak, Schachermeyr isimli bilgin, substrat diller konuşan Hint - Avrupalı kavimlerin Fırat nehrinden Sicilya'ya kadar yayılmış olduklarını ileri sürmüştür.⁵ A. Goetze⁶ ise, bu kadar geniş bir alanın tetkik ve kontrol edilemeyeceğini, substrat sonekli dilleri Hint - Avrupa dillerinden saydığını, Luwice'de de görülen bu eklerin Güney Anadolu'da kesif bir şekilde bulunduğu dayanarak, Luwilerin Güney Anadolu (Akdeniz) bölgesinde oturduklarını kabul etmekte idi.

Konya - Çatalhöyük hafiri meşhur James Mellaart' ise, Luwice'deki Hint - Avrupalı olmayan substrat eklerin Luwi

⁵ F. Schachermeyr, Klf III, 1965, s. 400

⁶ A. Goetze, Kleinasien, 2. Baskı, s. 60

⁷ J. Mellaart, AJA 1958, s. 9 vd,

göçlerinden evvel Anadolu yarımadasında mevcut olduğunu, sonradan bunların yeni gelen göçmenlerle karıştığını kabul ediyordu. Ona göre, Doğu Balkanlar'daki Gumelnitza kültürünün taşıyıcısı olan Luwiler, takriben MÖ. 2500'lerde Boğazları geçerek Troya I'ı yakıp yıkmışlar ve yerine Troya II şehrini kurmuşlardı. Sonra onların bir kısmı yerlilerle birlikte Ege adaları üzerinden Hellas'a (Yunanistan) giderek, orada Erken Hellas I kültürünü yaratmışlardı.

Görülüyor ki, Luwilerin kökeni, münakaşa konusudur. Fakat Luwiler, ister substrat dilleri konuşan kavimlerden olsunlar, isterse substrat sonekleri Hint - Avrupai olsun veya olmasın, gerçek olan şudur ki, MÖ. 3. Binyılda Güney Anadolu sahil ovalarında, Hitit vesikalarının onlara verdikleri isimle Luwi kavimleri yaşamakta idiler. Başka bir deyimle, Mersin - Yümüktepe' ve Tarsus-Gözlükule⁹ kazılarında görülen MÖ. 3. Binyıl Erken Tunç kültürü, bu Luwi kavimlerine ait idi. Daha sonraki devirlerde, yani MÖ. 2. Binyılda Hititler, bugünkü Antalya ve çevresine "**Arzava memleketleri**" diyorlardı.¹⁰ Fakat bir kanun maddesinde, Arzava'nın sinonirni (eş anlamlı) olarak "**KUR URU Luwia**" da denilmektedir. Tıpkı Asur vesikalarında Urartu ve Nairi isimlerinin aynı memleket için kullanıldığı gibi, Hititler de Luwilere Arzavalılar, memleketlerine de "**Arzava memleketi**" diyorlardı. Bu iki terim arasında bir

s J. Garstang, Prehistoric Mersin, Oxford 1952; T. Özgüç, "Yümüktepe Kazıları", Belleten, C. 11, 1947, s. 168-169; 359-360.

⁹ H. Goldman, Kazı Raporları, AJA 39, 1935, s. 526-549; AJA 41, 1937, s. 262-286'da; AJA 42, 1938, s. 30-54'de; AJA 44, 1940, s. 60-86'da yayınlanmıştır. Kazılar üzerine özetlenmiş bilgi için bkz: T. Özgüç, "Gözlükule Kazıları", Belleten, C. 11, 1947, s. 364-367 ve yine Türk Ansiklopedisinde Tahsin Özgüç'ün yazdığı "Gözlükule" maddesi.

¹⁰ F. Kinal, Arzava Memleketlerinin Mevkii ve Tarihi, Ankara 1953.

fark olup olmadığını biliyoruz. Fakat Hitit metinlerinde, bu kavmin diline hiçbir zaman Arzava dili veya Arzavaca denilmemektedir. Terzine, bu halkın diline Lui(li)ce deniliyordu.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, MÖ. 3. Binyılın ortalarından itibaren Akdeniz Bölgesi ile Batı Anadolu kıyılarında oturdıkları anlaşılan Luwiler, Anadolu'ya Balkanlar üzerinden gerçekleştirilen bir göç hareketi sonucunda gelmişlerdi ve onlar Gumelnitza kültürünün temsilcileri idiler. İşin ilginç yam, Luwilerin konuştuğu Luwice'de yer alan ss/os ve nd/nt sonekleri aslında onlara ait değildi. Bu sonekler, onlar Anadolu'ya gelmeden önce de Anadolu'nun yerli kavimleri tarafından kullanılıyordu. Luwiler, Anadolu'nun ve özellikle de Batı Anadolu'nun yerli kavimleri tarafından kullanılan bu sonekleri olduğu gibi benimsemişlerdi. Buna dayanarak, gerek Batı Anadolu'nun gerekse Güney Anadolu sahillerinin tamamının Luwilere ait olduğu şeklinde bir hükme varmak son derece yanlıştır. Söz konusu bölgelerde Luwilerin ağırlıklı bir yer teşkil ettiklerini söyleyebiliriz, fakat bu, onlardan önce buralarda oturan yerli kavimlerin tamamen yok oldukları anlamına gelmez. Tam tersine onlar, Luwilerin siyasi egemenliği altında etnik varlıklarını devam ettirmiş olmalıdırlar.

Troya, son zamanlarda sadece Türk insanının değil, tüm dünyanın ilgi odağı olmağa başladı. Özellikle Troya filminden sonra bu ilgi daha da arttı. Bilim adamları Troya ve Troyalılarla ilgili bir çok yazı yazdılar, pek çok değerlendirmeler yaptılar.

Bazıları hiç tereddüt etmeksizin Troyaların Luwili olduğunu belirttiler. Bazıları ise onların kökeni ile ilgili yorum yapmaktan kaçınarak, **"Troyalılar bir Anadolu kavmidir ve onlar da bizim insanımızdır"** demekle yetindiler.

Troyalıların Luwi kökenli olduklarını savunanlar, Troya Savaşları sırasında Troya tahtında oturan kral Priamos ile küçük oğlu Aleksandros Paris'in isimlerine dikkat çekerek, bunların os soneki ile bittiğini, dolayısıyla en azından Troya krallığını idare eden ailenin Luwili olması gerektiğini ileri sürdüler. Halbuki biz, onlara hak vermekle birlikte, eksik düşündükleri kanaatindeyiz. Zira, Troya Savaşları sırasındaki Troya kral ailesi sadece Priamos'la oğlu Aleksandros-Paris'ten oluşmuyordu. Priamos'un eşi kraliçe Hekabe'nin ya da Priamos'un büyük oğlu Hektor'un, Hektor'un sevgili eşi Andromakhe'nin isimleri ss veya os soneki ile bitmiyordu. Demek oluyor ki, sadece birkaç ismin sonunda yer alan ss/os soneklerine dayanarak bir kavmin kökeni hakkında genellemeler yapmak doğru bir yaklaşım değildir. Kaldı ki, substrat dillere ait olduğu kabul edilen bu sonekler, Luwiler gelmeden önce de Anadolu'nun yerli kavimleri tarafından kullanılıyordu. Bütün bunlar bir yana, bir önceki bölümde de ifade ettiğimiz gibi, İtalya'ya şehir kültürünü götüren Etrüsk kavminin oluşumunda Batı Anadolu'dan İtalya'ya göç eden Troyalıların önemli bir rolü olmuştu. İtalya'da buluşan Troyalılar ve Sakalar, karışıp kaynaşarak Tursakalar ya da Etrüskler denilen Türk kavmini meydana getirmişlerdi. Bu durum karşısında Troyalıların Türklüğünü kabul etmekten başka çare göremiyoruz.

Bu arada şunu da belirtelim ki, İlk "İlyada" çevrisi çıktığında Sabahattin Eyuboğlu, "İlyada ve Anadolu" başlığını taşıyan bir yazı yazar. Eyuboğlu, 16. yüzyıl Fransız düşünürü ve yazarı Montaigne'nin "Denemeler" isimli eserini Türkçe'ye kazandıran başarılı bir çevirmenimizdir. Eyuboğlu, bu çeviriyi yaparken, Montaigne'nin şöyle bir parçasını aktarır: "Türkle-

rin padişahı II. Mehmet, Papa il. Pius'a şunları yazmış: İtalyanların bana düşman olmalarına şaşıyorum. Biz de İtalyanlar gibi Troyalıların soyundanız. Yunanlılardan Hektor'un öcünü almak benim kadar onlara da düşer; onlarsa bana karşı Yunanlıları tutuyorlar."

Eyuboğlu bu şaşılasi metne rastlayınca tarihçilere başvurmuş ne düşünüyorlar diye, ama "saçma, uydurma" diye kesip atmış tarihçiler. Fatih böyle bir söz söylemiş olamazmış. Aradan zaman geçmiş, Eyuboğlu, Zafer Amtı'nın yapılması için açılan yarışmada jüri üyesi olarak Dumlupınar'a gitmiş. Orada savaşa katılmış olan emekli bir albay Mustafa Kemal'in ağzından duyduğu sözler arasında şunu da söylemiş: "Dumlupınar'da Yunanlılardan Troyalıların öcünü aldık!" "Fatih'le Mustafa Kemal'i buluşturan bu söz yerimden hoplattı beni" beni diyor Eyuboğlu.¹¹

Görülüyor ki, Türkün iki büyük atası, Troyalıları Türk kabul etmektedir. Gerek Fatih Sultan Mehmet'in, gerekse Atatürk'ün bilimsel düşünceye ne kadar önem verdiklerini kimse inkar edemez. Avrupa milletlerinin bile soylarını Troyalılara dayandırdıkları bir ortamda, Anadolu'da yaşayan biz Türklerin Troyalılara yabancı gözüyle bakması, tarihimizi bilmediğimizin acı bir kanıtı olsa gerektir.

Avrupalı tarihçiler bile Ortaçağ'ın sonlarında Türklerin Troyalı olup olmadıklarını tartışmaya açmışlar ve sonuç olarak Türklerin aslında Troyalı olduklarını ve kökenlerinin Troyalı komutan Turkus'a uzandığını öne sürmüşlerdir. Çok yaygın bir görüşe göre, Troya'nın düşmesinden sonra Turkus ve arkadaşları Asya'nın içlerine göç etmişler ve binlerce yıl

¹¹ Azra Erhat, Homeros (Gül ile Söyleşi), İstanbul 1999, s. 56.

sonra "İlium'un şanını" yeniden yükseltmek üzere geri dönmüşlerdir.

Ancak Osmanlılar, Avrupa topraklarında ilerlemeye başladıkları zaman Avrupa uluslarının Türklere karşı duyduğu sempati antipatiye, hatta korkuya dönüşmüştür. Bu korku ve endişe yüzünden Avrupalılar bu kez de Türklerin Troyalı olmadıklarını, olamayacaklarını düşünmeye ve bu düşüncelerini de yaymaya gayret etmişlerdir.

Avrupalılar bizim hakkımızda ne düşünülse düşünsünler, biz gerek Fatih Sultan Mehmet'in gerekse Mustafa Kemal Atatürk'ün Troyalılar hakkındaki görüşlerine aynen katılıyoruz ve Troyalıları Türk kabul ediyoruz. Ve biz şunu gayet iyi biliyoruz ki, Homeros'un İlyada'sını okuyan bir Türk kendisini Troyalıları ve Hektor'a daha yakın hissetmektedir. Troya filmini izleme imkanını bulan Türk insanının da Akaların baş kahramanı Akhilleus'a değil de Akhilleus tarafından öldürülen Troyalı Hektor'a sempati duyması, kendimizi Troyalılardan saydığımızın kanılı değil de, nedir?

ONUNCU BÖLÜM

AVRUPALILAR KÖKENLERİNİ NEDEN TROYALILARA DAYANDIRMAK İSTİYORLAR?

Avrupalılar köklerini neden Troyalılara dayandırmak istiyorlar? sorusunun cevabını vermeden önce, Troya Savaşlarından sonra neler olup bittiğini kısaca gözler önüne sermek istiyoruz.

Troya Savaşı, Troya'dan kaçarak hayatta kalmayı başaranlar dışında, bazı galipleri de, kaybettikleri vatanlarını aramak zorunda bırakmıştır. İthake kralı Odysseus'a yirmi yıllık maceradan sonra, kendi adası yabancılaştığı halde, sonunda eşi Penelope ve babası Laertes'le yeniden bir araya gelebilmişlerdir. Antik mitoloji böyle buyurmaktadır. Tahta ata saklananlardan biri olan Akalı Teukros'un kaderi daha da hüznüldür; kahramanca ölen kardeşinin öcünü almadığı için, Salamis kralı olan babası onu reddetmiştir. Gemilerinin önce İspanya'ya kadar götürdüğü Teukros, yurduna dönemediğinden Kıbrıs'ta bir başka Salamis kurmuştur. Teukros, Troya'nın ilk kralıyla aynı adı paylaşmaktaydı. Bu kralın adından dolayı Troyalılara "Teukroslar" da denmekteydi. Bazıları ilk Teukros'un vaktiyle vatanı Girit'ten Frigya sahillerine geldiğine inanmaktaydılar. Kral Teukros'un halefi İlios burada Troya'yı kurmuştur.¹ Vergilius'un bildirdiğine göre, Kıbrıslı Teukros'un "eski Teukroslar soyundan" olduğunu iddia etmesinin bir nedeni kendi ismiyken, diğer bir nedeni de Troyalılar'ın savaştaki cesaretiydi. Savaşı kaybeden Troyalılar'dan sadece iki aile, şehirleri yok olurken kaçıp kur-

¹ Michael Borgolte, "Avrupa'dan Hikayeler ve Troia", Düş ve Gerçek TROİA, Homer Kitabevi, İstanbul 2001, s. 190

tulabilmiştir: Son Troya kralı Priamos'un kuzeni ve Ankhises'in Afrodit'ten olma oğlu; dolayısıyla tanrılar tanrısı Zeus'un (Jupiter) soyundan gelen Aeneas ile Antenor'un aileleri. Antik rivayetlere göre, Aeneas ile Antenor birbirleriyle uzaktan akrabaydı. Vergilius'a göre, Antenor İllirya Körfezi'ne kaçarak Akalar'dan kurtulmuş ve Patavium şehrini kurmuştur. Teukrosları orada yurtlandırmış, halka bir ad vermiş ve "Troya'yı yeniden ayağa kaldırmıştır". Antenor, varlık içinde barışın keyfini sürerken, Aeneas, babası Ankhises ve oğlu Ascanius ile birlikte Latium'da bir yerleşim kurmak ve yeni bir vatan inşa etmek üzere kendisine vadedilen İtalya'yı aramaktaydı. Bu yeni vatanda, **„Teukros'un yeniden dirilen soyundan“** tanrıların babasının isteği uyarınca, **"denizler ve karalara hakim olacak Romalılar gelişerek hüküm sürecek"ti**: "Onlara ne bir son, ne de belli bir süre koydum" demektedir Jüpiter, "onların sınırsız bir güce sahip olmalarına karar kıldım". Ascanis, Iulus ismini alacak, imparatorluğun sınırlarını okyanuslara, ününü ise yıldızlara ulaştıracak olan Iulius Caesar'ın asil soyu ondan türeyecektir.

Ortaçağ'da özellikle İngiltere kralı il. Henri'nin sarayında (1170'lerde) Troya Savaşı ile sonuçlarının hikayeleri çok itibar görmüş, sürekli ve tekrar tekrar anlatılmıştır. Dinleyicileri ve okuyucuları etkileyen konular daha çok olayların egzotik gelen uzaklığı ve silahlı mücadeledeki kahramanlıklardı.

Batıda Ortaçağ'da, savaşın galibi Akalar'dan ziyade, kahramanlıklarıyla ün yapmış Troyalılar hatırlanıyordu. Asil bir soya ve kraliyete talip olanlar geçmişlerini, Caesar'ı ve Roma'nın uzun örnekliliğini örnek alarak, Troya'ya dayandırmak çabası içindeydiler. Örneğin Kilise büyüklerinden Hieronymus (ölümü 419/420) Roma'daki mektup arkadaşı

Paula'nın soyunun Agamemnon'a (Troya Savaşında Akaların önderi), eşinin soyunun ise Aeneas'a dayandığını belgelemiştir. Aynı şekilde Ortaçağ'da bir çok aristokrat ile aristokrat ailesi, Troyalılar'ı ve de adları eski mitolojide Troya'dan kaçıp kurtulanlar arasında anılmayan Teukros'ları ataları olarak kabul etmişlerdir.²

Aristokrasi ve şövalyelik tamamen Troya kahramanlarıyla ilişkilendirilmek isteniyordu. Şehirler için de benzer bir durum söz konusuydu. Sadece Roma ve Padua değil, Venedik ile İtalya'daki yaklaşık yüz kadar büyük yerleşim de geçmişlerini Aeneas, Antenor ve diğer Troyalılar'a dayandırmaktaydı. 1300'lerde Milanolu Dominikan papazı Galvaneus Flamma, Pisa için Troyalılar'dan Pisius'u, Genua için İanus'u, Palermo için Palerius'u, Messina için Missinus'u, Brindisi için Brundius'u, Tarent için Tarentus'u, Capua için Capus'u, Salerno için Salemus'u ve Verona için aynı adı taşıyan saygın bir kadını şehir kurucusu ilan etmiştir. Troyalılar'ın Narbonnensis, Toulouse, Barcelona, Toledo, Saragossa, Segovia, Köln ve Mainz gibi başka ülkelerdeki şehirlerin de kurucuları oldukları kabul edilmiştir. Fransa'nın başkenti Paris'in, mitolojik öykülere göre kral Priamos'un Troya'da ölen oğlunun adını taşıdığı ise zaten biliniyordu. Fransa'da Reims, Metz ve Tours gibi krala yakın şehirler, Asyalı kahramanlar tarafından kuruldukları kabul edilen ilk kentler olmalıdır; bunları Nimes, Troyes ve Clermont izlemiştir. Londra'nın Aeneas'ın torununun torunlarından birinin eseri olduğu, Lizbon'u ise Odysseus'un deniz aşırı geziler sırasında kurduğu düşünülmekteydi. Almanya'da Xanten'in kurucusu-

²Michael Borgolte, a.g.m., s. 192

nun bir Troyalı Francus mu, genç bir Priarnos mu, yoksa Yunanlı bir kahraman mı olduğu tam olarak bilinmemektedir. Ayrıca Antenor'un kurduğu "Patavium"un Passau yada Paitiers olabileceğine ihtimal verilmektedir. Henüz Ortaçağ'ın ortalarında bile, Bonn ve Bern'in Troyalılığına karar verilmişti. Şehir halkları dışında üniversiteler de köklerini mitolojiye dayandırarak açıklamaya çalışmışlardır. Oxford, 14. yüzyılın başlarında kendisini, Latin Hristiyanlığındaki mükemmelliği, bilimlerdeki çok yönlülüğü, Katolik inancına olan bağlılığıyla en eski eğitim kurumu kabul ediyordu. Onlara göre bu benzersiz konumlarını, Britanya adasını fetheden Troyalıları izlemiş olan Yunan filozoflarına borçluydular.

Ortaçağ'da kendilerini Troyalı kabul eden bazı halklar vardı. Örneğin 7. yüzyılda Franklar'ın Troya soyundan geldikleri kabul ediliyordu. Fredegar adındaki resmi tarihçi, Troya'nın ele geçirilmesinin hem Franklar hem de Romalılar için başlangıç anlamına geldiğini vurgulamıştır. Nasıl Romalılar'ın atası Aeneas ise, onların atası da Aeneas'ın kardeşi Troya kralı Frigas'tı. Yazar aynı zamanda, Franklar'ın diğer Frig halkının soyundan gelenlerle olan soy ortaklığını vurguluyordu. Çünkü ona göre Troya'dan kaçanlar birkaç gruba ayrılmıştı. Bir grup Makedonya'ya gitmiş ve kral Filip ile oğlu Büyük İskender zamanlarına kadar çok güçlü bir askeri kuvvet oluşturmuştu. Diğer bir grup eş ve çocuklarıyla oradan oraya sürüklenmiş, sonunda kendilerine Francio isimli bir kral seçmiş ve "**Frank**" ismini ondan almıştı. Savaşçı Francio birçok halkla savaşmış ve Avrupa'ya yönelip Ren, Tuna ve deniz arasına yerleşmeden önce, Asya'nın bir kısmını kırıp geçirmişti. Onun ölümünden uzun zaman sonra Franklar da birçok halk gibi, Roma konsülü Pompeius tarafından

Germania'da boyunduruk altına alınmışlar, ancak Saksonların yardımıyla özgürlüklerini kazanmışlardı: **"O zamandan günümüze kadar hiçbir halk, Frankları boyundurukları altına alamamıştır; aksine bunlar başkalarını hakimiyetleri altına almıştır,"** Aynı şekilde, aynı soydan geldikleri varsayılan Makedonlar da, çok sayıda kaybın verildiği pek çok savaşa rağmen, her zainan yabancı bir gücün hakimiyetinden bağımsız yaşamışlardır. Resmi tarihçi, söylemlerine şunları ilave etmektedir: **"Rivayetler, Türk halkının da aynı soydan geldiğini gösteriyor. Bunlar, Frankların yaptıkları sayısız savaşlar sırasında Asya'da dolaşp, nihayet Avrupa'ya girdiklerinde onlardan ayrılıp, okyanus ile Trakya arasında Tuna kıyılarına yerleşen koldur. Bunlar kendilerine Torquolus adlı birini kral seçmişlerdi. Türk halkı da adını ondan almaktadır."**

Fredegar'dan kısa bir süre sonra, Keli yazarları İngiltere'deki Britler'in de Troya soyundan, ancak bu sefer Roma kolundan geldiğini uydurmuşlardır. Buna göre ada, ismini, Aeneas'ın torunlarından olan konsül Brutus'tan almaktadır: Brutus, İtalya'da anne ve babasının ölümüne neden olduğundan, sonradan Tours kentini kurduğu Galya'ya sürülmüş, daha sonra Britanya adasına ulaşmış, burasını **"kendi soyu ile doldurmuşlur."** 12. yüzyılda Breton yazar Monmouthi Galfred, anlatımın özünü ortaya koymuş bu da gelenekselleşmiştir. Galfred, Britlerle Romalılar arasındaki akrabalığı Caesar'ın bakışıyla ortaya koyar: **"Romalıların öykülerinde okunabileceği gibi, Iulius Caesar Galya'yı fethellikten sonra Rutenyalıların deniz kıyısına gelir. Buradan Brilanya adasını görünce, yanındakilere orasının hangi ülke olduğunu ve**

orada hangi halkın yaşadığını sorar. Kendisine krallığın ve orada yaşayanların adları söylendiğinde, "Herkules aşkına!" diye bağırır, "Biz Romalılar ve Britler aynı soydan gelmekteyiz; çünkü bizler Troya soyundanız. Aeneas, Troya yıkıldıktan sonra hem Brutus'un hem de bizim ilk atamız olmuştur. Brutus'un babası Silvius Ascanius'un oğlu idi, Ascanius da Aeneas'ın oğlu. Eğer yanılmıyorsam, bizimle kıyaslandıklarında gerilemiş olmalılar, Çünkü dünyadan uzak, okyanustaki bir yerde askerlikle alakalı pek bilgilerinin bulunması mümkün değil. Onları tribut' ödemeye ve Roma'nın büyüklüğüne itaat etmeye zorlamak güç olmasa gerek." Britanya kralı Cassibellanus ise, Caesar'ın yazılı bildir-diği teslim olmaları talebine olumlu cevap verecek cinsten bir insan değildi. Çünkü Cassibellanus, Romalı komutana şu cevabı vermiştir: "Sen bu isteğinle kendi kendini küçük düşünüyorsun. Çünkü iki tarafı da yakın dostlukla birbirine bağlaması gereken, Aeneas'tan gelen ortak asaletimiz, biz Britlerle siz Romalıların damarlarında akmakta ve akrabalık bağımız pırıl pırıl parlamaktadır."⁵

Kökenlerini Troya'ya bağlayan destanı, Ortaçağ boyunca ve Yeniçağ'ın içlerine kadar Fransızlar Franklar'dan, İngilizler Britler'den devralmışlardır. Bunları diğer Avrupa halkları, İrlandalılar, Normanlar, Danimarkalılar, İzlandalılar, hatta Polonyalılar ile Macarlar ve 1500'den sonra da Belçikalılar izlemiştir. Kölnlü rahip Alexander von Roes, 1281 yılında Almanlar'ın Troyalılar'ın, ilk olmasa da etkili bir soyundan geldiğini teyid etmiştir.

⁴ Roma'nın vasallerinden aldığı bir çeşit vergi.

⁵ Michael Borgolte, a.g.rn., s. 194

Zaman içinde Hristiyanlık da antik Troya temasını işleme-ye başlamıştır. Troya temasındaki çok tanrılılık, Hristiyan okur ve dinleyenlere küfür gibi geldiyse de, Batıda adı bilinen Ortaçağ yazarları, Homeros ile Vergilius yerine, Geç Antik Dönem'de Hristiyanlık çevresinde yapılan çalışmaları kullanmışlardır. **"Dictys Cretensis"** ve **"Dares Phrygius"** isimli kaynaklar, güya Troya'daki olayları doğrudan yaşayanların eseriydi; yazarlardan birinin Yunanlılar'a, diğerinin Troyalılar'a sempatisi vardı. Her ikisi de Aeneas, Antenör ve hayatta kalan diğer Troyalılar'ın hain oldukları konusunda hemfikirdiler. Bu negatif değerlendirme, soyun Troya destanına dayandırılmasından dolayı herhangi bir rahatsızlık uyandırmadan, Ortaçağ Troya edebiyatına aynen kabul edilmiştir. **Bu ikilemin rahatsızlık uyandırmamasının nedeni, mitolojik düşüncenin açıklığı olmalıydı.** Troya destanının çok tanrılı hamuru kendini Ortaçağ'da antik dönem kişileriyle gevşek bağlar kurulmasında ve eklemeler yapılabilmesinde göstermiştir. Gerçi Aeneas, Antenör, Priamus, Francio, Brutus ve diğerleri arasında sıkı akrabalık bağları yaratılabiliyordu, ama yine de Vergilius'tan beri ortak ataları yoktu. Ortaçağ'da soyunun antik kahramanlardan birine dayandıranlar, diğerleriyle kesişmek zorunda olmayan ve her şeyi belirleyen bir bitiş noktasında sonlanması gereken bir soy ağacı çizmiş oluyordu. En azından bu açıdan Troya destanının yayılmasına, konusal açıdan bir sınır konmuş olmaktaydı. Soyları Yunanlılara dayananlar, kendilerini yenik Troyalılar'dan geliyor sayamazlardı. Bununla beraber muzaffer Troya savaşçıları,

halk ve şehirlerin köken destanlarının kahramanları olabilir.6

Troya destanları her ne kadar herkesin kendi tarihine yoğunlaştıysa da, diğer gruplarla olan bağlantılara da dokunmadan geçmemiştir. Bu, Franklar, Makedonlar ve Türkler'in birbiriyle akrabalığına ve Britler'le Almanlar'ın Romalılar'la akrabalığına bir gönderme şeklinde ya da asalet bakımından hangisinin daha ön saflarda bulunduğu dair bir gösteri şeklinde olabilir. Örneğin Ortaçağ'ın başlarında kaleme alınan Historia Brittonum (Britanya Tarihi) isimli eserin yazarı, Pictlerin, Britler'den 800 yıl sonra geldiklerini ve Orkney Adaları'yla Britanya'nın üçte birini işgal ettiklerini, en son da İspanya'dan gelen Scotiler'in İrlanda'ya yerleştiklerini yazmaktadır. Britler'le İskoçlar arasındaki öncelikler, 16. yüzyılın başlarında, Aberden Üniversitesi'ndeki bir rektör tarafından tersine çevrilmiştir. Bu rektör, Brutus'tan 384 yıl önce Gathelus adında bir Yunanlı'nın, Musa döneminde Mısır'da ki eziyetten kaçarak Portekiz ve İrlanda üzerinden İskoçya'ya geldiğini ve aynı zamanda Gal dilinin yaratıcısı olduğunu iddia etmiştir.

Değişik ülkelerden şövalyelerin bir araya gelip kendi hikayelerini anlattıkları Birinci Haçlı Seferi'nde, Troya'nın halkların beşiği olması, ilk defa bir sorun yaratmış olmalıdır. Fransız Fukö, kökleri Troyalılara dayananlar arasında en çok Frankların, köklerine ait geleneği en iyi korudukları ve dolayısıyla en büyük saygınlığa onların hak ettiği neticesine varmıştır. Bir sonraki yüzyılda keşiş Stephan, Normandiya'daki Bec manastırında, Fransızların Troya kökenliliği ile dalga geçmiştir. Ona göre, Fransızlar kendilerinin kaçacak kadar korkak kişilerden

geldiklerini iddia ederken, kendisinin de üyesi olduğu Narman halkının kökenleri Danimarka'dadır ve bu halk cesur bir halktır. Buna karşın başkaları da Normanlar'ın hem İngilizlerle hem de Fransızlarla ortak ataları olduğunu, bu ataların da Troya kökenli olduğunu vurgulamışlardır. Fransızlar'la Türkler arasındaki "Fredegar" a dayanan akrabalığın da unutulmaması gerekir. Kral il. Philipp'in biyograficisi Rigord, 1208'de Francio'nun yanı sıra Turchus'u da kral Priamos'un torunu yapmış ve Gotları, Vandalları ve Nonnanlar'ı ondan türetmiştir. Bu arada Rigord, İngiliz krallarının Brutus'un soyundan geldiğini de atlamamıştır.

Ortaçağ'da Troyalı atalardan bahsedildiği gibi, Nuh'tan ve üç çocuğu ve torunlarından gelindiği de anlatılmıştır. Geneolojik - mitolojik düşüncesinin kendisi kadar güçlüydü ki, tek tanrılı ve bütün dünya ile ilgili evrenin oluşum hikayesi (genesis) de değişime uğramıştır. Troyalılar ve onların soyundan gelenler, Tevrat ve İncil'in halklar listesine yerleştirilebilmiştir. Öte yandan İncil'de anlatılan halklar ile Troyalılar arasında da bağlantı kurulmuştur. Bu şekilde Frankların Fredegar kroniğinin diğer bir yazarı, Troyalıları, Makedonlar ile Romalılar'ın yanı sıra, Yunanlıların da babası Yavan'ın soyuna bağlamıştır. Tevrat'ta bazı halklardan bahsedilmemesinden rahatsızlık duyan 8. yüzyılın esrarengiz "Aethicus" u Troya destanından tanıdığı Türkleri Yafes'in soyuna dahil etmiştir. Troyalı olanayan İspanyollar, Nuh'a dayanan soy ağacında yerlerini bulmuşlar ve aynı zamanda belli bir konuma sahip olmuşlardır. Adalarına ilk gelip yerleşenler Yunanlılar olduğu için sadece onları yüksek bir mertebeye layık bulmuşlardır. Yunanlılar Yavan soyundan gelirken, İspanyollar Yafes'in küçük oğlu Trobal'ın soyundan, Troyalılar ise onun en küçük

kardeşi Trisa'dan gelmekteydiler. 16. yüzyılın sonlarında bir İngiliz bilim adamı, bu önem derecesine göre sıralamaya karşı çıkmıştır. Ona göre, her ne kadar Avrupa, Nuh nedeniyle Fransızlara, İspanyollar ve Türklere verilmiş de olsa, İngilizler, Yunan Yavan'ın mirasçısı olduklarından en saygın halktır. İngiliz bilim adamının çağdaşı büyük Fransız Jean Badin, halkının Troya, daha doğrusu Yunan kökenini ön planda tuttuysa da, Yafes'i tüm Avrupalıların, Yunanlılar gibi Danimarkalıların ve Türkler'in atası olan İskitler'in atası saymaktaydı.

Köken hikayesi olarak Troya destanı, Yeniçağ'da da yaşamaya devam ettiyse de, hümanizmden itibaren gücü azalmıştır. Mitolojik, yani anlatıcı söylemler önce İtalya, sonra Almanya ve Batı Avrupa'da bilimsel tarihin delillere dayalı tartışmalarında sorgulanmış ve bu işlemin sonucunda genellikle kenara itilmiştir. Yeni tarih biliminin kaynaklara eleştirel yaklaşımı, Yunanca kaynakların, bunlar arasında Homeros, Sicilyalı Diodoros ve coğrafya yazarlarının yeniden keşfi, çevirisi ve yayımıyla geliştirilmiştir. Köken destanının reddedilmesinde, soyluların köklerinden duyduğu gururla rekabet eden butjuvazinin işgücüne dayalı düşünce yapısının da rolü vardı. Ama özellikle tarihçiler gözlerinin kendi tarihlerinden başka bir şey görmemesinin üstesinden gelmişler ve diğerlerinin tarihini keşfetmişlerdir. Florentinalı Fransiskan Johannes von Marignola, Uzakdoğu Asya'ya yaptığı misyonerlik gezisinden (1338 - 1353) Avrupa'ya geri dönüp Prag'da IV. Karl'ın sarayına yerleştiğinde, **"Bohemya ülkesini tasvir etmeye"** yönelmişti. Bu, bir başka ülkenin tarihinin bir Batı yazarı tarafından yüzyıllardır ilk defa ele alınışıdır. Artık kendi tarihini başkalarınıninkiyle kıyaslamasının mümkün olması, mitolojik düşünceye yabancı olan sınırlandırma eğilimine de imkan tanımıştır.

Herkes mitosun anlatımına devam ederken ve bu mitoslar birbiriyle çelişirken, kanıtlar getirerek tartışmak şeklindeki eleştirel düşünce, diğerlerinin köken hikayelerine karşı yıkıcı bir şekilde kullanılabiliyordu. Dante, Avrupa'ya, Asya ile Afrika'ya soyluluk kattıkları için Troyalıları överken, artık Avrupa dünya çapında, bir bütün olarak ele alınıyordu. Bu bütünde eski "Troyalılar" o zamanın tarihi değer ilişkilerinin dışında kalıyordu.

Fakat çok geçmeden, yeni tarih bilimi, halkların destansa! birliğini yıkmaya başlamıştır. Nitekim bir hümanist olan Papa Enea Silvio Piccolomini (il. Pius), tarih anlayışındaki esaslı değişime bir örnektir. Siena yöresinden gelen il. Pius, çalışmaları sırasında Bohemya ile bağlantılar kurmuş ve onlara bir tarih kitabı yazmıştır. Bohemya'ya karşı reddedici bir tutum sergilememesine rağmen, onların saygın bir köke dayanma çabalarıyla neredeyse alay etmiştir. Böyle birşey mitolojik tartışmalar zamanında mümkün olamazdı. **"Bohemyalılar bütün diğer ölümlüler gibi, mümkün olduğunca eski bir soyağacı ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Bu yüzden Slavların torunları olduklarını savunurlar. Slavlar ise güya, büyük tufandan sonra ünlü Babil kulesinin yapılmasını teşvik edenlerdenmiş. (...) Şimdiye kadar Yahudiler hariç, kendi halkına diğer bütün ölümlülerden daha fazla şan şeref bahşeden bir yazar okumadım. Birçok Germen, Romalılardan geldiklerini söylerken kendilerini yeterince asilleştirmektedirler. Romalılar da kendilerini, kökenlerini Teukroslara dayandırmaktan gurur duymaktadırlar. Yine Germen olan Franklar, Troyalı kanlarıyla övünürler ve Britler de soylarını sürgünde yaşayan Brutus'a dayandırdıkları için, aynı övünücü paylaşırlar. Bohemyalılar ise çok daha gerilere gidip o**

kuleye gönderme yaparak karmaşayı göğüslemeye çalışmaktalar. Ama o zaman önderlerinin kim olduğu, hangi krala hizmet ettikleri, kimin ülkesini kurdukları, hangi hükümdar ve tehlikeler altında Avrupa'ya ulaştıkları ve bunların ne zaman olduğu aktarılmış değildir. (...) Bu şan, hem kendini beğenmişliktir hem de gülünçtür. Eğer bir kişi Bohemyalılar'la iddialaşarak, soyunun asaletini aynı dönemlerde arayacak olursa, bu sefer Babil kulesinden bahsetmese de, Nuh'un gemisinden ve hatta cennetten kovulmadan önceki dönemden, sonunda büyük büyükbabasından ve herkesin geldiği Havva'nın kucağından çıktıklarını kolaylıkla iddia edebilirlerdi. Biz bunlara kocakarı lakırdısı deyip geçiyoruz. Platon bütün kölelerin de krallardan geldiğini yazmıştır. Gerçek asaleti yalnız ve yalnız çalışkanlık doğurabilir."

Enea (il. Pius) burada ılımlı şekilde Romalılar, Franklar - Fransızlar ve İngilizlerin destansa! Troya kökenlerini eleştirilerine dahil etmiştir. Diğer yazılarında sadece Romalıların Troya destanını eleştirmemiş, başka halkların iddialarıyla uğraşmıştır. Türkler'in Teucri ile aynı oldukları ve Troyalılar'dan geldiklerine dair "Fredegar'a" dayandırılan öğretiye kesin olarak karşı çıkmıştır. O zamanın diğer yazarları, Türkleri Teucri ile bir tutmuşlar, ama bu sefer de kendi ait oldukları büyük grupların Troya kökenini reddetmişlerdir. Türklere karşı yapılan bu sınırlandırmanın nedeni, Osmanlı İmparatoru il. Mehmet'in İstanbul'u fethetmesidir (1453). Enea Silvio (II. Pius) hararetle, Müslümanlara karşı Yunanlılara yardım edilmesinin Batı Hristiyanlığının görevi olduğunu vurgulamış ve AsyahTürklerin (artık) dahil olmadığı, Yuna-

nistanlı Avrupayı "**Hristiyanların anavatanı**" ilan etmiştir. il. Mehmet, Anadolu'ya yaptığı bir sefer sırasında Troya kalıntı-
larını ziyaret etmiş ve İtalyan hümanistlerinin etkisiyle, Teukros kökenli Türklerin, kendi vasıtasıyla Yunanlılardan Troya'nın öcünü aldığını açıklamıştır.

Avrupa'nın, Yunan Ortodokslarının da dahil olduğu Hristiyanlıkla eş tutulması, Türklerin eski mitolojik birlikten dışlanmasının bir neticesiydi. Yeni eleştirel tarih bilimi, kanıta dayalı tartışmalarında güncel politikanın değer yargıları ne-
deniyle artık yabancılaşmış eski akrabaların dışarıda bırakıl-
masına ön ayak olmuştur.

Bütün bunlar bize gösteriyor ki, Ortaçağın başlarından iti-
baren neredeyse tüm Avrupa milletleri köklerini Troyalı kah-
ramanlara dayandırmak istemişlerdir. Bunun çeşitli nedenleri
vardır. Herşeyden önce Ortaçağ Avrupasında esas olan, şö-
valyelik ruhudur. Şövalyelik ruhu da dürüstlüğe ve kahra-
manlığa dayanır. Bu yüzdendir ki Avrupalılar, Troya kentini
lüle ile ele geçiren Akalan (Ortaçağda Akalar Yunanlılarla bir
tutuluyordu) ataları olarak kabul edemezlerdi. Çünkü onlar
Troyalılara karşı dürüst davranmamışlardı. Halbuki Troyalılar
hem dürüst hem de kahraman insanlardı. Troyalıların bu üs-
tün nitelikleri şövalyelik ruhu ile de bire bir örtüşüyordu.

Ortaçağ Avrupasında İngilizler, Fransızlar, Almanlar, İtal-
yanlar, İrlandalılar ve daha niceleri Troyalı olmaktan gurur
duymuşlar ve bu duygularını yazdıkları eserlerde dile getir-
mişlerdir. Avrupalılar, Türkleri de kendileri gibi Troyalıların
soyundan gelmiş olarak kabul etmişlerdir. Fakat Osmanlı
padişahı II. Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden sonra, Türk-
lere karşı soğuk davranmaya başlamışlar ve bir müddet sonra
Türkler'in Troyalıların soyundan gelmiş olamayacaklarını dile

getirmeye başlamışlardır. Türklere karşı Avrupalılarda meydana gelen bu tutum değişikliğinde, Türkler'in yakın bir gelecekte tüm Avrupa'yı ele geçireceği endişesinin büyük payı **vardır.**

Yeniçağ Avrupasında da Troyalıların soyundan gelmiş olma teması işlenmeye devam etmiştir. Ancak bilimsel düşüncenin yerleşmesiyle birlikte, bazı bilim adamları, Avrupalıların Troyalılığını sorgulamaya başlamışlardır.

Günümüzde ise Avrupa milletleri köklerini herhangi bir yere dayandırma gereğini duymuyorlar.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

TROYA FİLMİ ÜZERİNE KÜÇÜK BİR DEĞERLENDİRME

Yönetmenliğini Alman Wolfgang Petersen'in yaptığı, başrollerini Brad Pitt, Eric Bana, Orlando Bloom, Diana Krueger ve Peter On'le'nin oynadığı Troya filmi 14 Mayıs 2004'de tüm dünya ülkeleri ile eş zamanlı olarak Türkiye'de de gösterime girdi.

Filmin gösterime girmesiyle birlikte Türk halkı, Türkiye sınırları içinde Troya diye bir yer olduğunu hatırladı nihayet. Oysa Heinrich Schliemann'ın Troya'yı keşfedip ilk kazıları başlattığı andan günümüze gelinceye kadar yüzlerce kitap yazıldı Troya üzerine. Homeros'un İlyadası tüm dünya dillerine çevrildi. Özellikle Avrupa milletleri İncil'den sonra herhalde en çok Homeros destanlarını okumuşlardır. Ama bizler ne yazık ki, Homeros'u okuma konusunda da sınıfta kaldık. Çünkü bizler okumayı sevmiyoruz. Okumayı sevmediğimiz için de bize ait olanları bile sahiplenemiyor, başkalarına kaptırıyoruz. Yıllar yılı Homeros'u bir Yunan ozanı olarak tanıdık, Herodotos'u, o büyük tarihçiyi, tarihin babasını da Yunan tarihçisi olarak benimsedik. Halbuki onlar bizim ozanımız, **bizim tarihçimiz. Ozanımız İzmirli, tarihçimiz Bodrumlu. Yani** her ikisi de bu toprağın insanı. Belki Homeros Türk değildi, Herodotos'un da Türk olduğunu sanmıyoruz. Ama etnik kimlikleri ne olursa olsun onlar bizim insanlarımızdı.

İnsanına sahip çıkmayan ülkesine nasıl sahip çıkar? Ey Türk milleti! Artık uyan! Hiç değilse ülkedeki geçmişine sahip çık. Troya'ya sahip çık. Troyalıların bizden olduğunu **unutma!**

Troya filmini aslında biz yapmalıydık. Ama olmadı. Başkaları yaptı. Olsun, önemli olan böyle bir filmin çekilmiş olması. Fakat keşke filmin çekimleri Türkiye'de yapılsaydı. Fakat ne yazık ki, gişe rekorları kıran bu güzel film, Meksika, Malta ve Londra'da çekildi. Reklam masrafları dahil filmin 210 milyon dolara mal olduğu söyleniyor.

Troya filminin gösterime girmesiyle birlikte sadece Türk insanı değil, Avrupa'nın dört bir köşesinden turistler akın akın Türkiye'ye geldiler, Troya'yı görmek için. Troya'yı ziyaret edenlerin sayısı neredeyse on kat arttı. Sizin anlayacağınız Troya filmi, en çok bize yaradı. Çünkü bu film, Türkiye'de çekilmese de Türkiye'yi akıllara getirdi birden bire. Milyonlarca dolar harcasak, Türkiye'yi bu kadar tanıtamazdık. Bu yüzden, Hollywood'un dünyaca ünlü Alman yönetmeni Wolfgang Petersen'e, Türk insanı olarak, teşekkür borçluyuz.

Gelelim filmin içeriğine ve kritiğine; senaryosunu David Benioff'un yazdığı **"Troya Savaşı"** İlyada destanı üzerine kuruldu. İki buçuk saatlik bir filme İlyada'yı sığdırmanın mümkün olmadığını belirten David Benioff, "biz burada aslında insani bir öyküyü anlatmaya çalıştık" diyor.

Troya Savaşlarının detayları, Homeros'a mal edilen İlyada ve Odysseia destanlarından çıkartılıyor. Bir iddiaya göre de, böyle bir savaş hiç olmamış... Horneros'un uydurması imiş.

Mitolojik tanrılar bir şölen düzenlerler. Bildiğimiz tüm mitolojik tanrılar, tanrıçalar ve kahramanlar vardır bu şölende. Fakat bir tek fesatlık tanrısı Eris davet edilmemiştir şölene. Şölene davet edilmeyen Eris, bir fesatlık düşünür ve şölen masasına altın bir elma atar. Elmanın üzerinde **"En Güzele"** yazmaktadır. Şölen içinde birden ortam gerilir. Tanrılar tanrısı Zeus'a gider herkes, bu elmayı **hak** edene vermesi için. Zeus

ilk ön elemeyi kendisi yapar. Tanrıçalar içinden eşi Hera ile kızları Athena ve Afrodit'i seçer. Bu üçü arasında en güzelini seçme görevini ise, bir kral oğlu olduğunu bilmeden Kaz dağında çobanlık yapan Paris'e verir.

Paris'in karşısında birbirinden şüphe! üç aday vardır. Genç adam ne yapacağına, kimi seçeceğine bir türlü karar veremez. Ve bu üç aday, belki de tarihin ilk rüşvetini vermek isterler Paris'e...

Tanrıça Hera, Asya'nın en güçlü krallığını vaadederek. Gök gözlü Athena, onu dünyanın en bilge kişisi yapacağını söyler. Güzellik tanrıçası Afrodit ise ona dünyanın en güzel kadınının aşkını vaadederek. Afrodit oğlanın aklını başından almıştır. Hiç düşünmeden elmayı Afrodit'e uzatır Paris. Troyalı Paris, denizin karşı kıyısındaki Sparta kralının kansı, dünyalar güzeli Helene'ye aşık olur ve Afrodit'in vermiş olduğu söz ve yine onun yardımı ile Helene'yi Troya'ya kaçıtır. Olay işte bu noktada başlar... Bir tarafta Akalar ve müttefikleri **"vay bizim kadınıımızı nasıl kaçıırırsınız"** diye Troya'ya saldırırlar. Bu savaşta Troyalılar da yalnız değildir, onların da müttefikleri vardır. Bu büyük kavgada Batılı uluslar Akalar tarafında, Doğulu uluslar da Troyalılar tarafında saf tutarlar.

Akaların başında Agamemnon vardır. Troyalıların komutanı ise Hektor'dur. Akaların bir başka ünlü kahramanları da Akhilleus (Aşil)'dir. Filmde bu karakteri ünlü oyuncu Brad Pitt canlandırmaktadır.

Akhilleus'un annesi, doğduğu zaman onu büyülü bir sıvıya batırır. Bu sıvı sayesinde Akhilleus yara almaz ve yenilmezdir. Ama onun yine de zayıf bir noktası vardır, Bu zayıf nokta Akhilleus'un topuğudur. Çünkü annesi onu büyülü sıvıya daldırırken topuğundan tutmuştur.

Akhilleus'un deniz tanrıçası olan annesi, oğlunun Troya Savaşında öleceğini bilir. Bu yüzden, asker alımları sırasında ona kız kıyafeti giydirir. Ama onun kız olmadığı bir şekilde anlaşılır ve o da bu savaşa katılmak zorunda kalır.

Savaş esnasında esir bir kadın yüzünden Agamemnon'la arası açılan Akhilleus kapris yapıp savaşa katılmaz. Fakat en yakın arkadaşı düşman komutanı Hektor tarafından öldürülünce bütün kin ve öfkesiyle savaşa iştirak eder ve en sonunda Hektor'u öldürür. Hektor'un cesedini savaş arabasının arkasına bağlayarak Troya surlarının etrafında sürükler durur. Bu bölüm, İlyada'nın en acıklı bölümüdür. Bu savaşta Akhilleus'un ölümü ise en zayıf noktası olan topuğundan aldığı bir yara ile olmuştur. Akhilleus'u öldüren kişi ise çapkın prensimiz Paris'ten başkası değildir.

On yıl süren bu savaşın sonlarına doğru, Akalar, zeki bir kandırmaca olmadan Troya'yı zaptedemeyeceklerini anlarlar. Tahtadan bir at yaparlar, geri çekilmiş izlenimi yaratıp, bu atı Troya surlarının önüne bırakırlar. Halbuki bu atın içerisinde Akalı savaşçılar vardır.

Surların önünde duran atı tanrıların bir armağanı zannederek savaşı kazandıklarına inanan Troyalılar, tahta atı surlarda bir gedik açarak içeriye alırlar. Üstüne üstlük o gece bir de zafer şöleni düzenlerler. Kale kapılarını bekleyen nöbetçiler dahil herkes yer içer ve derin bir uykuya dalarlar. Bunu fırsat bilen Akalı savaşçılar tahta atın içerisinden çıkarak önce nöbetçileri etkisiz hale getirirler, ardından da bütün şehir kapılarını ardına kadar açarlar. Surların dibinde bekleyen Aka orduları şehre dalarlar, önlerine gelen genç ihtiyar, kadın erkek ne varsa katlederler, şehri de yağma ederler. Bütün bunlar

yetmezmiş gibi en sonunda şehri yakarlar. Ve şehrin tarihi **burada sona erer.**

Homeros'un anlattıklarını bu şekilde özetleyebiliriz. Peki Troya filmi bu anlatılanlara ne kadar uyuyor?

Filmde Paris'i canlandıran Orlando Bloom, savaştan anla-mayan, korkak biri olarak gösteriliyor ki, bu son derece yanlış-
tır. Tamam, kabul ediyoruz Paris belki çapkındı ama bütün
suç tek başına onun muydu? Onunla beraber Troya'ya kaçma-
yı kabul eden Sparta kraliçesi Helene'nin bu işte hiç mi günahı
yoktu? Hem unutmayalım ki, kadın kaçırmak hem de evli bir
kadını kaçırarak o günün Doğu ve Batı dünyalarını karşı kar-
şıya getirmek her babayiğidin harcı değildir. Bu işler yürek
ister. Bu nedenle Paris'in teke tek dövüşmek amacıyla
Helene'nin kocası Menelaos'un karşısına çıkarken dizlerinin
titremesini kabul etmiyoruz. Senaryo böyle yazılmış olabilir
ama, gerçek bu değildir. Abisi Hektar kadar olmasa da Paris
de en azından diğer Troyalı savaşçılar kadar yiğittir. Öyle
olmasaydı abisi Hektor'u öldüren Akhilleus'un karşısına çık-
maya cesaret edebilir miydi? Kaldı ki Paris, işin içerisine tanrı-
lar ve tanrıçalar karışsa da, abisinin katili Akhilleus'u okuyla
topuğundan vurmuş ve onun ölümüne neden olmuştur.

Karısını kurtarmaya gelen Sparta kralı Menelaos, senaryo
gereği, Troyalı Hektar tarafından öldürülüyor. Halbuki bu da
doğru değildir. Çünkü Menelaos, Troya Savaşından sonra
Helene'yi de yanına alıp, memleketi Sparta'ya dönecek ve
ömürlerinin kalan kısmını karı - koca birlikte geçireceklerdir.

Bu filmin en büyük eksiklerinden biri de geleceği haber ve-
ren Cassandra'ya yer verilmemesi. Troya kralı Priamos'la
kraliçe Hekabe'nin kızları olan Cassandra, aslında tahta atın
Troya kentine felaket getireceğini anlamış ve bunu herkese

duyurmuştu. Cassandra gibi bir karakterin filmde olmaması bize göre önemli bir eksiklik. Fakat senaryo gereği ona da çözüm bulunmuştur. Bu filmde Troya krallığının başına kötü şeyler geleceğini söyleme görevi Paris karakterine devredilmiştir.

Bu büyük mücadelede başta tanrılar tanrısı Zeus olmak üzere Hera, Athena, Afrodite, Apollon, Ares gibi tanrı ve tanrıçaların karışmadığı hiçbir olay yoktur. Fakat filmde tanrı ve tanrıçalardan eser yoktu. Madem ki, yapımcılar, Troya filmini çekerken İlyada'dan esinlenmişlerdi, o halde tanrı ve tanrıçalara bu filmde muhakkak yer verilmeliydi.

Filmdeki atlara binmiş savaşçılardan da açıkçası bir şey anlayamadık. Çünkü o dönemlerde savaş arabaları kullanılıyordu, süvari sınıfı ise henüz teşekkül etmemişti. Süvari sınıfı MÖ. 8. yüzyılda bir Türk kavmi olan İskitlerle birlikte tarih sahnesindeki yerini alacaktır.

Fakat bütün bu eksikliklere rağmen, Troya filmi yine de güzel bir film. En azından hepimize geçmişimizi hatırlattı. Hepimize diyorum, çünkü bu savaş, o günün Doğu ile Batı dünyalarını karşı karşıya getiren bir dünya savaşıydı.

Filmi izleyenlere bazı sorular yönelttik. Bu soruları aşağıya çıkarıyoruz:

1. Filmi beğendiniz mi?
2. Filmde en çok beğendiğiniz karakter kimdi?
3. Siz olsaydınız Helene için bu kadar zorluğa katlanırmıydınız?
4. Troyalılar'ın Türklüğü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu sorulara verilen cevapları da özetleyerek aşağıya kaydediyoruz: İzleyenlerin büyük çoğunluğu filmi beğenmişler, fakat film Türkçe olarak seslendirilseymiş daha iyi olurmuş, çünkü filmi izlerken alt yazıları okumaktan boyunları tutulmuş.

Amerikan sineması Brad Pitt gibi genç kızların çok beğendiği bir aktörü başrolde oynatsa da, bizim kızlar Hektor rolündeki Eric Bana'yı daha çok beğenmişler. "Niçin?" diye sordüğümüzda, "Adam gibi adam, yurdunu, insanlarını, karısını ve çocuğunu çok seviyor. Sanki bizden biriydi." diye cevap verdiler. Onlara hak vermemek elde değil. Gerçekten Hektor bizden biri gibiydi. Kimbilir, belki de, bizden biriydi.

"Siz olsaydınız Helene için bu kadar zorluğa katlanırmıydınız?" sorusuna değişik cevaplar aldık. Bazıları "Allah için çok güzel kadın. Onun için her şeyi ama her şeyi yapabilirim" derken, bazıları da "Dünyanın en güzel kadını da olsa, bu kadar zorluğa bu kadar çileye değmez" diye cevaplandırdılar sorumuzu.

"Troyalıların Türklüğü hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna ise büyük çoğunluk, "biz onları kendimizden birileri olarak kabul ediyoruz. Troyalılara kanımız kaynadı" dediler.

Aldığımız cevaplar özetle böyle. Siz ne düşünüyorsunuz? Troyalılar gerçekten Türk mü? Bana sorarsanız, ben yıllardan beri Troyalılarla Türkler arasında hiçbir fark göremiyorum.

SONUÇ

Onbir bölümden oluşan çalışmamızın sonunda öyle sanıyoruz ki, okuyucu, kafasındaki soruların cevaplarını bulmuş olmalıdır. Ama biz yine de ulaşılmış olduğumuz sonuçları maddeler halinde sıralamak istiyoruz:

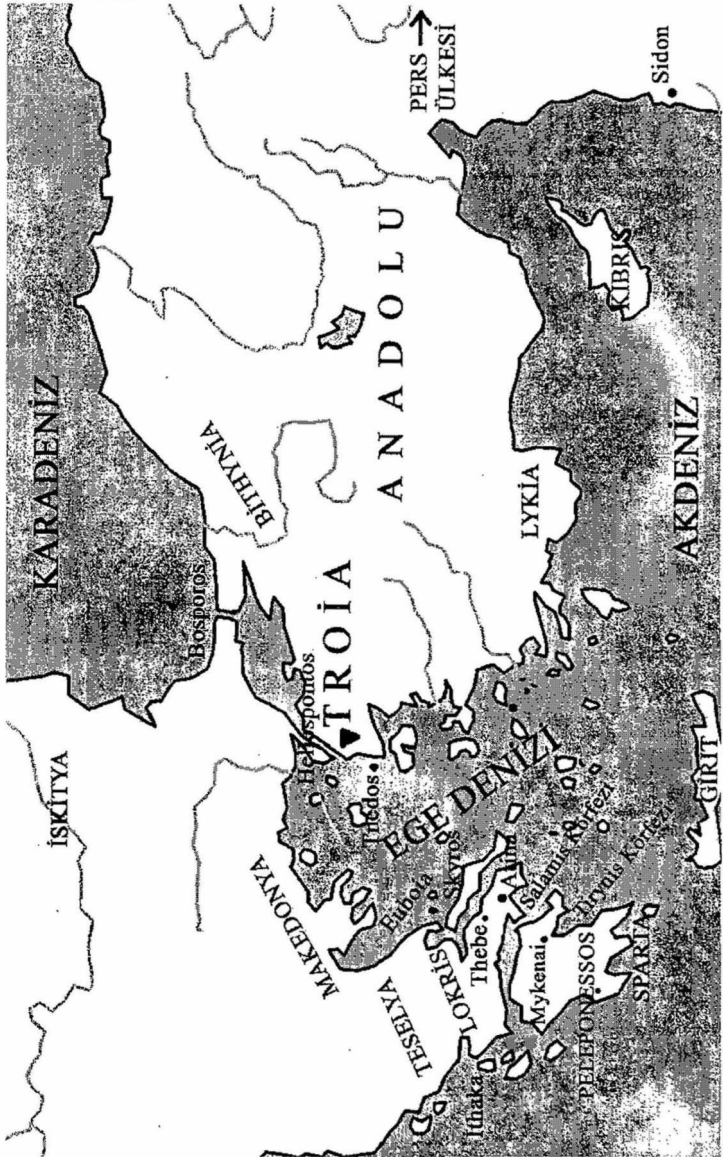
1. Homeros'un İlyada adlı destanının konusunu teşkil eden Troya Savaşları, tarihin ilk Boğazlar savaşıdır. Homeros'a göre yaklaşık on yıl süren Troya Savaşları, tarihte Doğu ve Batı dünyalarını karşı karşıya getiren ilk büyük mücadeledir. Bir başka ifade ile Troya Savaşları, Eskiçağ'ın Birinci Dünya Savaşıdır.
2. Bu büyük mücadelede Batı dünyasını Akalar ile müttefikleri, Doğu dünyasını ise Troyalılar ile müttefikleri temsil etmektedir. Akaların müttefikleri daha ziyade kıt'a karası Yunanistan ile Ege ve Akdeniz adalarından geldikleri halde, Troyalılar'ın müttefiklerinin önemli bir kısmı Anadolu'nun değişik köşelerinden gelmişlerdir.
3. Troya Savaşları'nın görünürdeki nedeni her ne kadar Sparta kraliçesi Helene'nin Troya prensi Paris tarafından kaçırılması olsa da, asıl neden çok daha başkadır. Asıl neden tamamıyla ekonomik olup, Akaların Akdeniz'de sekteye uğrayan ticaretlerini Karadeniz'e kaydırmak istemeleridir.
4. Yaptığımız çalışmanın sonunda gördük ki, Hitit metinlerinde geçen Ahhiyavalalır ile Homeros destanlarının Akalan aynı kavimdir. Arkeolojik bulgular da bu görüşümüzü teyit etmektedir.

5. Bugüne kadar nerede olduğu hususunda çeşitli görüşler ile ri sürülen Ahhiyava memleketi, bize göre, merkezi kıt'a karası Yunanistan'daki Mykenai kenti olmak üzere Ege ve Akdeniz adalarını da içine alan bir deniz imparatorluğudur. Özellikle son dönem Hitit krallarının, bırakmış oldukları belgelerde Ahhiyava krallarına "biraderim" diye hitabetmeleri, onları da kendileri gibi "Büyük kral" olarak kabul ettiklerinin en kuvvetli delilleridir.
6. Hitit metinlerinde geçen **Wiluşa:** ile Homeros destanlarının İlios (İlion)'u aynı yerdir, Wiluşa krallığının merkezi de Troya kenti olmalı,br,
7. Troya savaşlarını kaybeden "froyalılar, bu büyük yıkımdan hemen sonra cereyan "'len Ege Göçlerine de katılmışlar ama bu göçler sonunda umduklarını bulamayıp kendilerine yeni bir yurt aramak zorunda kalmışlardır.
8. İlki MÖ. 10. yüzyılın başlarında, ikincisi de MÖ. 8. yüzyılın ikinci yansında olmak üzere iki göç dalgası halinde İtalya'ya giden Troyalılar orada bir başka Türk grubu olan Sakalarla karışıp kaynaşarak Tursakalar ya da Etrüskler adı verilen yeni bir kavmin oluşmasına katkıda bulunmuşlardır ki, Etrüsk kavminin bir Türk kavmi olduğu bugün artık biliniyor. Üstelik bu kavim, Roma medeniyetinin doğuşuna da zemin hazıfamıştır. C-ffçdten, MÖ. 753'den MÖ. 509 yılına kadar Roma tahtına O!uran krallar Etrüsk kralarıdır.
9. Ortaçağ'da Avrupa milletlerinin çoğu soylarını Troyalılara dayandırmışlardır. Avrupa milletleri, İs-

tanbul'un fethine kadar, Türkleri'de Troyalılarından gelmiş olarak göstermişlerdir. Fakat İstanbul'un Osmanlı padişahı II. Mehmet tarafından fethedilmesinden sonra, sıranın kendilerine geleceğinden endişe ederek bu defa Türklerin Troyalı bir soydan gelmiş olamayacaklarını kanıtlamaya çalışmışlardır.

10. Fakat Avrupalılar ne düşünürlerse düşünsünler, Osmanlı padişahı II. Mehmet'in ve Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün Troyalıları Türk kabul etmeleri bizim için son derece önemlidir. Çünkü, gerek Fatih Sultan Mehmet, gerekse Atatürk, bilimsel düşünceyi daima ön planda tutmuş olan iki Türk büyüğüdür.
11. Bu çalışmanın sonunda bizde de Troyalıların Türk olacağı şeklinde bir kanaat oluşmuştur.

HARİTA

BİBLİYOGRAFYA

- Akşit, Oktay., Likya Tarihi, İ.Ü.E.F. Yayını, İstanbul 1967.
- Ailen, T.W., The Horneric Catalogue of Ships, Oxford 1921.
- Ayda, Adile., Etrüskler (Tursakalar) Türk İdiler, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1992.
- Barnet, R.D., "The Sea Peoples", CAH 11/2, chp. XXVIII, Cambridge 1975.
- Blegen, C.W., "The Coming of the Greeks", AJA 32, 1928, s. 146-154.
- Blegen, C.W., The Mycenacan Age. The Trojan War, the Dorian Invasion and Other Problems (Lectures in Memory of L.T. Sernple), 1962.
- Blegen, C.W., Troy and the Trojans, London 1963.
- Borgolte, Michael., "Avrupa'dan Hikayeler ve Troia", Düş ve Gerçek TROİA, Horner Kitabevi, İstanbul 2001, s. 190-203.
- Bossert, H., Asia, İstanbul 1946.
- Brandau, Birgit - Schickert, Hartnunt., Hititler (Bilinmeyen Bir Dünya İmparatorluğu), Çev: Nazife Mertoglu, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2003.
- Brandau, Birgit., Troia, Çev: Vedat Çorlu, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2002.
- Caskey, John L., "Greece and the Aegean Islands in the Middle Bronze Age", CAH 11/1, chp. IV a, Cambridge 1973.
- Cerarn, C.W., Tanrılar, Mezarlar ve Bilginler (Arkeolojinin Romanı), Çev: Hayrullah Örs, Remzi Kitabevi Yayını, İstanbul 1986.

- Çapar, Ömer., "Ahhiyava Sorunu", A.Ü.D.T.C.F. Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı 25, Ankara 1982, s. 387-413.
- Çapar, Ömer., "Homeros Destanlarında Anadolu Kavimleri", IX. Türk Tarih Kongresi, Ankara TTK Basımevi, 1986, s. 333-348.
- Demircioğlu, Halil., Roma Tarihi, 1 Cilt, TTK Yayın, Ankara 1953.
- Dörpfeld, W., Troja und Iliön, Athen 1902.
- Duchene, Herve., Troia Hazinesi veya Schliemann'ın Düşü, YKY Genel Kültür Dizisi, İstanbul 2002.
- Erhat, Azra., Homeros (Gül ile Söyleşi), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999.
- Erhat, Azra., Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972.
- Erinç, Sırrı., Türkiye Coğrafyası, İstanbul 1972.
- Erzen, Afif., Eskiçağ Tarihi Hakkında 4 Konferans, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1984.
- Estin, Colette - Laporte, Helene., Yunan ve Roma Mitolojisi, TÜBİTAK Yayını, 2. Basım, Ankara 2002.
- Furumark, A., The Mycenaean Pottery, Analysis and Classification, Stockholm 1941.
- Garstang, John - Gurney, O.R., The Geography of the Hittite Empire, London 1959.
- Goetze, A., Madduwattas, MVAeG 32, 1928, s. 1-178.
- Gurney, O.R., Hititler, Çev: Pınar Arpaçay, Dost Kitabevi Yayın, Ankara 2001.
- Gurney, O.R., The Hittites, Penguin Books, London 1952.
- Herodotos, Herodot Tarihi, Çev: Müntekim Ökmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2002.

- Homeros, İlyada, Çev: Azra Erhat - A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul 1975.
- Homeros, Odysseia, Çev: Azra Erhat - A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul 1973.
- Huxley, G.L., Achaeans and Hittites, Oxford 1960.
- İplikçioğlu, Bülent., Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları, 2. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1994.
- Kinal, Füzuran, Arzava Memleketlerinin Mevkii ve Tarihi, Ankara 1953.
- Kinal, Füzuran, Eski Anadolu Tarihi, 2. Baskı, TTK Yayını, Ankara 1987.
- Korfmann, Manfred., "En Altın Üste Doğru Troia'nın On Kenti", Düş ve Gerçek TROIA, Homer Kitabevi, İstanbul 2001, s. 347-354.
- Korfmann, Manfred., "Troia - Anadolu: Geleceği olan Geçmiş", TROYA Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 14-31.
- Korfmann, Manfred., "Yüksek Troia Kültürü (Troia VI ve VII a)", Düş ve Gerçek TROIA, Homer Kitabevi, İstanbul 2001, s. 395-406
- Latacz, Joachim., "Homeros, İlyada ve Troia'nın Hikayesi", TROYA Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 32-45.
- Macqueen, J.G., Hititler ve Hitit Çağında Anadolu, Çev: Esra Davutoğlu, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2001.
- Mansel, A.M., Ege ve Yunan Tarihi, TTK Yayını, Ankara 1971.
- Mansel, A.M., Eski Doğu ve Ege Tarihinin Ana Hatları, İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1971.

- Memiş, Ekrem., "Aka Medeniyetinin Doğuşu, Gelişmesi ve Çöküşü", E.Ü.E.F. Tarih İncelemeleri Dergisi, X, İzmir 1995, s. 41-55.
- Memiş, Ekrem., "Eskiçağ Anadolu'sunda Türk Varlığı", S.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi (Sosyal Bilgiler), Sayı 7, Konya 1996, s. 1-7.
- Memiş, Ekrem., "Eskiçağ'ın Birinci Dünya Savaşı ile Yakınçağ'ın Birinci Dünya Savaşında Boğazların Oynadığı Rol ve Türkiye", Askeri Tarih Bülteni, Sayı 22, Şubat 1987.
- Memiş, Ekrem., "Hitit Devletlerinin Batı Anadolu Politikası", S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 3, Konya 1994, s. 367-375.
- Memiş, Ekrem., "MÖ. 2 Binyıl Anadolu Tarihinde Lukkalar", XI. Türk Tarih Kongresinden ayırbasım, TTK Yayını, Ankara 1994, s. 269-275.
- Memiş, Ekrem., Eskiçağ Tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi, 3. Baskı, Çizgi Kitabevi Yayını, Konya 2003.
- Memiş, Ekrem., Eskiçağ Türkiye Tarihi, 5. Baskı, Çizgi Kitabevi Yayını, Konya 2003.
- Memiş, Ekrem., Eskiçağda Türkler, Çizgi Kitabevi Yayını, Konya 2002.
- Memiş, Ekrem., Filistinlilerin Kökeni ve Tarihi, S.Ü. Eğitim Fak. Yayını, Konya 1996.
- Memiş, Ekrem., Genel Tarih, Genişletilmiş 3. Baskı, Tablet Yayınevi, Konya 2002.
- Memiş, Ekrem., İskitlerin Tarihi, S.Ü. Eğitim Fak. Yayını, Konya 1987.
- Memiş, Ekrem., Tarih Metodolojisi, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul 1996.

- Memiş, Ekrem., Tarihi Coğrafyaya Giriş, S.Ü. Eğitim Fak. Yayını, Konya 1990.
- Memiş, Ekrem., Troya Savaşlarının Kronolojisi, Basılamamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1980.
- Mylonas, G.E. Ancient Mycenae, the Capital of Agamemnon, Princeton 1956.
- Mylonas, G.E., Mycenae and Mycenae Age, Princeton 1966.
- Nilsson, M.P., Homer and Mycenae, 1933.
- Page, Denys., History and the Homeric Iliad, Los Angeles 1959.
- Ramsay, William M., Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Çev: Mihri Pektaş, M.E.B. Yayını, İstanbul 1960.
- Sazcı, Devrim Çalış., "Denizsel Troia Kültürü", TROYA Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 54-65.
- Sazcı, Devrim Çalış., "Troia'nın Kazı Tarihçesi", TROYA Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 46-53.
- Sazcı, Göksel., "Troia Hazineleeri", TROYA Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 66-73.
- Sommer, F., Die Ahhijava Urkunden !, 1932.
- Starke, Frank., "Wilusa Ülkesinin Tarihi", Düş ve Gerçek TROIA, Homer Kitabevi, İstanbul 2001, s. 34-45.
- Steiner, Gerd., "Die Ahhijava - Frage Heute", Saeculum XV/4, 1964.
- Stubbings, F.H., "The Expansion of Mycenaean Civilization", CAH 11/2, chp. XXII a, Cambridge 1975.

- Stubblings, F.H., "The Recession of Mycenaean Civilization", CAH il, chp. XXVIII, Cambridge 1965.
- Stubblings, F.H., "The Rise of Mycenaean Civilization", CAH il, chp. XIV, Cambridge 1965.
- Şahin, Haluk., "TROYA, Efsane ve Ötesi", National Geographic, Haziran 2004, s. 100-119.
- Şahin, Haluk., Troyalılar Türk müydü?, Troya Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Tarhan, M. Taner., "Eski Anadolu Tarihinde Kimmerler", Araştırma Sonuçları Toplantısı I, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1984, s. 109-120.
- Tarhan, M. Taner., "Eskiçağda Kimmerler Problemi", VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1979, Cilt 1, s. 355-369.
- Taylor, William., The Mycenaeans, London 1964.
- Tekin, Oğuz., Eski Yunan Tarihi, 2. Baskı, Cep Üniv., İletişim Yayınları, İstanbul 1998.
- Ten Cate, Houwink., The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera during the Hellenistic Period, Leiden 1961.
- The Oxford Classical Dictionary, Oxford 1970.
- Umar, Bilge., İlkçağda Türkiye Halkı, İnkılap Kitabevi Yayın, İstanbul 1999.
- Umar, Bilge., Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi, C. 1, E.Ü. Basım - Yayın Yüksekokulu Yayını, İzmir 1982.
- Yıldırım, Recep., Eskiçağ'da Anadolu, İzmir 1996.
- Yıldırım, Recep., Ugarlık Tarihine Giriş, 2. Baskı, Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2004.
- Yörükan, Turhan., Yunan Mitolojisinde Aşk, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2000.
- Yücel, Talip., Türkiye ile Komşu Ege Adaları, Ankara 1978.

İNDEKS

A. TANRI, KAVİM VE KİŞİ ADLARI

- Aeneas, 123, 135, 154, 155, 156, 158, 159
 Afrodit, 85, 86, 87, 88, 89, 112, 130, 154, 171, 174
 Agamemnon, 30, 32, 72, 88, 95, 97, 98, 116, 117, 118, 120, 122, 155, 172
 Ahhiyavalılar, 63, 71, 72, 77
 Ahmose, 42
 Aiakos, 90, 91
 Aias, 31
 Aigina, 31, 90
 Aineis, 96
 Akalar (Miken'ler), 6, 9, 18, 29, 31, 32, 46, 63, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 77, 78, 93, 94, 95, 118, 120, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 154, 166, 171, 172, 177
 Akhaiolar, 64
 Akhilcus, 29, 30, 31, 32, 84, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 120, 121, 128, 152, 172, 174
 Akkadlar, 144
 Alaksanduş, 24, 25, 59
 Aleksandros - Paris, 30, 116
 Alizolar, 125
 Almanlar, 159, 160, 166
 Andromakhe, 96, 104, 149
 Ankhises, 154
 Antarauva, 76
 Antenor, 154, 155, 160
 Apaşalılar, 124
 Apollon, 81, 95, 107, 111, 112, 122, 129, 174
 Ares, 102, 103, 174
 Arkadialılar, 120
 Amuvanda, 9, 12, 22, 23, 76, 77
 Artemis, 87
 Arzavalılar, 148
 Ascanius, 154, 158
 Asopos, 90
 Astyanaks, 103
 Athena, 35, 85, 86, 110, 129, 171, 174
 Atpaş, 14, 15
 Atreus, 12, 43, 72, 88, 98, 110
 Attarişsiyaş, 12, 72

Augustus, 41
Blegen, 5, 37, 53, 55, 64, 66, 70, 115
Bohemyalılar, 164
Bossert, 10, 13, 16, 17, 22
Brad Pitt, 169, 172, 175
Briseis, 30, 96, 97, 98, 122
Brundius, 155
Brutus, 158, 160, 161, 162, 164
Büyük İskender, 157
Caesar, 154, 155, 158
Capus, 155
Cassibellanus, 158
Cicero, 28
Cyrus Gorden, 10
Daedalos, 70
Danimarkalılar, 159, 163
Dante, 164
Danunalar, 135
Dardanos, 81, 99
David Benioff, 170
Deiphobos, 110
Diomedes, 31
Dörpfeld, 36, 52, 53, 55
Eetion, 96
Ekweşler, 134
Eric Bana, 169, 175
Eris, 84, 91, 171
Etrusclar, 133
Etrüskler (Tursakalar), 133, 139
Fatih Sultan Mehmet, 151, 179
Fenikeliler, 27
Filip, 157
Forrer, 11, 12, 13, 17, 20, 72, 134
Francio, 157, 160, 161
Frank, 41, 157
Frank Starke, 41
Franklar, 156, 159, 160, 164, 165
Fredegar, 156, 158, 161, 162, 165
Friedrich Hrozny, 56
Frigas, 156
Frigler, 125, 136
Frigyalılar, 30, 125

- Fulco, 161
 Galfred, 158
 Gathelus, 161
 Glaukos, 108, 125
 Goetze, 9, 12, 13, 71, 146
 Hadrianus, 41
 Hattuşili, 43, 58, 73, 75, 78
 Havva, 165
 Hekabe, 82, 86, 100, 104, 108, 149, 174
 Hekto,, 31, 32, 46, 82, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110,
 111, 112, 113, 123, 128, 149, 150, 151, 172, 174, 175
 Hellenler, 139, 141
 Hephaistos, 91, 108
 Hera, 84, 85, 86, 171, 174
 Herakles, 84, 95
 Hermes, 85
 Hermione, 89
 Herodotos, 4, 19, 26, 34, 35, 70, 125, 131, 136, 169
 Hieronymus, 155
 Hititler, 25, 56, 57, 69, 73, 77, 78, 131, 147
 Homerns, 1, 17, 18, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 35, 36, 40, 41, 45, 46, 49, 50, 51, 52,
 54, 55, 57, 61, 63, 64, 68, 71, 77, 81, 82, 86, 87, 88, 89, 91, 96, 100, 116, 123,
 126, 128, 150, 151, 159, 163, 169, 170, 173, 177, 178
 Houwink Ten Cate, 10, 11
 Hugo Winckler, 56
 Huxley, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 73, 75, 134
 Iulus, 154
 İanus, 155
 İlos, 81
 İlşu-Nail, 145
 İngilizler, 159, 162, 166
 İphigeneia, 95
 İrlandalıları, 159, 166
 İskitler, 136, 163
 iştarmuva, 75
 İzlandalıları, 159
 Jean Bodin, 163
 John David Hawkins, 41
 Jupiter, 154
 Kalkhas, 94
 Kammenhuber, 10
 Karlar, 65, 124

Kassandra, 129, 174
Kastor, 87
Kheiron, 92
Kh_r_yseis, 96
Kikonlar, 19, 30,123, 124
Kimmerler, 136
Kokalos, 70
Laertes, 153
Laokoon, 129
Laomedon, 81, 82
Latinler, 140, 141
Leda,87
Lelegler, 65, 124
Likyalılar, 30, 125
Lukkalar, 15, 134
Luwiler, 14,146,147, 148, 149
Lykomedes, 94
Macarlar, 159
Madduwattaş, 9, 10, 12
Maionialılar, 125
Manapa-Dattaş, 15, 20
Manfred Korfmann, 1, 37, 53, 55
Mansel, 7, 26, 28, 29, 45, 46, 64, 66, 68, 115, 134
Maşhuiluvaş, 74
Mellaart, 21, 64,147
Menelaos, 30, 88, 89, 116,120,121,126, 173, 174
Memeptah, 134
Michael Ventris, 46
Minos, 64, 67, 70, 126
Minyas, 66
Missinus, 155
Moksos, 11
Montaigne, 150
Mopsos, 11
Mukşuş, 11
Murşili, 13, 14, 15, 19, 24, 25, 60, 72, 73, 74
Musa, 161
Mustafa Kemal Atatürk, 151
Muvattali, 15, 24, 25, 59, 60, 74, 75
Mykenai Akalan, 67, 69
Mykenaililer, 45
Mylonas, 42, 65, 66

- Naram-Sin, 144, 145
 Neoptolemos, 94
 Nestor, 31, 120
 Nicolaus Damascenus, 11
 Normanlar, 159, 161
 Nuh, 162, 165
 Odysseus, 31, 32, 33, 50, 87, 94, 120, 128, 153, 156
 Oinone, 83, 86
 Okeanos, 90
 Onofrio Carruba, 10
 Orlando Bloom, 169, 173
 Page, 21, 72, 127, 134
 Paionlar, 19, 124
 Pampa, 145
 Pandaros, 101
 Paris, 50, 82, 83, 85, 86, 88, 89, 105, 106, 111, 149, 156, 171, 172, 173, 174, 177
 Patroklos, 31, 32, 96, 98, 99, 107, 108
 Paul Kretschmer, 57
 Peisistratos, 28, 101
 Pelasglar, 65, 123, 124
 Pelestler, 135
 Peleus, 84, 90, 91
 Penelope, 33
 Peter O'Toole, 169
 Pisius, 155
 Piyamaradu, 13, 14, 15, 75
 Platon, 165
 Polonyalılar, 159
 Polydeukes, 87
 Pompeius, 157
 Poseidon, 81, 129
 Priamos, 30, 51, 82, 86, 89, 99, 100, 103, 104, 108, 112, 113, 116, 123, 129, 149,
 154, 156, 162, 174
 Ramses, 135
 Rasenna, 133
 Romahlar, 41, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 165
 Romulus, 137, 139, 140
 Romus, 137
 Rukkular, 134
 Sabahattin Eyuboğlu, 150
 Salemus, 155
 Sarpedon, 101, 107, 125

- Schliemann, 36, 42, 49, 50, 53, 54, 55, 66, 169
Sinon, 129
Slavlar, 164
Sofia, 51
Sommer, 9, 13, 15, 20, 21, 22, 75
Stephan, 161
Sümerler, 137, 144
Şekelçiler, 134, 135
Şerdanalı, 134, 135
Tarentus, 155
Targaşnallı, 25
Telemaos, 33
Telephos, 95
Tenes, 95
Teucris, 165
Teukros, 153, 166
Thcopompas, 26
Thucydides, 87
Iltetis, 84, 90, 91, 93, 95
Thukidides, 35
Torquatus, 157
Trakyalılar, 124
Tras, 81
Troyalılar, 1, 9, 17, 28, 30, 45, 46, 63, 123, 124, 127, 128, 131, 135, 137, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 159, 162, 164, 165, 166, 171, 173, 175, 176, 177, 178
Turkus, 151
Turşalar, 134, 135
Tuscular, 133
Tuthalya, 9, 11, 12, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 44, 58, 59, 71, 72, 75, 76, 78, 127
Tückec, 1, 133, 138, 142, 144, 151, 160, 161, 163, 165, 167, 176
Tyrrhenler, 133
Tyrsenler, 133
Ur-Banda, 145
Urhi-Teşup, 75
Ur-Larak, 145
Yavaşlar, 135
Vergilius, 123, 130, 135, 153, 159
Verona, 155
Wolfgang Petersen, 169, 170
Xanthos, 11
Yafes, 162
Yavan, 162

Yunanlılar, 29, 63, 141, 159, 162
Zakkariler, 135

B, YER İSİMLERİ VE DİĞER COĞRAFİ TERİMLER

Adriyatik Denizi, 6
Ahhiyava, 9, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 54, 61, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 123, 174
Aigina, 30, 88
Akdeniz, 4, 5, 6, 7, 48, 68, 69, 76, 119, 122, 123, 128, 131, 134, 142, 144, 173, 174
Alaçam Dağları, 4
Alaşa, 12, 71
Almanya, 47, 50, 152, 159
Amerika, 47
Amsterdam, 47
Amurru, 74
Anadolı, 3, 5, 6, 8, 13, 21, 26, 29, 37, 38, 41, 43, 44, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 73, 74, 75, 76, 79, 93, 97, 98, 109, 119, 120, 123, 132, 133, 134, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 161, 173
Antalya Körfezi, 121
Appawia, 20
Argoits, 63, 67
Argos, 66, 92, 93, 116
Arzava, 14, 15, 19, 24, 56, 57, 58, 71, 72, 73, 76, 123, 144
Asur, 54, 58, 74, 76, 139, 144
Asya, 40, 83, 86, 97, 133, 147, 153, 159, 167
Aşağı İtalya, 142
Aşşuv(l, 16, 17, 18, 19, 22, 44, 57, 58
Atina, 28, 34, 98, 115
Atlas Okyanusu, 134
Attika, 63
Aulis, 92, 93
Avrasya, 132
Avrupa, 6, 40, 47, 53, 62, 143, 147, 149, 153, 155, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 175
Aydm, 4
Aydın Dağları, 4
Ayvalık, 3
Baba Burnu, 3
Balkanlar, 6, 142, 144
Barcelona, 151

- Balı Anadolu, 3, 4, 5, 8, 18, 19, 27, 44, 56, 62, 64, 65, 73, 74, 75, 76, 123, 131, 132, 142, 144, 146
- Bem, 152
- Bithynia, 121
- Bodrum, 3, 33, 127
- Boğazköy, 23, 54
- Bohemya, 159, 160
- Boiotia, 63, 67, 115
- Bonn, 152
- Bozdağlar, 4
- Brindisi, 151
- Büyük Menderes, 4
- Califomia, 47
- Capua, 151
- Cebelitank, 82
- Chios (Sakız Adası), 26
- Çanakkale, 19, 35, 38, 40, 43, 48, 53, 79, 97, 120, 122, 124
- Çanakkale Boğazı, 38, 40, 53, 97, 124
- Çandarlı, 3
- Çin, 48
- Dardanos, 79, 96
- Doğu Balkanlar, 143
- Dumlupınar, 146
- Edremit, 3
- Edremit Körfezi, 3
- Efesos, 5, 68, 120
- Ege Bölgesi, 3
- Etruria, 135, 136
- Fethiye Körfezi, 121
- Foça, 3
- Galya, 154
- Genua, 151
- Germania, 153
- Girit, 46, 62, 65, 68, 76, 86, 115, 119, 123, 149
- Güney Rusya, 132
- Güney Sicilya, 68
- Halikarnasos (Bodrum), 127
- Hamburg, 47
- Hanigalbat, 42, 58
- Hapalla, 25
- Harriyati ve Zippaşla, 121
- Hatti, 20, 24, 57, 72, 141

Hattuşas, 12, 54, 58, 70, 140

Hellespontos, 79, 124

Hermos, 4

Hisarlık Tepe, 35, 41, 43, 48, 50, 53

İda Dağı (Kaz Dağı), 18, 81, 84, 107

İlion, 17, 29, 40, 43, 59, 101, 102, 105, 174

İlios, 41, 55, 56, 59, 149, 174

İlium Novum, 40

İllirya, 142, 150

İllirya Körfezi, 150

İolkus, 66

İtalya, 6, 119, 127, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 146, 150, 151, 154, 158, 174

İthake, 32, 48, 85, 115, 117, 149

İzmir, 3, 4, 26, 62, 67, 72, 120, 122

Japonya, 48

Kafkaslar, 132

Kaikos (Bakırçay), 4

Karaağaç Körfezi, 3

Karadeniz, 4, 54, 98, 121, 124, 128, 173

Karatepe, 11

Karla, 18, 120

Karkisa, 58

Kastamonu, 121

Kaystros (Küçük Menderes), 4

Khryse, 93

Kıbrıs, 12, 76, 123, 149

Kilikya, 11

Kizzuwatna, 10

Knossos, 69

Konya Çatalhöyük, 143

Köln, 151

Ksanthos, 81

Kuşadası, 3

Kuzey Suriye, 56, 73

Küçük Menderes, 4

Küçükasya, 23, 63, 68, 142

Küme, 136

Kütahya, 4

Latium, 136, 150

Lazpaş, 72

Lidya, 11, 19, 121

Likya, 13, 14, 17, 18, 98, 120

- Lizbon, 152
Londra, 152, 166
Lukka, 13, 14, 17, 18,58,122
Lyrnessos, 93
Maiandros (Büyük Menderes), 4
Mainz, 151
Maionia, 18, 98, 120, 121
Makedonya, 121, 153
Malta, 166
Mandayla, 3
Manisa, 4
Marmaris Körfezi, 3
Masa, 53
Meksika, 166
Mersin, 143
Messina, 151
Metz, 152
Mezopotamya, 62, 97, 133, 136, 139, 140
Mrm, 23, 42, 48, 54, 58, 62, 68, 73, 74, 123, 129, 131, 140, 157
Milelos, 5, 14, 68, 71, 72
Millavanda, 14, 15, 21, 22
Mira, 24, 72
Muğla, 121
Müskebi, 5, 68
Mykenai, 12, 14, 35, 41, 42, 43, 44, 46, 65, 66, 67, 70, 76, 93, 112,114,115,116, 174
Mysia, 18, 92, 93, 98, 120, 121
Nairi, 144
Narbonnensis, 151
Olympos, 82, 88, 107
Orchomenos, 64, 66
Orta Anadolu, 5, 64, 65,141,142
Orta Asya, 133
Orta Yunanistan, 6, 61
Oxford, 9, 12, 25, 27, 72, 73, 143, 152
Padua, 151
Palcrmo, 151
Pamfilya, 11
Paphlagunia, 18, 98, 120
Pads, 29, 48, 80, 81, 83, 84, 86, 87, 102, 103, 108, 112, 145, 152,167,168, 169, 170, 173
Patavium, 150, 152

Pelion dağı, 89, 90
 Peloponez (Mora), 6
 Phthie, 117,118
 Pisa, 151
 Prag, 159
 Pylos, 30, 44, 46, 66,115, 116
 Reims, 152
 Ren, 153
 Reşadiye, 3
 Rodoplar, 6
 Rodos, 68, 76,115,119,123
 Roma, 29, 40, 50,119,127,129,134,135,136,137,151,153,154,174
 Salemo, 151
 Sangarios, 80
 Sanhara (Babil), 58
 Saragossa, 151
 Segovia, 151
 Semendirek, 79
 Sicilya, 69, 142
 Siena, 160
 Sinop, 121
 Sparta, 29, 66, 85, 86, 87, 112, 115,116,122,167,169,173
 Symria (İzmir), 26
 Şeha nehri memleketi, 14, 15, 19, 20, 22, 25, 70
 Tarent, 151
 Tarkinya, 135, 136
 Taruisa, 17
 Tenedos, 93, 125
 Tenedos adası (Bozcaada), 93
 Teselya, 63, 89
 Thebes, 66
 Tiber ırmağı 134
 Tirins,46
 Toledo, 151
 Toulouse, 151
 Tours, 152, 154
 Trakya, 17, 19, 29, 98,120, 121, 153
 Troas, 92
 Twya, 1, 3, 5, 9, 11, 17, 18, 19, 23, 25, 29, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43,
 51, 61K
 79, 80, 84, 87, 90, 91, 92, 93, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,106,107,
 109,111,112,114,117,118, 119, 120, 122,124,127,128,129,131,139,142,

- 143, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 165,
166, 167, 168, 169, 170, 173, 174
- Turan, 135
- Turhan Denizi, 134
- Tuvalu, 56
- Türkiye, 3, 4, 41, 47, 56, 70, 71, 75, 79, 124, 127, 128, 130, 132, 139, 165, 166
- Ugarit, 123, 129
- Urartu, 23, 144
- Uşak, 4
- Venedik, 151
- Vilusia, 17
- Viluşa (Wiluşa), 9, 23, 24, 25, 41, 56, 57, 73
- Warsiyalla, 58
- Wilios (İlios), 55, 56, 59
- Yunanistan, 3, 5, 6, 7, 8, 26, 42, 44, 50, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 77, 84, 85, 91, 92,
98, 112, 114, 119, 120, 122, 136, 143, 173, 174

C. MUHTELİF KELİME, TERİM VE KAVRAMLAR

- Ahhiyava Krallığı, 72, 74
- Anadolu Troya Kültürü, 37
- Bazileus, 111
- Çanakkale Savaşı, 77
- Denizsel Troya Kültürü, 37
- Dor Göçleri, 25
- Ege Göçleri, 119, 125, 128, 129, 170
- Gemiler_ Kataloğu, 95, 112, 121
- İkinci Kolonizasyon, 25
- İlyada, 17, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 38, 44, 48, 53, 55, 78, 80, 85, 86, 88, 89, 91, 92,
93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 104, 105, 106, 111, 112, 113, 114, 115, 117,
121, 122, 143, 145, 162, 164, 166, 169
- Kırım Savaşı, 47
- Kral Yolu, 71
- Kultepe Çağı, 65
- Minos Krallığı, 68, 120
- Minyan Keramiği, 64
- Odysseia, 24, 26, 27, 31, 32, 48, 162
- Troya Savaşları, 1, 3, 9, 11, 24, 25, 28, 30, 31, 33, 61, 74, 85, 110, 119, 121, 122,
125, 129, 143, 147, 162, 169

TROYA VE TROYALILAR

Prof

ÇOMÜ Kütüphanesi

255.07.02.01.06.00/12/202927

Tarihin ilk Boğazlar savaşı olarak kabul edilen Troya Savaşları, aynı zamanda tarihte Doğu ve Batı dünyalarını karşı karşıya getiren ilk büyük mücadeledir. Diğer bir deyişle, Troya Savaşları, Eskiçağ'ın Birinci Dünya Savaşıdır. Neydi bu savaşın gerçek nedeni? Troya prensi çıplak Paris, Sparta Kralı Menelaos'un karısı güzel Helene'yi kaçırdı diye mi kopmuştu kıyamet? Yoksa işin içinde başka şeyler mi vardı?

Batı dünyasını temsil eden Akalar, gerçekte kimlerdi? Bugünün Yunanlıları ile herhangi bir bağlantıları var mıydı? Hitit çivi yazılı metinlerinde zikredilen Abhiyavahlar ile Homeros destanlarındaki Akalar aynı kavim miydi? Bütün bunlar bir yana, Troyalılar Türk müydü? Neden Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet ve Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk Troyalıları bizden saymışlardı? Gerçekten, bizler Troyalıların torunları mıyız? İşte bütün bu soruların cevabını elinizdeki kitapta bulacaksınız...

çizgi
KİTAP EVİ

